

სამეცნიერო-პედაგოგიური და სალიტერ. ჟურნალი

მანათლება

8(05)
8-20

(წელიწადი ქეთხე)

X

დ ა მ ა თ ე ბ ე რ ი

1911 წ.

P-68864

კავკასიის ქართული სკოლა, თეატრი, ეკლესია და საკრედიტო
ამხანაგობა.

შინაარსი: 1. „ახალი ქართლის“ შედეგები—ფელი (დახსიათება) იპ. ვართაგავასი. 20 მოწაფეთა განკაფულება ი. ფერაძისა. 3. ა. დუგუკ, სამხარულო სწავლას. ბოცვაძისა. 4. იესო ქრისტე კახაბერისა. 5. ვირების არქივანი (ჭეინედან) ა. ყუმისთაველისა. 6. წუთები გაძეკებაში. ირ. ევლოშვილისა. 7. ზამთარი ლადო გეგეჭკორისა. 8. ძღვენი დ. თურდოსპირელისა. 9. პირველი დღე სემინარიუების ცხოვრებიდან ვლ. ე—ლისა. 10. შემდგომი გ. ტაბიძისა. 11. ჩემი საგოდებელი ბაჩანასი. 12. ცნების ფრთებზე ტ. ტაბიძისა. 13. ცხოვრების ზღვას მ. აბულაძისა. 14. დანთხუელი სისხლი (ლეგენდა) გ. უბეოურისა. 15. იმედი (ლექსიპროზა) ასკილისა. 16. სკოლა 1789 წ. (ფრანგულიდან Mamia Valiko-სი. 17. ვეზირი (ტოლსტოვიდან) მილიცა გვარამაძისა. 18. სიცოცხლის ეგზამენი ილია ნაკაშიძისა. 19. მოულოდნელი უკანონობა იაკობ გოგებაშვილისა. 20. სიტყვა დეკალ. ცინცაძისა. 21. ნ. ზ. ცხველძე ი. ფერაძისა. 22. შინური მიმთხილვა—ქართველ მამულისათა უსუგუქო მდგომ. განათ. მხრით სიმონ ჯორბენაძისა. 23 ზატარა შენიშვნა. მეორე მასწავლებლისა. 24. რედაქციისთვის. 25. უცხოეთი. სახალხო ბიბლიოტეკები შუკცია ნორვეგიაში ფარისა. 26. რუსეთის ცხოვრებიდან ინგილოსი 27. ბიბლიოგრაფია დ. კარიჭაშვილის სუყური ანბანი სამ. ცომიაისი. В. Донъ и 1) Ф. Тикнеръ. Наглядная географія, 2) Давайте рисовать бушени—ა.—ლისა. Хлебниковъ Въ дыму и огнѣ Mamia Valiko-სი. 28. განცხადებათ

ყოველდღიური საზოლიტიკო და სალიტერატურო

„სახალხო გაზეთი“

(წელიწადი მესამე)

ყოველდღიურ გამოცემის გარდა გაზეთს ექნება კვირეულის

სურათებიანი დამატება

დამატება გამოვა კვირაობით

გაზეთის ფასი დამატებისათ: წლით, როგორც ქალაქში, ისე ქალაქ გარეთ ღირს 8 მან. 50 კაპ., ნახევარი წლით—4 მან. 50 კაპ., ერთი თვით—75 კ.

ცალკე ნომერი ყველგან ერთი შაური, დამატებიანი ნომერი (კვირისა) 7 კაპეიკი. აღრესის გამოსაცვლელი ფასი 40 კაპ.

განაწილება ფასისა: გამოწერის დროს 3., 1 მარტისთვის 2 მან., 1 მაისისთვის 2 მან. და 1 ივლისისთვის 1 მან. 50 კაპ.

1912 წლის ხელის-მომწერთ პრემიად მიეცემა ქართული სიტყვა-კაზმულ საზ. კრებ. პირველი ტომი „გრდემლი“, კრებ. დაახ. 500 გვ. იქნება დადურთივდება ინვარშივე. რედაქცია ღიაა 9—7 საათ.

Тифлисъ, редакция „Сахалхо газети“.

რედაქტორ-გამომცემელი ნ. კურდელაშვილი

ყოველ-დღიური საზოლიტიკო და სალიტერატურო გაზეთი

„ბათუმის გაზეთი“

გაზეთის ფასი: ერთი წლით 4 მან. ნახევარი წლით 2 მან. 50 კაპ. სამი თვით 1 მან. 50 კაპ. ერთი თვით 60 კაპ. წლიურ ხელის მომწერლებს გაზეთის ფასი შეუძლიათ გადაიხადონ ნაწილ-ნაწილათ ყოველ ორ თვეში ერთხელ 1 მან. წინ-დაწინ 4 მანეთის შესრულებამდი.

აღრესი: Батумъ „Батумისъ Газети“.

რედაქტორ-გამომცემელი ა. მ. ჭელიძე.

ბუნათმეტყველება

(წელიწადი შეერთსე)

X

ლ ე კ ე მ ბ ე რ ი

1911 წ.

ჟურნალი წლიურად ღირს 3 მან.
ნახევარი წლით . . . 2 მან.
სახალხო სკოლების მასწავლებლებს
ჟურნალი დაეთმობათ წლიურად
ორ მანეთად

ცალკე ნომ-
რის ფასი

30 კაპ.

ხელის მოწერა შიიღება **თფილისში** წერა-
კითხვის საზოგადოების წიგნის მაღაზიაში და
„ნაკადულის“ რედაქციაში. წერილები და
ჟურნალის ფული უნდა გამოიგზავნოს ამ ად-
რესით: Тифлисъ Дворянская Грузинская
Гимназия Л. Г. Боцвадзе.

„ახალ ქართლის“ შეილები.

ფ ლ ი დ ი

(დახსსიათება)

I

ჩვენი „ცა-ფირუზ, ხმელეთ ზურმუხ-
ტი“ და ბუნებით ტურფა-კეკლუცი სა-
ქართველო მის მკვიდრთა და მობინად-
რეთა საქმე-მოქმედების, ზნე-ხასიათის აშ-
მორებულ და აყროღებულ ტბად გარ-
დაიქცა. ამ ტბაში სხვა და სხვა მაცოცხ-
ლებელ-მასულდგმულელები ელემენტები
ან გამქრალა, ან ჰქრება და იცვლება
თავბრუ დამსხმელი, გამარცხიანებელ
და სისხლის მომწამვლელ ელემენტებათ.
ამისათვის ყოველი წმინდა, სათუთი და
სუფთა ცხოველ-არსება ამ ტბაში იწამ-
ლება და ესალმება წუთისოფელს. გველ-
ბაყაყნი კი—ეს სინონიმი ყოველ გვარ

უწმინდურებისა და გაუტანლობა-ვერა-
გობისა—არხენიან და ნაწარდობენ იქ და
დახოცილ-მოწამლულთა ლეშს გემრიელად
შეექცევიან...

ღიას, მყრალი, მღვრიე და ბნელია
ტბა „ახალ ქართლის“ ცხოვრებისა. გა-
სუნაგ-გავერანგებულან მის წიაღსა შინა
ბურთ-მოედანი დარჩენილნი გველ-ბაყაყე-
ბი!.. ამას ჰგოდებენ და დასტირიან ჩვე-
ნი მოქალაქობრივ გრძობით გამსკვალუ-
ლნი საუკეთესო მგოსან-მწერალნი; ამან
მოუწამლა „მათ ყმაწვილის ბრმა სარწ-
მუნოება“; ამაშია „ობლობა“ მათის „სუ-
ლისა“; ეს გახდა მიზეზად, რომ სწაღიათ

მოშორდნენ, გადიხვეწონ საყვარელ სამშობლოდან და არ დაიმარხონ „მამა-პაპათა საფლავებ შორის“; ამით აიხსნება ის სავალალო მოვლენაც, რომ თანამემამულეთა შორის ისინი ვერ ჰპოებენ ისეთს, რომელსაც შესაძლებელია ფიქრი გაუზიარონ. ერთის სიტყვით, საყვარელის სამშობლოს გახრწნა-გათახსირებამ „ტრემლში აღესვინა ნალღველი“ საუკეთესო მამულისშვილთ და „მელნად ის ახმარებია“ შემოქმედების დროს. რა საკვირველია, მგოსნები—ეს ერის სული და გულის მესაიდუმლენი და მისი ქირ-ვარამის მტვირთველ - გამომხატველნი — ნათლად ხედვენ, ღრმად გრძნობენ და შესანიშნავის სიცხოვლით გვიხატავენ ცხოვრების ანორმალურ მოვლენას, მაგრამ ჩვენც, უბრალო მომაკვდავნიც, რომელთა „გვექვიან შეილნი სოფლისა“, მოვალენი ვართ ვაგრძნობიოთ სიღუბეებში ჩვენს თავს და სხვასაც დაუკვირდეთ და, რაც ნაკლები ვანება გვაქვს, თამამად დავემოთ და გამოვაცხადოთ.

დავიწყეთ.

ილიამ ერთს თვის ლექსში „ახალ ქართველის“ შეილებს „ყველა, ცრუი, ყველა უნდა“ უწოდა. სიტყვა „ყველა“ აქ უნდა გვესმოდეს უმრავლესობად. მართლაც, უკვდავმა მგოსანმა ამ სიტყვებში აღნიშნა ერთი უმთავრესი ჩვენი ზნეობრივი ავადმყოფობათაგანი. ფლიდი, ცრუ და ყალბი პირები ჩვენში სოკოსავით მრავლდებიან, მომეტებულად „ნასწავლ-დიპლომიანებში“, ეგრედ წოდებულ ინტელიგენციაში. თევზი ხომ ყოველთვის თავიდან აუკროლდება!.. ჩვეულებრივია მათი ბიოგრაფია. დავაცქერდეთ ჩვენს მომავალ ფლიდს ახალგაზღვრაში. აქ არის პირველი დასაწყისი და სარბიელი მისი ფლიდობა-სიცრუის ვარჯიშობისა. სასწავლე-

ბელში ის ცდილობს ყველა ამხანაგებთან კარგი განწყობილება ჰქონდეს, მათ არაფერში არ ჩამორჩეს: არც ცელქობაში, არც სიყოჩაღეში, არც გაბედულობაში (როგორც ეს ესმისთ მოწაფეებს), დამოუკიდებულობაში, აზრთა თავისუფლებაში, ლიბერალობაში. მართლაც, ხშირად ნაქხავთ მას შუალამისას სადმე ბაღში მოქციფეს, ან გაკვეთილების დროს აღკრძალულ წიგნით ხელში, ან ამხანაგებში უკიდურეს აზრის და მწვაფი პროტესტის მქადაგებელს. შეგნებულად ცდილობს გახდეს ყურადღების ცენტრად და მისი გვარი ხშირად იხსენიებოდეს; სურს, რომ მას მიმართაფდენ ამხანაგები რჩევა-დარიგებისათვის. და ამავე დროს, ოლონდ კი სხვების შეუმჩნეველად, იმის ცდაშია, რომ უფროსების თვალშია ცნობა-პატივი ჰქონდეს. ამისათვის არ გაუშვებს არც ერთს შემთხვევას, ოლონდ დამსწრედ ამხანაგები ნუ იქნებიან, რომ უფროს-მასწავლებლებს თავი მოაჩვენოს მშვიდი, წყნარი და კეთილსაიმედო მოწაფედ; ოსტატურად იმასაც მოახერხებს აგრძობინოს მათ, რომ არ თანაუგრძნობს ამხანაგების თავდასულობას, აზრ-მიმართულების უკიდურესობას და თავდაუქერელ ახირებას ზოგიერთ შემთხვევებში. მაგრამ ნუ გგონიათ, რომ მან პირდაპირ ვინმე გასცეს, როლი გამცემისა აშკარად დასრულოს. ამას ის თავის დღეში არ ჩაიდენს, და არა იმისთვის, რომ ასეთი საქციელი არსებითად სძულდეს, ეზიზღებოდეს ან ზნეობრივ სისაძაგლედ მიაჩნდეს, არამედ ეს მის ეგოიზმს ეწინააღმდეგება: მან კარგად იცის, რომ ამხანაგებს არაფერი დაემალება, და თუ გაცემა -- ენატანიობა შეუტყვეს, დაბადების დღეს აწყველინებენ. მას უნდა, რომ არც მწვაფი დაწვას და არც შამფური.

გაურყვნელ ახალგაზღვრებას შესანიშნავი მახვილი ზნეობრივი გრძობა-ინსტიქტი აქვს. მას ბუნებრივად, ხშირად ანგარიშ მიუტყემლად, სძაგს ზნეობრივი სიმრუდე, გულ-ჩახვეულობა, ორპირობა, სიცრუე-სიყალბე და მდბალი ეგოიზმი. მას თავს ვერ შეაყვარებს, მის ნდობასა და გულითად ამხანაგობა-განწყობილებას ვერ დაიმსახურებს ცრუ და მრუდე გრძობის ადამიანი.

ამისთვის, რა გასაკვირველია, რომ ჩვენმა მომავალმა ფლიდმა ვერ ჰპოვოს თანაგრძობა-სიყვარული და სრული ნდობა ამხანაგობაში! მართლაც, მას თუმცა არა ჰყავს მტერი, მაგრამ არც მეგობარი ჰყავს. ამხანაგები ებაასებიან, მსჯელობენ კიდევ მასთან, მაგრამ მესაიდუმლედ ვერ გახდიან. მოუერიდებლად მასთან ხშირად ისეთ საგნებზე ლაპარაკობენ, რის გამომჟღავნება მათ სახიფათო მდგომარეობაში ჩააგდბეს, მაგრამ ამავე დროს თვითოეული მათგანი გრძობს, რომ უკეთესი იქნებოდა მასთან არაფერი ეთქვა, თავი შეეკავებინა...

დაასრულა ჩვენმა გმირმა საშუალო სასწავლებელი. უნდა შეხედოთ, თუ როგორ დინჯათ იქცევა პირველ ხანებში. იმ დროს, როდესაც მისი ამხანაგები გულახდილად და გულ-უბრყვილოდ სიამოვნებას ეძლევიან. სიცილ-ხარხარით, ახალგაზღვრის აღტაცებით მიდი-მოდიან ქუჩებში სტუდენტების ქუდით და ზოგი კი სრულ სტუდენტურ ფორმაში გამოწყობილნი,—მაშინ ჩვენი გმირი, განზრახ, წინ და წინ მხოფიქრებულის მიზნით, რომ მიიქციოს ნაცნობ-ნათესავების და საერთოდ ყველა მაყურებლის განსაკუთრებული ყურადღება, დინჯად, გაზომილ, მეტოდიურ ნაბიჯით დაიარება: თავი ჩაუქინდრავს, წარბები შეუკრავს,

მთელს სახეზე რაღაც ფიქრ-ზრახვის ბეჭედი აზის; სტუდენტური ქუდის ნაცვლად ქილოფის ახურია, უბრალო ტილოს ხალათი აცვია. მას ხშირად დაინახავთ მობასეს ადგილობრივ ცნობილ მოღვაწეებთან, პედაგოგებთან, მწერლებთან: ყველას რჩევისთვის მიმართავს, დარიგებას სთხოვს, თუ რომელ ფაკულტეტზე შევიდეს, თუ როგორ დაიჭიროს თავი სტუდენტობის დროს, რას მიიქციოს უმთავრესი ყურადღება სწავლის დროს, რომ, როგორც თითონ, ვითომდა მორცხვად, მაგრამ მკაფიოდ, ყველას ეუბნება: „რამე სარგებლობა მოუტანოს აღმზრდელ სამშობლოს“. შორს მისგან რამე ეგოისტური მოსაზრება!! უნდა ნახოთ, რანაირის გრძობით იხსენიებს ნაცნობ-ნათესავებში თავის ამხანაგებს: „რა უნდა-გამოვიდეს მათგან, ბატონებო, ვითომ გულნატკენი ამბობს ჩვენი გმირი, რაც სწავლა დაასრულეს უმიზნოდ დაეხეტებიან, ღუქნებში ქეიფობენ, ფორმაში გამოიწყინენ, ყველა მათგანს უკვე არჩეული აქვს ფაკულტეტი, ზოგს იურიდიული, ზოგს საექიმო —რასაკვირველია, რაც უფრო მოსაგებიათ—თითქოს ეს საკითხი ასე ადვილი გადასაწყვეტი იყოს. არავინ არ ფიქრობს თვის მოვალეობაზე“. ნაცნობნი აქებ-ადიდებენ, ნათესავნი სიხარულიმედით შესცქერიან ჩვენს დინჯს, დაკვირვებულ და საიმედო მომავალ მოღვაწეს?!

— აი გაემგზავრა ჩვენი ახალი თაობა უმაღლეს სასწავლებელში. ბევრს მათგანს, მართლაც, წინდაწინ არა აქვს აწონ-დაწონილი გეგმა ქცევა-მოქმედებისა, მაგრამ ძველ სტუდენტების რჩევით შედიან სხვა და სხვა ფაქულტეტზე და მეცნიერების ტაძარში მხნედ იწყებენ მუშაობას. ჩვენი გმირი კი აბა როგორ დაუ-

ჯერებს გამოცდრულ ამხანაგებს და, რად-
განაც დიდი ხანია გულში გადაწყვეტილი
აქვს, ირჩევს ისეთს ფაკულტეტებს, რომე-
ლიც მას მეტს სახსარს და უზრუნველ
ყოფას შიანიკებს ცხოვრებაში. რესაკვირ-
ველია, ის ახლაც ფლიდურად ამართლებს
თვის არჩევანს, ვითომ გულწრფელად
მაგრამ სოფისტიურად, ამტკიცებს, რომ
ამ ფაკულტეტის საგნები უფრო კარ-
გია: ადამიანს ავითარებს, ჰუმანიტარ
გრძობას უვარჯიშებს და სამშობლო-
სათვის უფრო გამოსაყენებელ ცოდნას
აძლევს და სხვა და სხვა. ამ ნაირად ის
ცდილობს აქ, უმაღლეს სასწავლებელში,
ნიღაბი არ აიხსნას, თვისი ნამდვილი სა-
ხე არავის აჩვენოს, ივღს გულის სიღრმე-
ში არვინ ჩაახედოს. ამისათვის ეს საჩვე-
ნებლად, ფორმალურად მონაწილეობას
იღებს სტუდენტურ საქმეებში და უხარია
კიდევ, როდესაც იმას ერთხელ მაინც
სხვებთან ერთად და ან შენიშვნას მის-
ცემენ ან დააპატიმრებენ, ვინაიდან იცის,
რომ ამით ის სახელს იკეთებს, საამაყო
დაღს ისვამს. მაგრამ ღმერთთან დაიფა-
როს, რომ ასეთი შემთხვევა მის ცხოვრე-
ბაში რამდენჯერმე განმეორდეს! ეს ხომ
მის ნამდვილ სიქმეს, ცხოვრების იდეალს
ხელს შეუშლის?! არა, ნუ იქნება!

ოჰ, რა დაწვრილებით და თანაც გა-
დიდებით, გიბერბოლურად, დაიწყებს
ხოლმე სხვა ქალაქებში და ნაცნობ-ნა-
თვისავებში იმის მოთხრობას, თუ ერთხელ
როგორ და რისთვის დააპატიარეს. ამ მოთხ-
რობაში ის ცდილობს ხაზი გაუსვას თვი-
სი მოწინავე აზრებს, შეუდრეკელ რწმე-
ნას, სიმზნევეს, გაბედულობას, უანგარო-
ბას, თითქმის თავის განწირვას; ერთის
სიტყვით გმირად გამოჰყავს თავი. ამავე
დროს ჩვენი გმირი იმას ცდილობს, რომ
თავი არ შეიწუხოს: მისთვის სრულებით

საქმარისია, თუ სავალდებულო საგნები
შეითვისა და გამოცდაში გაიმარჯვა.
თვით განვითარების, შეგნებულნი შრომა-
მაცადინებობას, მსამშობლოსათვის მომზა-
დებას“ (როგორც თითონ პათეტიურად
ამბობდა) სრულებით არ დაგიდევს.

„მეცნიერება სიყვარულისა“ მას გაუხ-
დია უმთავრეს საგნად: მოსამსახურე გო-
გლების. ზნეობრივად კოქლ დიასახლისის
და „გაკაცების“ მიმდევარ კურსოსტკების
გულის მონადირება; მათი აღერსი—სი-
ყვარული და მათთან დროს გატარება
გაუხდინა მის სპორტად, სავარჯიშო საგ-
ნად.

— რავდენისამე წლის შემდეგ მომზადე-
ბულ-განვითარებულ, შრომა-მეცადინეო-
ბის და სიმზნე-ენერჯის მექონე შეილის
ნაცვლად, მამულს უბრუნებდა გონება
ცარიელი, ხასიათით დამზხინჯებული, გუ-
ლით უნდო, სხეულით დასუსტებული—
დაავადმყოფებული „დიპლომიანი“ გმი-
რი, რომელიც, სიკეთის ნაცვლად, ხორც
მეტად დააჯდება თანამოძმეებს და თვისი
ზნეობრივი სიმახინჯით სხვებთან ერთად
სწამლავს ისედაც მოწამლულ, საზოგადოე-
ბრივ ცხოვრებას.

აი ჩვენს გმირს გადაეშალა ფართელ
სამოქმედო მოედანი. სამკალი ბევრია:
ცხოვრება ერთგულს და პატიოსან მუ-
შაკს თხოულობს: „ისარგებლე, კარგად
მოიწყვე პირადი ცხოვრება, მაგრამ ჩვენც
ნუ დაგავიწყდებით, ჩვენკენაც გქონდეს
ყურადღებება, დეე ჩვენც რაშიმე გამოგ-
ვადგეს შენი ცოდნა-ენერჯია“, თითქოს
ეუბნება „დიპლომიანს“ სამშობლო. — ვინ
არ იცის, რომ ჩვენი საბრალო სამშობ-
ლო არ არის განებიერებული, ამ უკა-
ნასქნელ დროში მაინც, თვისი შეილების
აზრიან-შედგვიანი და უანგარო მუშაობით.
ამისათვის ის თვის ძეთ მიმართავს მხო-

ლოჯ მინიმუმი მოახოვნილებით, ნუ იფიქრებთ, რომ რომელიმე სხვა საშობლომ ისე გულწმინდათ დააფასოს და აქოს-ადიდოს თვისი შვილიზ მცირე, ჩვეულებრივ, არა საგმირო მოქმედება-ვარჯიშობისათვისაც, როგორც ჩვენმა საბერალო საქართველომ მაგრამ ამავე დროს არსად არც ერთი ისეთი საშობლო მხარე არ მოიძებნება, რომელიც ისე უბედურ-უნუაგეშო და მიმედ-გაცრუებულნი იყოს ნასწავლ შვილებს მხრივ, როგორც ივერიაა!

დაუბრუნდეთ ჩვენს გმირს. პირველ ხანებში ის ჩვეულებრივ ორპირულად მელურად იქცევა; მხოვრებულად ატარებს ნიღაბს: ნამდვილ სახეს კი ჰფარავს მაგრამ, არც დრო და არც ადამიანი გადის, მას თანდათან, მუნებრივად ეხსნება ნიღაბი და ნამდვილ ფეხს ქერქში ჩნდება. ახლა ყოველივე მისი მოქმედება მოწმობს, რომ პირადი სარგებლობა და ფული გაუხდია იდეალად, რომ მათკენ არის მიმართული მთელი მისი გონებრივ-ფიზიკური ძალა. უანგარო შრომა, ზნეობრივ-გონებრივი დახმარება, მოვლენობის აღსრულება! იმ ახალ-საზოგადოებისადმი, რომელმაც ის დაჰბადა და გამოზარდა—არც ერთი ეს საკითხი მას არ აგონდება თან და თან იმტეხება ეგოისტურ საქმეებში და პირად განწყობილებებში; ეკარგება უბრალო მოთხოვნილება ყოველი ინტელიგენტისა: თვალ-ყურს არ ადევნებს საზოგადო და პოლიტიკურ ცხოვრებას, —ლიტერატურას, იმ მეცნიერებას მაინც, რომლის სპეციალისტადაც თითონ ითვლება; მის კაბინეტში თქვენ ვერ ნახავთ ვერც მეცნიერულ გამოკვლევას, ვერც საინტერესო ახლად გამოსულ პოპულარულ წიგნს, ვერც შინაარსიან რომანს, ვერც ჟურნალ-გაზეთებს; ყოველ დღეს ისიც

მთქნარებით ზანტადატარებს, მან შეიძლება გადაათვალიეროს ეს გაზეთი, —უფრო ხალისით, თუ უცხოენაზება დაბეჭდილი, რომელიც მის ქალაქში გამოდის, საზოგადო საქმე, საშობლო ლიტერატურა, ისტორია ან სხვა რამე დარგი-სამშობლო მეცნიერებისა — სუყველაფერი ეს თუ გინდ მეწყერს წაუღია? თუმცა ახლაც, იმ პირებთან, რომელნიც მას უარგად არ იცნობენ, ჩვენი გმირი რიხიანად მსჯელობს სხვა და სხვა საგნებზე და ვითომც სულით და გულით თანაუგრძნობს ყოველივე ხალხის სამართლიან მისწრაფებას და სურვილს, მაგრამ ამავე დროს სხვა წრეში და სხვა ტომის წარმომადგენლებთან, რუმელთანაც მას ასე თუ ისე დამოკრებულება აქვს — ის დელავს, მუხს ისვრის, ვერ ჰპოებს სიტყვას, რომ ღირსეულად გაიცილოს ისინი, ვინც რაღაც ბრიყობას აქადაგებენ, ხალხი მეცადონაში შეჰყავთ, უფროს-უმცროსობას არ დაგიდევინ და ცხოვრებას სწამლავენ, რყვნიან... თუმცა მან თავისი ოსტატურ ფლიდობა-ორპირობით და მელობით საზოგადოების ფართე წრეში აიცილნა სახელი ჩამორჩენილისა, საზოგადოების თვის მავნე პირისა და ამ ნიადგზე მას არავინ მტრობს, მაგრამ მაინც, როგორც ზნეობრივად მტყუანს და დამნაშავეს, მას მაინც ეშინიან, ყველაწაგან მოელის ლაღატს, სიკვდილს და ისეა დამფრთხალი, რომ ხშირად სასაცილო მდგომარეობაში ვარდება.

ჩვენს გმირს სძულს, ინსტინქტიურად ეჯავრება ყველა ის, ვინც მის გზას არ დაადგა და რამეში ფხა, ენერგია და ნაყოფიერი მოქმედობა გამოიჩინა. მომეტებულად მას ეჯავრება თვისი ყოფილი ამხანაგები, რომელთა მეტობრობით წინეთ, სტუდენტობის დროს, ამყობდა და თავი

მოსწონდა, რადგანაც განვითარებულ, უნაგარო და მოწინავე ახალგაზრდებთან ითვლებოდნენ. ახლა კი, სადაც კი მოუხერხდება, ჩვენი გმირი ცდილობს, რომ მათ სახელი გაუტეხოს, სხვებთან ჩერჩეტად და ბრიყვად გამოიყვანოს. თუ ვინდათ, რომ ამ ვაჟბატონს მძიმედ აწყენინოთ და ააშფოთოთ, აქეთ მასთან რომელიმე პირი—ნაცნობ-ამხანაგი და ახლო ნათესავიც—რამე ღირსებისათვის. ეს იგივე იქნება, რომ გულში დანა გაურქოთ! რას არ მოიქორებს, რას არ შეთხზავს, რომ სიტყვა გაგიბათილოს და თქვენგან შემთხვევითაც ნაქები პირი აძაგოს, მიწასთან გაასწოროს! თვით სულით მდაბალს, გონებით ცარიელს, მას უნდა, რომ მთელი ქვეყანა მას ჰგავდეს, ყველა მასავით მიწაზე მუცლით დაცოცავდეს, კუჭს აღმერთებდეს და გული გესლით ჰქონდეს ავსებული! უნდა წარმოვიდგინოთ, თუ რა დასტრიალდება მის აშშორებულს სულში, როდესაც მის ამხანაგს რომელიმე საპატიო ადგილ-თანამდებობაზე დაასახელებს საზოგადოება!

ოფიციალურად ის, რასაკვირველია, ყოველთვის მოწინავე პარტიაში ითვლება. ამისათვის კრებებზე კრინტს როგორ დასძრავს დასახელებულ პირის წინამდევ! პირ იქით, სერიოზულად, სხვებთან ერთად, მისი მომხრე-პატივცემელია... ამბობს ამას, მაგრამ დანა კი კბილებს ვერ უხსნის!—მთელი დღეები შფოთავს, ამხანაგის საპატიო მდგომარეობა და სახელი ძილს და მოსვენებას არ აძლევს.

რამდენადაც მოსახერხებელია, ცდილობს ამხანაგს ავნოს! მეღურ პროპოზანდას ეწევა მის წინააღმდეგ ჩუმად, ფარულად თვის თანამოაზრეებთან და სხვებთანაც.

ვსთქვათ, პეტრემ მაინც გაიმარჯვა (ჩვე-

ნი ვაჟბატონი, რასაკვირველია, შავს ჩაუგდებს!) ეს სიკვდილია ჩვენი გმირისათვის! მოფუყული, თვალემ-ჩაღურჯებული დაიარება, თითქოს რამოდენიმე წლით მობერებულაო! ვინ არ იცის, რომ შური ხორცის გამხრწნელიც არის!.

მაგრამ მის სიხარულს საზღვარი არა აქვს, თუ პეტრე დამარცხდა! ის თითქმის ყმაწვილდება, მზათ არის დღეს ყველას შეურვიდეს, ყველა შეიყვაროს, ყველა გადაჰკოცნოს. უხვიცაა, მოწყალეც, ოხუნჯიც, გონიერ-სულგრძელიც!

პირველ ყოვლისა ის მართავს ნადიმს: იწვევს პეტრეს და პარტიის ყველა წევრს, რათა ამით გამოუცხადოს ამხანაგს თვისი პატივისცემა—თანაგრძნობა, სიყვარული და ვითომც გამოარკვიოს დამარცხების მიზეზები. ამ წვეულებაზე თითონ მასპინძელი დაუსრულებლად მქვერმეტყველობას, ქებათა-ქებას უხვად აზნევს, ხვევნა-კოცნას არავისთვის იშურებს, მომეტებულად პეტრესთვის?! პეტრე დღეს მას უყვარს, ყველას ურჩევნია, დღეს მისთვის თავსაც განსწირავს. რომ ვინმემ დღეს პეტრე შეურაცხყოს, ან აგინოს, მგონი, დუელშიაც გამოითხოვოს!! იშვიათად ვინმე იქ მყოფი მიხვდება, რომ ეს გრძნობა მყრალ ნიდაგზეა დროებით აღმოცენებული... თავისებურია ჩვენი გმირი, როგორც ქველმომქმედი. გადაათვალიერეთ ყველა საზოგადო დაწესებულებათა სიები: ვერსად მის გვარს ვერ ამოიკითხავთ, რადგანაც მას არ აინტერესებს არც ერთი საზოგადო საქმე, არც ერთი დაწესებულება, არც ერთი დარგი მეცნიერებისა. აბა როგორ გამოიმეტებს ამისათვის ფულს?!

„ბატონებო, ვის ჩაუგდია ხელში ჩვენი საზოგადო საქმე, ვინ არიან მეთაურნი?!“—ირონიით ამბობს ხოლმე. ამავე

დროს, თუ რომელიმე მანდილოსანმა, რომელიც ან მდგრძარეობით ან სილამაზით გავლენიანია, სთხოვა ხელი მოაწეროს შესაწვევარ სიაზე, თავს მოიქანალებს და უხვად შესწირავს. ამასთან სრულებით ყურადღებას არ აქცევს, ვისთვის ან რისთვის დაიხარჯება ეს ფული.

ოფიციალურად რომელიმე კულტურულ დაწესებულების სასარგებლოდ გამართულ საღამოზე ჩვენი გმირი, რასაკვირველია, წავა პრესტიჟისათვის. მაგრამ ამავე დროს, და უფრო სიამოვნებით, მიეშურება ისეთს საღამოზედაც, რომელსაც ქართველობა ფითქმის ან ესწრობა. მომეტებულად ხელ-გაშლილია ჩვენი გმირი ჩვენებურ ტირილში, ქორწილში და ნათელაში. ამით სურსხალხი აალაპარაკოს, სა-

ხელი გაითქვას და მერე თითონაც ისარგებლოს. ერთი სიტყვით, ყველაფერში გონიერი, შორს გამჭკრეტი ადამიანია?! ლალად, თამამად სცხოვრობენ ჩვენში ასეთი ვაჟბატონები! ბევრის ნდობა-პატივიცემა დაუმსახურებიათ, ბევრს კარგ კაცებად, შეგნებულ-საიმედო ქართველებად მიაჩნიათ! ამაშია განსაკუთრებული მანებლობა ასეთის სახის გმირებისა! არავის პიროვნება—საქციელი არ ხრწნის საზოგადო ცხოვრებას ისე, როგორც ასეთი ფლიდი, ორპირი და მელა ადამიანების!

ისინი ემზგავსებიან თვალთ უხილავ, მაგრამ ჯანსალი სიცოცხლის მომპობ, შხამიან ბაცილებს...

იპ. ვართაგავა:

მოწაფეთა განკაფულება

3როფესორმა მოსსომ ქალ. ტურინში (საფრანგეთშია) დასწერა მეტად საყურადღებო წიგნი გონების და სხეულის განკაფულების შესახებ. მან გამოიკვლია როგორც განკაფულების ძალა, ისე მისი სხვა და სხვა სახე. განკაფულება ემართებათ ზედ-მეტის მუშაობით ადამიანის ტვინს და კუთებს. ყოველივე გონებითი მუშაობა გამოიწვევს სისხლის რადენობის გამრავლებას. თავის ტვინის სახეგარ ბურთებში და იმის რადენობის შემცირებას სხეულის სხვა ნაწილებში. სისხლის მეოხებით ადიფრიან ტვინის ნერვების უჯრულები, რაიც გამოიწვევს მათის მოქმედების გაძლიერებას... უკეთეს ეს გაძლიერება ზედ-მეტია, ზომას გადაჭარბებულია, მაშინ ტვინის მოქმედება უძლიერდება და მისი უჯრულების ზრდა-განვითარება შეჩერდება. ამას თან

მოჭეუება სხვა და სხვა სუფიერნი და სორციელნი სხეულებანი... სხეული ცუდად იკუბება, კანს შერთალი ფერი ედება, კუთები სუსტდება; —სინარუფი ისპობა, ვითარდება უხალისობა, გონებას ეტუობა მოდუნება, ბავშვები გონება-დაფანტულნი ხდებიან, აქვთ ძილისადმი მიდრეკილება; ადარ თამაშობენ, მადა ცუდი აქვსთ; არც კარკად სძინაფთ; ცხვირიდამ ხშირად სდით სისხლი, თავი სტკივათ და მოსდით გულის ფრიალი. რაც უფრო ახალგაზრდაა სხეული, მით უფრო საშიშია ასეთი მდგომარეობა. მოსსო ამტკიცებს, რომ ზედმეტი დაქანცულობის ჟამს ტვინის სისხლში სჩნდება მეტათ თხელი შხამი, რომელიც გამოიწვევს სიცხეს სხეულში და კუთებში ცვლილებას... თავის ტკივილი და ნერვების შესუსტება—თავის ტვინის და კუ-

თების იმ განკათულებას შეეჯცა, რომლის მექებით ხსენებული მხამი სჩნდება. ის ამტკიცებს, რომ ჩვენის დროის ნერვების სისუსტე რამდენადმე აისხება იმ გარემოებით, რომ თანამედროვე ცხოვრებას მრავალმხრივობამ გამოიწვია ტვინის მუშაობის გაძლიერება. შემეცნებითი შეგრძნება (СОЗНАТЕЛЬНОЕ ОЩУЩЕНИЕ) და წარმოდგენა, შესხიერება და მსჯელობის ძალა დამუარებულია. მისთან აზრით, ტვინის განსახდგურულს მოქმედებებზე, რომელნიც განკათულების სრულად გაფრენის ქვეშ იმყოფებიან. ჩვენი შეგნებული ცხოვრების უფალი ტვინი, — და ამის გამო მის დასვენებას და დაღვას უნდა მიექცეს ჭროფანი უურადლება, დამუარებული უტყუარს მეცნიერულს საფუღვლებზე.

მოწაფეთა განკათულების (მეტის მეტად დაღვობის) საკითხი ფრად დიდმნიშვნელოვანია საკითხია... მას ჩვენს სკოლებში ნაკლები უურადლება აქვს მიქცეული... მშობლებს ხომ ან სულ არ აქვს იმის შესახებ წარმოდგენა და, თუ აქვს წარმოდგენა, ისიც ცაფრითი, მერთადი... მოსსოს აზრით ტვინის და ნერვების დაღვა უნდა მიექცეოდეს ჩვენს სრულს უურადლებას, რადგან მთელი ჩვენი სულიერი ცხოვრება მათზეა დამოკიდებული და მათი მოშლა, მათის მუშაობის მოღურება — სატირალს მომავალს უქადის მთელს ჩვენს სოფლად არსებობას... დაქანტულობა, რასაც ძველად ქართულები განკათულებას ეძახდნენ, დამოკიდებულია სამუშაო ძალის დახარჯვაზე ერთის მხრით, ხოლო მეორე მხრით სხუელში მოხმარებულ და უსარგებლო ნივთთ მხამის სახით შეგროვებაზე. ამ ნივთებს ერთის მხრით სხობს სისხლის მუდამ მიქცევი ნაკადი, — ხოლო მეორე მხრით მათს მაკივრებას იჭურს სხუელში ის ნივთიერება. რომელსაც შევიავიერებ ჭამასმის საშუალებით. თუ რომ სხუელი ბეგრს ხარჯავს

და ცოტას იღებს, — თუ რომ გასავალი შემოსავალს არ უთანასწორდება; მამის ისხობა სხუელის ძალთა თანასწორობა (РАВНОВЕСИЕ). ამის მექებით დადამანი ხეირიანად ვეადრ მუშაობის, საქმეს აკეთებს უხალისოდ და ვერც იმდენს შრომობს, რამდენსაც დაღვობამადის შრომობდა... უბრალო დაღვობა ისე სისმიში არაა, როგორც დაქანტვა-განკათულება... აქედამ ცხადია, რომ დონით სუსტებში მათზე მეტი არ უნდა იშრომონ, რაც მათ არ შეუძლიათ. განკათულებას ეძახიან იმ მდგომარეობას, რომელიც გამოიწვია ძალზე გადამეტებულია მუშაობამ და რომელმაც წარმოშობა განსახდგურული ავთიმყოფებრივი მოღვლენა... ჩვენი უურადლება ამ წყრილში უნდა მივაქციოთ გონებით მუშაობას. თქმის არ უნდა, რომ განკათულებას გამოიწვევს ბავშვების ადრე მინარება სკოლასში სასკოლო ასაკის მოხვლამდის (7 — 8 წ.) და მეტად ვრცელი სასწავლო პროგრამები, სწავლების ცუდი მეთოდები, დასასწავლ გვეთილთა სიმრავლე, გავვეთილების ხანგრძლივობა და სხვ...

ჩვენს სკოლას მიზნად აქვს დასახელო ბავშვი ყოვლის მცოდნე გამოიყვანოს. რ მას ზოგს ისეთს ცოდნას აძლევენ, რომელსაც მისთვის მნიშვნელობა არ აქვს, — და ამას გარდა ცოდნათა სიმრავლე მძიმე ტვირთად აწკება მის მუხსიერებას... ვის უნახავს „მჭიბლავი“ მოწაფე, რომელიც მეუცნებლად ზეზირობს ამ თუ იმ საგანს (კათეხიზმის მუხლებს ისტორიის დროს მახვეუბელს, გრმატიკის განთებს და სხვ)... ის მეტს ძალას, ატანს მუხსიერებას, — ჭკუა-გონება ასეთს მუშაობაში მხურავლე მონაწილეობას არ იღებს, არ შედის შეთვისებული ცოდნის განხილვას და აწონ-დაწონაში, არ ხდის მათ თვისს უუთვნილება... ამით აისხება ის გარემოება, რომ ჩვენს ცხოვრებას ამშვენებს მრავალი დიზლომით დაჭილდობული გვამი, რომელიც ცოდნა

მსოფლივ მესიერებასა და მათი
 ჭკუა-გონების კეთილდებობას კი არ შეადგენს...
 ნუ გვიკვირს ამის შემდეგ, თუ მათს არსე-
 ბობას ჩვენს ცხოვრებისთვის საგრძობად სარ-
 გებლობა არ მიაქვს და ისინი უმნიშვნელად
 არიან ჩვენის საზოგადოებისთვის... სწავლამ
 უნდა განავითაროს **ჭკუის ნიჭი და ძალ-
 ნი საერთოდ**, თანასწორად სწავლების ცუდ
 სისტემას შეტად მაკნებელია ბავშვებისთვის,
 რომელთაც ესობათ მისის შეესებოთ. **ძალითა
 თანასწორობა**. სიმათლე შითხობეს,
 რომ ბავშვთა განკათულების მიზნები სკო-
 ლის გარეშეც ვიძიოთ ცუდი ბინები, ცუდი
 ჭკერი, შეუყურებელი და არა სავსა ჭამა-სმა,
 გვიან დაწოლა დასაძინებლად, ჩქარი ზრდა,
 სხვა და სხვა სწულებანი, სქესებრივი გატა-
 ცების, შემკვიდრობით შიშობელი სულიერი
 და სოციალური ნაკლებობანი ის ნიადაგი,
 რომელზედაც აღმოსცენდება სკოლის გარე-
 შეც ბავშვთა განკათულება. ზოგჯერ ზედმე-
 ტი ჭამა-სმაც გამოიწვევს განკათულებას. პრე-
 ფერსარი კლასიკონი თავის მშენიერს წიგნ-
 ში: („Гигиена ума“) ამბობს შემდეგს: სა-
 ზოგადოდ ჩვენ მეტის მეტად ბევრს ვსწავთ.
 როგორც იგლისელები, ისე ამერიკელები სწა-
 მენ მეტად ბევრს ხორცსა. როდესაც შე-
 ვსედავ, რომ 16—17 წლის ჭაბუკი ძლიერ
 ბევრს ხორცს სწამს, უნებლიედ იბადება იჭვი-
 იმის შესახებ, სასარგებლოა თუ არა მის-
 თვის ამდენი ხორცის ჭამა. არ უნდა დავი-
 ვიწყოთ, რომ უფლებივე სასწმელი, რომელსაც
 ხადის გუჭსა და სასწმელის მომხელეებელ ორ-
 განობში ზომასე გადამეტებულად გამოიწვევს
 ქიმიურ პროცესების რთულს წყობას, რომელ-
 ნიც მზარალებელნი არიან საცხოვრებისა ძა-
 ლებისათვის. გადაუხარშავი ან სასეგრად-გადა-
 ხარშული სასწმელი გამოიწვევს სისხლში შხა-
 მის განენას, რომლითაც იწამლება ნერვების
 ნივთიულებაც. მეტად გაძლიერებ გამოიწვევს
 ტვინის უმადლესი მოქმედების არსებითს მო-

დუნებას. არავის არ შეუძლია ახრახნობა მს-
 შინ, როდესაც ამისთვის საჭირო ძალები
 ინარჩუნება სასწმელის მომხელეებელი ორგანოების
 გადამეტებულს მუშაობას, და ან როდესაც
 ტვინი მოწამლულია იმ შხამით, რომელიც
 გამოიწვია სასწმელის ნივთების მოუხარშაობამ
 ანუ ნახევრად მოხარშვამ. ეს გარემოება წარ-
 მოშობს ზოგიერთი ადამიანების ნერვების
 მოშლასაც. იგივე გარემოება ჩვეს შეუწ-
 ყობს სქესებრივი ადრედს ნადრევს განვითარ-
 კებას, რაც ესდენ საშიშია უფლის შიხითა.
 ხან და ხან იგივე გარემოება გაუჩენს ახალ-
 გაზღებს უღრავო დრას ქარების და ნეკრეს-
 ქარების ავადმყოფობას, რომელიც ძირს უთხ-
 რის სამოღვაწოდ მათს კეთილდღეობას. გუჭი
 კნევეა მეტის მადით სასწმელის მიღებას, ვინემ
 ამას თხოულობენ სხეული და ჭკუა, რის მეტ-
 ხებით ადამიანი უღრავოდ სწულებდა. შე-
 ვფიქრობ, განგრძობს კლასიკონი, რომ ახალ
 თაობისთვის უფრო სასარგებლო იქნება
 სასწმელი, შემდგარი უმეტესად რძისა, მწვა-
 ნილისა, ხილისა, შაქრისაგან და საზო-
 გადოდ უფრო გამოჰადეგია მეტი არა
 ხორციული, მცენარეული სასწმელი, —
 ხორცი კი, რაც ნაკლები იქნება, ისა
 სჯობია. იაპონელები გვასწავლიან ჩვენ, რომ
 შეიძლება მუშაობა და ბრძოლა ისეთი სასწმე-
 ლის მიღებითაც, (უხორცოდ) რომელსაც ჩვენ
 არც კი ვიკადრებდით შე ვფიქრობ, რომ მა-
 თი სისტემა გავრცელდება ჩვენზე და ქებასაც
 დაიმსახურებს... რაც შეესება ალკოგოლს,
 თუთუნს, ჩაის და ყავას, რომელნიც არიან
 ნერვების მოწამლავი შხამი, საჭიროა, რომ
 მათი ხმარების უამს ახალგაზრდა ფრანგი-
 ლად იყოს. ძლიერ კარგი იქნება, თუ ახალ-
 გაზრდა ვაჟები და, განსაკუთრებით ახალ-
 გაზრდა ქალები, სრულიად უარმყო-
 ფენ ამ შხამებს, უფრო კი ალკოგოლს,
 რადგან იმ მეტის მეტად აღძრავს ტვი-

ნის უჯრედებს და კი არ ასაზრდოებს მათ.

ზოგჯერ განკათულებას გამოიწვევს მუსიკა, ენების შესწავლა, ხატვა, კონცერტები, თეატრი, სისუელის ზედ-მეტი დალაგვა, რომლის შემდეგ მარდში სწნდება ცილი, რაც თირკმელების დასუსტების ნიშანია მთა უმეტესად უნდა ვერიდებოდეთ ბავშვების დალაგვას, რომ მათი უმრავლესობა დამძიმებულია შემკვიდრებით გარდმოცემული სხვა და სხვა ნაკლულევანებით იმ ზომამდის, რომ შეუძლია თითოეულმა მათგანმა სოქვას შემდეგი ღრმა აზროვნის სიტუებები თავისთავზე: „**უსჯულოებათა შინა მიუღვა და ცოდებათა შინა მშვა მე ღელამან ჩემმან**“. მხოლოდ მარტოადენ გონიერულს აღზრდას, ფიზიკურს განვითარებაზე უურადლების მიქცევასთან შეერთებულს, შეუძლია შეასრუტოს შემკვიდრებობითნი ნაკლულევანებანი და მათ მიერ დამძიმებული ბავშვი გამოიფანოს სუფით და სხეულით სადი მშობელთა სანუგეშოდ და მოძიე ერის სასარგებლოდ.

არ შეიძლება გვერდო ავუქციოთ მუსიკის სწავლების საქმესაც. მუსიკა, რომლის შესწავლას თავმომწონე დედები ძლიერ ადრე აწეებისებენ თავისს ასულებს, თხოულაბს სხვა სასწავლო საგნებზე უფრო მეტს ნერვების შეშაბას და წარმადგენს მეტად ძნელს გონებრთს საშუალებას. ძლიერ მავნებელია, თე ქაღს ნიჭი არ შესწევს და თავმთვეარე მშობლებს კი სურთ ძალის-ძალად მუსიკა შესწავლან, თუნდ, მაგალითად, ფორტეპიანო. ქაღს ამ შემთხვევაში სხეული უსუსტდება, ძარღვები ეშლება, გონება-დაფანტულია მონდის, მთუსუნარნი ხდება, სიკაზასე უძლიერდება და სხვა... მუსიკის სწავლება შეიძლება მაშინ, როდესაც ბავშვების სხეული გამაგრდება.

მეტად ღლის ზატარა ბავშვებს უაზრო, შეუგნებელი, თუთიუშერი ზეპირობა უც-

ხო ენებისა, რაც ასე მოსწონთ მუნჯური მეთოდის მოტრფიადლებს და ბევრს ქართველს მშობელსაც.

შვიდს წელზე ადრე ბავშვის სწავლების დაწყება მავნებელია: შვიდი წლის გათავებისას დამთავრდება თავის ტვინის ზრდა, და ამის შემდეგ ტვინს ცოტადა ემატება... სწავლების მეთოდები უნდა იყოს ბუნებრივი, ცხადი და წესიერი. ზროფეს კლასიკონის სიტუებით, სასკოლო ასაკს დიდი სისწრაფის მოელის, უკეთუ მოწაფეებს ტვინს მეტისმეტად უძიმებენ სასტიკი და გულქვა მასწავლებლები, რომელნიც არა იშვიათად მოქმედებენ ზირადი თავმთვარეობისოფის და სასკოლო მთავრობის სასიამოვნებლად... როდესაც უფელ-დღიური სამუშაოკს ერთი და იგივე საგანი აქვს სახეში და სწავლის შესაძენდაც საჭიროა მეტად ხანგრძლივი უურადლება, თუ ამასთანავე მოწაფე მოკლებულია დასვენებებს და მოძრაობას წმინდა ჭერზე საცხოვრებისა ძალების და კუთების მუშაობის აღსაძვრელად, მაშინ მოსალოდნელია განკათულების ცუდი შედეგები. თუ წესი და სისტემა რიგისი არაა სწავლების დროს, ეს გარემოება უფრო ძლიერებს განკათულების მიშას...

სასკოლო ექიმი მუდამ უნდა თხოულაბდეს, რომ უმცროსს კლასებში მასწავლებლები ბავშვებს მსჯელობის და დაკვირვების ნიჭს უფითარებდნენ, და არ ჭქონდენს მიქცეული უურადლება მხოლოდ მენხიერებას... იმაზე მომავდინებელი არა არის რა, როდესაც შესასწავლს მასწავლან უაზროდ სწავლობენ ზეპირად, — როგორც, სამწუხაროდ, ამას ახლაც თხოულაბენ მასწავლებლები. განსაკუთრებით, სადმითო სკოლისა და ისეთი საგნებისა, — რომლის შესაფთისებლად მუსიკურება საჭიროა...

ზატარა ბავშვებს არ შეუძლიათ მთელი საათი ისინენ კლასში სამაცადინოდ. სასურველია, რომ მათოფის სანი ან ოთხი გავერ

თილი იუოს დღეში. გაკვეთილთა შორის თავისუფალი დრო მოწაფეებმა უნდა გაატარონ წმინდა ჰუარზე მოძრაობაში. ამ დროს კლასში ჯდომა და გაკვეთილთა სწავლა ჯანის სისადისათვის მეტად მავნებელია. ჩვენ ქვემოთ მოვიყვანთ ცხრილს, — რომელიც შეადგინა მეცნიერმა კეიმ. ეს ცხრილი ჯერ ხანად საუკეთესო მეცნიერულს ნიადაგზე დამყარებულად ითვლება და მიღებულია სხვა

ცხრილებზე უფრო დასავლეთს ევროპაში. ამ ცხრილის საშუალებით შეითხველი გაიგებს, თუ როგორ უნდა განწილდეს სამაცადინო დღე და ღამე მოწაფისთვის ისე, რომ მის ჯანის სისადეს არა ევნოს რა. ცხრილი შედგენილია მოწაფეთათვის ექვსი წლიდამ თერამეტს წლამდის. ამ ცხრილის თორმეტი მუხლი თითქმის ზეპირად უნდა იცოდეს თითოეულმა, ვისაც კი ძვირფასად მიიჩნია მოწაფის ჯანის სისადე.

კეის ცხრილი. (შემოკლებით).

წლავანობა	რამდენს ხანს უნდა კიბინას?	თამაშობის და თავისუფალ მსცადინ. დრო (გიმნასტიკის კარდი).	საკლასო და საშინაო საკვლ. მუშაობის დრო.	სკოლაში მსცადინობის დრო მთელს კვირაში ცალკეობით და გიმნას.	ჯდომასთან შეერთებული მსცადინობის დრო მთელს კვირაში.	ჯდომასთან შეერთებული მსცადინობის დრო მთელს დღეს.	მარტო საშინაო სამუშაოს დრო მთელს დღეს	უფიქლ-დღიური სამუშაო დრო სკოლასა და სახლ. კეიმ. და კალ. კარ.	გიმნასტიკის დრო მთელს დღეს.	1885—1881 წ. შეესტ. კეიმ. ახრი საშ. სას. მთ. წ.	ქალთა უფ. კვირ. ჯდომას. შეერ. მთ. დრ. შეს.	საშინაო სამუშ. ქალთა იმავე კომისიის ჰუარით მთელს კვირაში.
7	11	6	2—3	12—18	12—15	2-2,30	—	2—3	0,20	16	—	—
8	11	5—6	3—4	15—21	12—18	2--3	0,30	3—4	0,20	18	—	—
9	11	5	4—5	18—24	14—20	2,30—3,30	1	4—5	0,30	22	—	—
10	10—11	3—4	6	29	24	4	1,10	6	0,30	24	3	3
11	10—11	3—4	6	29	24	4	1,10	6	0,30	24	4	4
12	10	3	7	32	27	4 ^{5/4} კვირაში საში დღეს	1,40	7	0,30	25	4	4
13	10	3	7	32	27	4 ^{5/4} კვირაში საში დღეს	1,40	7	0,30	26	5	5
14	9,30	2,30	8	35	30	5	2,10	8	0,30	26	5	5
15	9	2,30	8,30	35	30	5	2,40	8,30	0,30	26	6	6
16	9	2,30	8,30	35	30	5	2,40	8,30	0,30	27	6	6
17	8,30	2,30	9	35	30	5	3,10	9	0,30	—	—	—
18	8,30	2,30	9	35	30	5	3,10	9	0,30	—	—	—

სასკოლო ჰიგიენას არ შეუძლია მიაწოდოს ბევრი საშინაო საშუალება, რასაც მოწაფეს შინ მოსამზადებლად აძლევენ... მოწაფემ განსაკუთრებით დაბალს კლასში, გაკვეთილი კლასში უნდა დაისწავლოს, — ხოლო შინ კი გაიძეოროს... წარ ხაკლებ ღლიან მოწაფეებს, შათს ნერვებს ასურტებენ, და მათს განკათულების გამოიწვევენ გამოცდანი (ეგზამენები) რომელთა დროს მოწაფე საზოგადოებრივ კლასებში და ჯანდონის მხრით სურსტდება... თუ მათ წესიერად და დარბაისლურად აწარმოებენ ისეთს სასწავლებელში, სადაც მოწაფეთა და მასწავლებელთა შორის მამა-შვილური და მკვიდრებულაა, მათი შევსებლობა შესამჩნევად მტკიცდება. მოწაფეთა განკათულების თავიდაც სასამართლოდ საჭირონი არიან შემდეგი ზომები. ყოველის უზირველეს საჭიროა მუშაობა და დასვენება წესიერად სწარმოებდეს და კუთების და გონების მუშაობა ერთმანერთთან შეფარდებით მიმდინარეობდეს. სწავლების მეთოდი, მაცადინებთა სასერდღეობა, შინ დასასწავლ გაკვეთილთა რაოდენობა — ყოველივე ეს უნდა შეფარდებულ იქმნას მოწაფის ასაკსა და გონების ნიჭებთან. მეტად კარგია, თუ მოწაფეები არ იღებენ მონაწილეობას დიდთა კმაყოფილებებში და ერთობიან სპირტიან სასმელებს, თუაუნს და ცხარე საწებლებით შეზავებულს საჭმელს. უნდა მოერიდოს მოწაფე აგრეთვე შეუგნებულ ზეპირობას, რასაც შეუძლია ის ზირდაპირ გამოახეჩეტოს. ხელი უნდა შეეუწყოთ სხეულის ვარჯიშობებს, საბავშვო თამაშობებს და ჰიგიენურს მისწრაფებათა და აგრეთვე მივცეთ ბავშვებს სკამა დრო ძლიისთვის, განსაკუთრებით შუადამუდის... როდესაც ბავშვი დადლილია; იმისთვის მეტად საჭიროა სრული დასვენება და დროებით მუშაობის შეწყვეტა. (პრ. კლაუსტონი)... დროს და ფულებს სწირვენ იმ მოწაფე ქალთათვის მუსიკის სწავლებისა-

თვის, რომელთაც სრულიად არ აქვთ მსმენელობა, და აგრეთვე იმ მოწაფეთათვის კლასიკურის ენების სწავლებისათვის, რომელთაც არ გააჩნიათ კლასიკური ცეკვა. ეს დრო და ეს ფულები რომ მოახმარონ ფიზიოლოგიის და ჰიგიენის სწავლებას მეტად კარგი იქნებოდა. ამ საგნებს, უკეთეს მათ ასწავლიან წესიერად, შეუძლიათ ადრინათვის დამი ინტერესი და მისცენ მოწაფეებს საქმიანობით სასერდღეობა (კლაუსტონი). გიმნასტიკას გაკვეთილი შორის არ აქვს დამამშვიდებელი და დასვენების მომცემა მნიშვნელობა გონებით მუშაობით დადლილს მოწაფეს ის უფრო ღლი... გიმნასტიკური ვარჯიშობანი უნდა დანიშნულ იქმნას გაკვეთილთაგან თავისუფალს დროს იმ სახით და იმ წესით, რომელთა შესახებ ჩვენ წინა წერილში გვქონდა საუბარი... დღიურ მანერებულს ბავშვების დატოვება გაკვეთილებს გათავების შემდეგ „უსადღოდ“ და დაჭოქება, რადგან ამით მოწაფეებს ღლიან და მათ თავისუფალს დროს არამევენ... მოწაფეებს ღლიან საგნების შესწავლა კი არა, არამედ ის მეთოდები და ის სისტემა, რომელთა მეორებით მათ ცოდნას გადარცმენ. ექიმში შვიდო მონარდი ამბობს შემდეგს: არ უნდა ვიფიქროთ, — რომ ჩვენი შვილები გამოვლენ განათლებული და სასარგებლო მოღვაწენი, უკეთეს მათს ჭკუას ძლის-ძლად გავსტენიოთ ცოდნით; ამის მეორებით მივცემთ სამშობლოს ნერვებს დასურტებულს, არაფერში გამოსადეგს ყოველის მტოდნებს... შესალოდ იმ ტვირისგან უნდა ველოდეთ ჭეშმარიტ ცოდნას და გონივრულს მოქმედებას, რომელიც არაა დამძიმებულ-დატვირთული. შეგნაში ორი ჯურის გიმნასტიკები დაანსეს: ერთში მთელის კვირის განმავლობაში მაცადინებდენ; ოცს საათს, ხოლო მეორეში — ოც-და-ათსა. აღმოჩნდა, რომ ზირველი გიმნასტიკის მოწაფეებმა უფრო

ბეკრი და უკეთესი ცოდნა შეიძინეს, სხანამ შეორე გიმნაზიისაში... ზირკელი გიმნაზიის მოწაფეები გაკვეთილთა სიმრავლათ არ იღლებოდნენ და უფრო ხალისით მადიდებდნენ.

სადიდის შემდეგ გაკვეთილებიც შეტად მუშაობდნენ ჯანის სისადისთვის... მათი არსებობა ჭიკტიანურს მოსაზრებთა გამო შესაწერებელი არაა...

ბოლო დროს ვრცელდება ერთი შეცნეობა, რომელსაც სახელად ექსპერიმენტალური (ცდაზე დამყარებული) პედაგოგიკა ეწოდება, რომლის მოთხოვნებთა შესრულებას შეუძლია ძირითადი ცვლილება შეიტანოს სწავლა-აღზრდის საქმეში... მოსდობენ, რომ ამ შეცნეობის შექმნა მეოხებით სწავლა-აღზრდის საქმე ბუნებრივს ნიადაგზე დამყარდება, — და მოზარდი თაობაც ისე შეითავისებს სწავლა-ცოდნას, რომ ანტ მისს გონებას

და არც მის სხეულის ჯანმრთელობას ევნება რამე... წინსვლა, პროგრესი — ნელას ნაბიჯით მიდის... ბეკრი დრო გადის, სხანამ რომელიმე ახალი აზრი გზას გაიკაფავდეს და სრულ უფლებიანს მოქალაქეობას მოიპოვებდეს განობრობის საკეთილდღეოდ. რამდენი დამყარებულია, უკნურა სხსარი სწავლა-აღზრდისა სად ჰედაგოგიურ შენედეულებათა გამოცდების მეოხებით ჩაბარდა სიძველთ — სცაგს. ბეკრი რამ, რაც დღეს მოსწონი არაა სწავლა-აღზრდის საქმეში, მომავალში სიძველთ-სცაგს ჩაბარდება, და ახალთაობის მიერ ცოდნის შეძენის საქმე სადი ბუნებრივი გზით იწეებს მსედელობას.

ილ. ფერაძე.

ლიტერატურა: ა) ბურგერშტეინი და ნუტოლიცვი; ბ) კლასტონი; გ) ჰლატენი და მრავალი სხვ...

ა. დ ა უ გ ე სამხიარულო სწავლა

„ერთი არ უნდა გვაფიწყდებოდეს: ბავშვები — მხიარული ხალხია. ისინი ჯერ კიდევ სამოთხეში, ოქროს საუკუნეში ცხოვრობენ... იმათ ძლიერ მოსწონთ, ან ძლიერ შეიყვარებენ ყველაზე უფრო იმას, რაც სამხიარულოა. ყველაფერს, რასაც კი ბავშვებს აწვდიან, იმ აზრით მიაწოდებენ, რომ ბავშვებმა იგი შეიყვაროს... ყველაზე უკეთესი ის სკოლა არის, სადაც სერიოზულ საზოგადო მუშაობის დროსაც კი, ბევრს იციანიან... ვისთვისაც ბუნებას ხუმრობის ნიჭი არ მიუცია და ვისაც სულით და გულით გულწრფელად

მხიარულობა არ შეუძლია, იმას უფლება არ აქვს მასწავლებლობისა“.

ეს ლინტვარკის სიტყვები, წარმოთქმული მის მიერ ერთს სახალხო ლექციებზე, ხშირად მომავონდება ხოლმე, როცა ვხედავ მასწავლებელს, რომლის სახეზე ამოჭრილია შედიდურობის, სერიოზობის და სიმკაცრის ბეჭედი, რაც მას აუცილებელ საქიროვებად მიაჩნია მასწავლებლობაში. მას ავიწყდება, რომ ბავშვები — „მხიარული ხალხია“. ბავშვებთან ყველაზე მეტს გააკეთებს და ყველაზე უკეთესად განუფითარებს ბავშვს სულიერს და

ლას ის პედაგოგი, რომელიც, ერთის შეხედვით, თვითონვე ბავშვია, ამ სიტყვის სხვაგვარ მნიშვნელობით და შეუძლია გულწრფელად მონაწილეობა მიიღოს ბავშვის სიამოვნებაში.

მე დავეკვირვებივარ, როცა მოზრდილები ბავშვებს ზღაპრებს უკითხავენ. ზოგი ასრულებს ამას, როგორც მოვალეობას, სრულიად უხალისოდ და ყვრძნობლად. ზოგი უფრო ხალისიანად ჰკითხულობს, როცა შეჰყურებს ბავშვების მომღიმარ სახეებს, თუმცა ზღაპარი თავისთავად მკითხველს არაფერს აძლევს. ზოგს კი—უკანასკნელი ძლიერ მცირეა, — ზღაპრები ბავშვებზე ნაკლებად არ იზიდავს და მათი კითხვაც დიდათ სასიამოვნოა, მეტის-მეტად მიმზიდველია და მომხიბლავი. ამ შემთხვევაში, მართლაც სასიამოვნო, მეგობრული და მასთან ძლიერ ნაყოფიერი მუშაობა სწარმოებს. აქ მუშაობენ ერთად მეგობარ-ამხანაგები, ხიბლავენ ერთმანეთს თავისი აზრებით, გრძნობებით და გუნებით. მაგრამ მასწავლებლებში, აღმზრდელებში და მშობლებში ცოტანი არიან ისეთნი, რომელთაც შეენარჩუნებინოსთ ბავშვური სული და მასთან განათლება, სწავლა და ცხოვრების მაღალი დანიშნულება ხელს არ უშლიდესთ ბავშვებთან მეგობრობა-ამხანაგობაში, რადგან ბავშვის ბუნება მათთვის ცნობილია და ძვირფასი!

ბავშვებისადმი სიყვარული—ეს კიდევ ცოტაა. თავისებურად ბავშვები ბევრს და თითქმის ყველას უყვარს. მაგრამ გულკეთილი მასწავლებელი, რომელიც ზერეულე უყურებს მოწაფეთა სიცელქეს და მცირე დანაშაულობას, კეთილი პაპა ან დიდდა, რომლებიც ხშირად დაუყვავებენ და ეალერსებიან ბავშვებს, ან მამეგო, რომელთაც თავისუფალ დროს უყ-

ვართ ბავშვების შექცევა და მათთან თამაშობა,—ყველა ესენი ყოველთვის არ არიან ბავშვების მეგობრები. ისინი ბავშვებს ბევრს რასმე შესძენენ, მაგრამ ნამდვილი თვალსაჩინო მნიშვნელობა ბავშვების სულიერ სიცოცხლის განვითარებაში იმას კი არ აქვს, ვინც ბავშვებთან მეტად მკრძნობიარეა და გულკეთილი, არამედ იმას ვინც მათი ნამდვილი მეგობარია, ვინც ღრმა პოეტურის შეგნებით თანაუგრძნობს მათს სიცოცხლეს, ვისთვისაც ბავშვებთან ყოფნა იმდენად საინტერესოა, რამდენადაც მოზრდილებთან, ვისაც ბავშვების საზოგადოება და მათთან მეგობრობა იმდენს აძლევს და მეტსაც, ვიდრე მოზრდილთა და მათთან მეგობრობა.

ერთის მხრით მასწავლებელმა მოწაფეებთან თანასწორობა უნდა დაიჭიროს. სასწავლო საგანი მასწავლებელს უფრო მეტად უნდა აინტერესებდეს, ვიდრე ბავშვებს. მან ისე უნდა მოაგვაროს სამუშაო, რომ ყოველს გაკვეთილზე თვითონვე აღმოაჩინოს ახალი რამ, გაიგოს ისეთი რამე, რაც წინად არ იცოდა, ან იმ სახით არ უნახავს. მაშინ მასაც და ბავშვებსაც სამუშაო სახალისოთ მოეჩვენებათ.

„მივდივარ გაკვეთილებზე, თითქოს მივემგზავრები სადღაც ძლიერის სურვილით აღმოვაჩინო რომელიმე უცნობი მხარე, — ამბობს ერთი ცნობილი თანამედროვე პედაგოგი,— მე ვიცი მხოლოდ საერთოდ რა უნდა ვილაპარაკო გაკვეთილზე. მაგრამ ბავშვებთან საუბრის დროს ყოველთვის თავს იჩენს ისეთი საკითხები და ამოცანები, რომელზედაც გაკვეთილებამდის არ მიფიქრნია და აი ამ ამოცანებს ჩვენ ერთად ვარკვევთ, ვიძიებთ საშუალებას და გზებს მის გადასაწყვეტად. მე ყოველთვის მიხაროან, როცა გადაწყვეტა-

რისამე არ შეადგინებდა და საჭიროა ტენიის ამოძრავება. რამდენადაც ძლიერი ფიქრი და თავის მტკრევა მჭირდება, იმდენად ბავშვები უფრო მეტის ხალისით იღებენ მონაწილეობას სამუშაოში. როცა ჩემთვის ყველაფერი ცხადია და არაფერი საეჭვო არ არის, მაშინ ბავშვებთან საუბარიც მოსაწყენია; მე ვუხსნი, ვუმტკიცებ რასმე ბავშვებს, მაგრამ შეერთებულს შრომაზე აქ ლაპარაკი მეტია. ეს კი სრულიად უსიამოვნოა“.

აი რას გვიამბობს თავის „სამხიარულო გაკვეთილებზე“ ცნობილი ბრემენის პედაგოგი შარელმანი.

„ზოგიერთ შემთხვევაში კიდევ მიხატრიან, რომ ცუდათ ვხატავ და არ ვარ ისე გავარჯიშებული ხატვაში, როგორც სპეციალისტი; ხატვის მასწავლებელი ამის გამო რომლისამე მოთხრობის ან აწერილობის დასურათება რომ მომიხდება დაფაზე, მარტო კი არ ვხატავ, არამედ ყოველთვის მთელი კლასის მონაწილეობით. მიკარნახებენ, იწუნებენ, მთხოვენ გადავაკეთო და როცა კარგად გამოვა, მთელ კლასს უხარბიან, სიამოვნებენ. ეს მეტად სასიამოვნოა. მაგრამ ეს ფრიად საჭიროც არის: მე რომ ბავშვებისათვის მზა-მზარეული წუნ დაუდებელი სურათი მიმეცა, ისინი იტყოდნენ მხოლოდ: „აი, როგორ“ და მორჩებოდა! ეხლა კი მათი ტენი და წარმოდგენილება ინტესიურად მუშაობდნენ. ბავშვები ამ შემთხვევაში არა თუ მიიღებენ შთაბეჭდილებას, არამედ აღმოაჩენდნენ კიდევ, ჰქმნიდნენ თავიანთ შთაბეჭდილებას“.

იგი სუსტი მხატვარია, ტენიკა არ უვარგა, მაგრამ რადგანაც თვალს უჭრის, მდიდრული მხატვრული ფანტაზიაც აქვს და ყოველს ნივთს ცოცხლად ხედავს, ყველა არსებობს მხარეს აღნიშნავს, მისი

სურათიც მეტის-მეტად დამახასიათებელია და ბავშვებსაც ძლიერ მოსწონთ: თავისი მსხვილი და გულკეთილი მეპატრე, მედიდური მამლები, საშიშარი მგლები, ამპარტავანი მზეთუნახავები, რომელნიც არა თუ კარგს გუნებაზე აყენებენ ბავშვებს და ხშირად აუწერელ აღტაცებაშიაც მოჰყავთ ისინი, არამედ თვალებსაც აუხელებენ მათ გარშემოს დახასიათებაში. ტენიკის განუვითარებლობა მასწავლებელს ხელს ვერ შეუშლის მუშაობაში, ეს მას სრულიად ვერ დაალონებს, მასწავლებელი მუშაობს გულდასმით, ცდილობს, ეძიებს, ფიქრობს, სურათს ხშირად ასწორებს, ბავშვები კი თვალყურს ადევნებენ მის მუშაობას და შველიან კრიტიკით და რჩევით („თვალები მოდილო გაუკეთე. კუდი მოგრძო, კბილები უფრო მწვეტიანი!“ და სხ.).

ამ სახით მასწავლებელი და მოწაფეები შეერთებულის ძალღონით მუშაობენ, ერთნაირის მონაწილეობით და ხალისით, დასრულებული სურათი კი, როგორც კოლექტიური შრომის შედეგი, ყველას მეტის მეტად ახარებს.

ეს მხიარული სამუშაო ისეთს გუნებაზედ აყენებს ბავშვებს, რომ ისინი მოუთმენლად ელიან შემდგეს გაკვეთილს, როცა ისინი ისევ შეერთებულის ძალღონით შეუდგებიან მუშაობას; იმის შეგნება კი, რომ მათს რჩევას და შენიშვნებსაც სერიოზულ მნიშვნელობას აძლევენ, ბავშვებს უფრო გამბედავად, გულის დამჯერედ ჰქმნიან და აღუძრავენ სურვილს საკუთარის ინიციატივის გამოჩენისას.

ამისთანა გაკვეთილები ცოტა არ მინახავს ბევრს ჩინებულად მოწყობილს სკოლებში. კლასში ყოველთვის გამეფებული იყო ფხიზელი გუნება, სიცილი, მხიარული ლაპარაკი. „კარგია როცა ბავშვები

ბევრს იცინიან, — მეუბნებოდნენ ერთი სკოლის მეთვალყურე — მხიარულობა, ეს ბავშვების ბუნების ძალაა. ბავშვები, რომელთაც არ შეუძლიათ გულდიანად სიცილი, — ცუდი, გაფუჭებული ბავშვებია. მხიარული ბავშვები — კეთილი ბავშვები არიან. იმათ რაიმე უმსგავსის და ცუდი საქციელის ჩადენა არ შეუძლიათ, ისინი ყოველთვის საიმედო და კარგი ამხანაგები არიან. იმათ არავითარი დარიგება არ უნდათ, მათთან ლაპარაკი სიმართლეს, პატიოსნობას, სიკეთეს და სხვა ამისთანებზე სასაცილო იქნებოდა. საზოგადოთ ასეთი ზნეობრივი დარიგება საქიროც არ არის. ბავშვი უნდა წახალისო და აღუძრა მას გარშემო არსებულს ბუნებისადმი ინტერესი, მოხიბლო იგი სიკაცხლის და კაცთა სიყვარულით, მაშინ ყველაფერი კარგი იქნება. თუ ვისმე ვინმე უყვარს, მას არც თვითონ შეურაცხყოფს და არც სხვას მისცემს შეურაცხყოფის ნებას, ამ სახით იგი იქნება კეთილი, პატიოსანი, სამართლიანი. ბავშვები თავდაპირველად იმას შეიყვარებენ, რაც ახალია, სამხიარულო-სასიამოვნოა. ქეშმარიტი და წმინდა მხიარულება და სიამოვნება ეს — საუკეთესო საშუალებაა ბავშვის სულის გასაქვრეტად. ყველაზე უკეთესია მათი ენით ელაპარაკონ ბავშვებს; ისინი უკეთ გაიგებენ. და თუ კი მათი გული ათრთოლდა წმინდა და ნათელი სიამოვნებით, ყველაფერს შეიძლება. გიოტეს ტყუილად არ უთქვამს, რომ ასეთი მხიარულება დედაა და დასაბამი ყოველგვარ სათნოებისა“.

შემთხვევა მქონდა მენახა ისიც, თუ როგორ სასიამოვნოდ ჩაატარა მასწავლებელმა საღმრთო (ჯულის) გაკვეთილიც, ამით კი არ შეუბღალავს სიწმიდე, პირიქით, გულში აღუძრა ბავშვებს ფრიად

კეთილი და უნაზესი გრძობანი. შინჯავდნენ დიურერის სურათს „Marienleben“-ს, ამასთან ყველა ბავშვს მქონდა წინ ამ გამოცემის თითო ცალი. საუბრის საგანი იყო — ბედნიერება წმიდა სახლობისა. მასწავლებელი და მოწაფენი ღრმად ჩაპკვირვებოდნენ სურათს, რომელზედაც იყო გამოხატული ეს მშვიდი და ბრწყინვალე ბედნიერება. შინჯავდნენ და მსჯელობდნენ თითოეულის წვრილმანძს შესახებაც კი, ამასთან თვითონ ბავშვებიც აღმოაჩინდნენ რასმე ახალს, კარგს, საყვარელს. მასწავლებელი ყველაფერზე, სახლზე, ტყეზე, ადამიანზე, რაც კი სურათზე სჩანდა, ადგენდა მთელს მოთხრობებს. მაგრამ ყველაზე მეტად წმინდა სახლობაზე ესაუბრებოდა. საუბრის კილო დარიგებას არ შეიცავდა, ის ისეთი იყო, როგორც ლაპარაკობენ საყვარელ და ძვირფას ნაცნობებს. ლაპარაკში ბევრი რამ სამხიარულო და სასაცილოც ერია. გაკვეთილის შემდეგ ერთმა პატარა ქალმა, თითქოს ვერაფერს ხედავსო, სიყვარულისა და აღტაცების ნიშნად, მოწიწებით ემთხვია იოსებს, მარიამს და ყრმა იესოს.

ადილი წარმოსადგენია, რას იგრძობდნენ ბავშვები, როცა შემდეგში მათ უამბეს ამ სახლობის ტანჯვაზე, იმ სახლობის, რომელიც მათ ისე შეიყვარეს და ხშირი საუბრის შემდეგ შეიქმნა მათთვის ნაცნობი და ძვირფასი. დიდხანს გულიანად ისაუბრეს, შეუსისხლხორცდნენ, შეუთვისდნენ, შეიყვარეს. ამის შემდეგ შეეძლოთ შებრალებოდათ. პირველი ყოველთვის წინ უნდა უსწრობდეს მეორეს და მხოლოდ მაშინ სიბრალული და თანაგრძობაც გულწრფელია, ღრმად, მკვიდრად გაიდგამს ფესვებს ბავშვის სულის განცდაში. ეს თავისთავად გამოცხადდება, როგორც ალი ნაპერწკლიდან ისე აენ-

თება, როგორც ყვეელი თესლიდან ისე აღმოცენდება. თესლიც ეს არის, ნაპერწკალიც ეს სიყვარულია. სიბრალუტის და თანაგრძობის აღორძინება და განვითარება შეიძლება მაშინ, როცა ინტერესი და სიყვარული საგნისადმი უკვე გავიძებულია. როცა ზოგი აღმზრდელები საქმეს იწყებენ არა უკანასკნელიდან, არამედ პირველიდან, ამით უწყისობას სჩადიან. იმათ კეთილ დარიგებას, ცდას, რომ ადრე განუღვიძონ ბავშვებს ჰუმანიტური გრძობანი, საუბრით თუ სერიოზული წიგნის კითხვით, ხშირად არავითარი შედეგი არ მოჰყვება. მათი სწავლა მიზანს ვერ აღწევს, მათი გავლენა სუსტია, სწრაფად ანთებული გულის ზრახვანი, სწრაფადვე ჰქრებიან. ეს ყველა იმის გამო, რომ არ აღმოცენებულა სულის პირად განცდაზე, არამედ მზა-მზარეულად მიუტანეს სხვისი გამონაცადი, როგორ ნაყოფი სხვისი გონებისა.

წინ მიდევს საკითხავი წიგნი, შედგენილი დაბალი კლასების მოწაფეთათვის; ეს წიგი შეიცავს მხოლოდ საუკეთესო მწერლების მშვენიერს სტატიებს, მოთხრობებს და ლექსებს. თითქმის თითოეული ეს მასალა თავის თავად შეიცავს მხატვრულს და ზნეობრივს ღირებულებას. ამ ქრესტომატიის შემადგენელს უწმინდესი და უმაღლესი განზრახვა აქვს— განუღვიძოს ბავშვებს კეთილი აზრები და გრძობანი, სიყვარული და სიბრალული ღარიბთა, დამცირებულთა და შეურაცხყოფილთადმი; მართალიც არის წიგნის შემადგენელი, როცა გვეუბნება, რომ ყველა ეს კეთილი გრძობანი და მისწრაფებანი ვერ განვითარდებიან მშრალი განყენებული საზნეობრივო მასალის კითხვით, არამედ აღორძინდებიან და განვითარდებიან ცოცხალი და ნათელი შთა-

ბეჭდილების გავლენით, რასაც ბავშვის გულში ღრმად ექნება გადგმული ფესვები. ამ წიგნში ბევრია საუკეთესო მწერლების ძლიერი და წარმატებული მოზრდილი მოთხრობა. თუმცა ამ წიგნს ბევრი ღირსება აქვს, მაგრამ შემადგენელს მაინც შეცდომა ჩაუდენა, რომ ანგარიში არ გაუწევია ბავშვის ბუნებისათვის, მისი დეფარულ მიწრაუებათა, გემოვნებათა და სულის თვისებათათვის. მას დავიწყებია, რომ „ბავშვები მხიარული ხალხია“. მას არ შეუძლია გასაგებად დაელოპარაკოს ბავშვებს. აი ზოგიერთი დამახასიათებელი სათაური ამ წიგნის სტატიებისა: სნეული ბავშვი. მომაკვდავი დედა. დედის საფლავთან. მამა და სნეული ქალი. შობის წინა დამეს. პაპის ავადმყოფობა და სიკვდილი. ობოლი-ჯამბაზი. შებრალება. უბინაო ობლისა. გლეხის შვილები მხამთარში. ბავშვის საფლავი. ახალგაზდა ქვრივის მწუხარება. ობლის ცრემლები. პაპა და სნეული შვილის შვილი. ღარიბი მწირის სიმღერა. მეეტლის მწუხარება ცოლის სიკვდილის გამო. მგზავრი ქარიშხლიან დღეს მინდორში. ღარიბის შემოდგომა. ჯარის-კაცის გაცილება და სხ. ამ გვარი სტატიები შეადგენენ წიგნში უმრავლესობას. სამხიარულო, სასიამოვნო წიგნში თითქმის სრულიად არაფერია. ეს დიდი შეცდომაა, რაც უნდა აიხსნას სამწუხარო გაუგებრობით:

მე სრულიად ის არ მინდა ვსთქვა, რომ ასეთს სერიოზულს საგნებზე სრულიად არ უნდა ელოპარაკონ ბავშვებს. სიტყვა კაზმულ მწერლობიდან შეიძლება უჩვენოთ ბავშვებს სამწუხარო და საშიში სურათებაც, სიღარიბე, უსამართლობა, უდიერობა, სიკვდილი. მაგრამ თუ ბავშვებს ამგვარს მასალას ბევრს და ხშირად მივაწვდით, ვიდრე ისინი ამას ნახავდენ

ნამდვილს ცხოვრებაში, ამით შეგვიძლია დიდი ვნება მოვუტანოთ. ეს ან შესძენს ბავშვებს ძალად მონაბერ მეტის მეტს სერიოზობას, მედიდურობას, არა გულწრფელობას და არა ბუნებრიობას გრძობათა გამოთქმაში, ან დააყენებს მათ ცუდს გუნებაზე, აზრს და ფანტაზიას მისცემს სრულიად არა ბავშვურს, დასნეულებულს მიმართულებას, შეურყევს ბავშვს ნაზს და ფხიზელ მხიარულებას. მაგრამ, საბედნიეროდ ეს უკანასკნელი ხშირი მოვლენა არ არის, სისაღეს და მოცქრიალვ ბავშვის მხიარულებას მაინც თავისი გააქვს. და თუ ამ სახით ხან და ხან ბავშვებს არა ევენებათ რა, მეორე მხრით ასეთი წიგნები, წაკითხვის შემდეგ, მაინც ვერ სტოვებენ ბავშვების სულში ძლიერს და წაუშლელს კვალს, და ვერც ბავშვები შეიყვარებენ მას. ვერც იმას მიაღწევს აზღვრდელი, რასაც ეტრფის. კეთილი, ჰუმანიური გრძობანი, შებრალება, საღეთო შიში დიდებული საიდუმლოების სიკვდილის წინაშე, — ყველა ამას თავდაპირველად ცხოვრება წარმოშობს და ავითარებს, და არა წიგნი, თუნდ იგი გენიოს მწერლის მიერ იყოს დაწერილი.

მხოლოდ ის წიგნია ბავშვებისათვის საყვარელი და ძვირფასი, რომელიც ესაუბრება მათ მახლობელზე და ნაცნობზე, იზიდავს მათ, ალტაცებაში მოჰყავს, ახარებს სიცოცხლით და სიმშვენით.

„ბავშვებში მხიარული და ფხიზელი გუნების გაღვიძება ყველაფერია. მხიარული გული გადაშლილია ყოველ სიკეთის მისაღებად. მხიარულ და ფხიზელ გუნებაზე ბავშვები სულ სხვანაირად მუშაობენ, ვიდრე მოწყენილი და დაღვრემილი, მუშაობენ უფრო ნაყოფიერად, სწრაფად და წარმატებით. მხიარულება და სიამოვნება — გუთანია, რომლითაც

შეიძლება ბავშვის სულის ზედადგის მოხვნა, რომ იგი ყველა კარვის მიმღები და ნაყოფიერი შეიქნეს“. ამას ამბობს ბრემენელი პედაგოგი შარელმანი. იმის თხზულებებიდან სჩანს, როგორ ახორციელებს იგი საქმით თავის პრინციპებს. ერთი მისი საყურადღებო ცდა უნდა გავაცნოთ ჩვენს მკითხველებსაც.

ამ მასწავლებელმა გამოქცა წიგნაკი, დაწერილი და დასურათებული პატარა მოწაფე ქალების მიერ (Der Geburtstag, გამოც. იანსენისა, ჰამბურგი, 1907 წ.) ეს წიგნაკი შედგება ძლიერ სერიოზულის და სისტემატიურის, მაგრამ ამასთანავე ძლიერ სამხიარულო მუშაობისა და მასთან მშვენიერი დამასურათებელია ზემო ნათქვამისა, რომ ყველაზე უკეთესი ე. ი. ყველაზე უნაყოფიერესი გაკვეთილი ის არის, რომლის დროსაც ბავშვები გაძლიერებულ მუშაობის დროს ყველაზე მეტს იციან.

ეს ნაშრომი, რომელიც მოითხოვდა ბევრს მოთმინებას და გულდადებას, შეიძლება კარვად შეასრულეს არა მარტო იმიტომ, რომ თვით სამუშაოს აზრი ბავშვებისათვის მეტად საინტერესო იყო; არამედ უფრო იმიტომ, რომ მასწავლებელმა მიახერხა და მოწაფეები მუშაობის დროს ისეთს გუნებაზე დააყენა, რომ ბავშვებს მუშაობა-თამაშობად ეჩვენებოდათ.

ყველა ამის შესახებ და იმაზე თუ რა მიზანი ჰქონდა დასახული მუშაობის დროს, რაგვარი საზოგადო განათლების შედეგები მოჰყავს მას, შარელმანი გვიამბობს ამ წიგნაკის წინასიტყვაობაში, გვიამბოს არა იმიტომ, რომ სხვებმა ბრმად მიჰბადონ მას (პედაგოგიაში ბრმა მიმბადველობა ისეთივე უადგილოა, როგორც ხელოვნებაში), არამედ იმიტომ, რომ

გვიჩვენოს—სიმხიარულე, არა თუ ხელს უშლის დინჯად სერიოზულად მუშაობს, არამედ, პირიქით, საუკეთესო საშუალებაა ნამდვილ შემოქმედებითი მუშაობისათვის.

აი რას გვიამბობს იგი:

„ერთს მშვენიერს დილას (ეს იყო თიბათეში, ორშაბათს) შვედი კლასში, მოწაფეები ჯგუფ-ჯგუფად იდგნენ და გაცხარებულ ლაპარაკში იყვნენ. „აბა, ეხლაც ერთადა ხართ შეგროვილნი“, დავიწყე ლაპარაკი. ცოცხალი და მხიარული პასუხის შემდეგ, ერთი ყველაზე უფრო პატარა ქალი მოვიდა ჩემთან და მითხრა: „გუშინ ძალიან გვიან დავიძინეო“— როგორ რად დაიძინე გვიან?“— „ჩემს ამხანაგთან ვიყავი, ომისი დაბადების დღე იყო. ძლიერ ვისიამოვნეთ, ვითამაშეთ, ფანჩატურში მოკოლადი დავლიეთ“. მოვიდნენ სხვა ქალებიც, რომლებიც ამ დღეობაში ყოფილიყვნენ და მიამბეს ყველაფერი, რაც ნახეს. მივეცი სხვა და სხვა კითხვები და ვცდილობდი გადავსულიყავი უფრო საზოგადო საგანზე, რომ სხვა მოწაფეებსაც მიეღოთ მონაწილეობა. ჩამოვარდა ლაპარაკი საზოგადო დაბადების დღის დღესასწაულობაზე, ბევრი მოსწრებული და სასიამოვნო შენიშვნები და ამბები მოვისმინე ამ თემაზედ. ყველას უნდოდა რაიმე საინტერესო ამბავი ეამბნა; ბავშვები გარს შემომეხვივნენ და მათს გაცხარებულს ლაპარაკს და აწერილობის გადმოცემას საზღვარი არა ჰქონდა. რომ შემეწყვიტა ეს საუბარი, ბავშვებს გამაოუცხადე: „ბავშვებო! რადგანაც მე არ შემიძლიან ყველას მოვუსმინო, დასხედით და დამიწერეთ ყველაფერი, რაც უნდა გეამბნათ ჩემთვის“. ჩემი რჩევა ყველას მოეწონა, გაიქ-

ცნენ თავიანთ ადგილებზე, ამოიღეს დაფები.

„იმ დროს, როცა ბავშვები ემზადებოდნენ საწერად, ასეთი აზრები მომივიდა თავში: პირველად არ უწერიათ ბავშვებს ამგვარი რამე და დღესაც გატაცებით შეუდგებიან მუშაობას. მაგრამ აი რა არ მიცდოა ჯერ და ან რა ცდა შეიძლება მოახდინოს კაცმა: შეუძლიან კლასს შეასრულოს ასეთი დიდი სამუშაო, რომლის შესრულებაც ერთს საათში ძნელია და რისთვისაც საჭიროა ერთი ორი კვირა ან მთელი თვე? არ დაიღლებიან ბავშვები; არ დაეკარგებათ საქმის ხალისი, შეიძლებენ დიდხანს მუშაობას ერთსა და იმავე თემაზედ?

„მოდი ვნახოთ! დავინახავ შევძლებ თუ არა ფსძლიო დაბრკოლება, რაც გამოიხატება ბავშვების გონება-გაფანტულობაში, და მუდმივ სხვა და სხვა ფერობის მოთხოვნილებაში და შევძლებ თუ არა მივაპყრა მათი გულის ყური და ძალა ერთს საგანს და მივმართო მათი ძალა ერთის განსაზღვრულის მიზნისკენ...

„და აი ისევ მივუბრუნდი კლასს და, სხვათა შორის, ვსთქვი: დაბადების დღის დღესასწაულობის შესახებ იმდენი შეიძლება დაიწეროს, რომ ერთს დღეს ვერც მოასწრებ და ამიტომ უკეთესი იქნება დღეს მარტო პირველი თავი დავწეროთ, ხვალ მეორე, ზეგ მესამე და ასე...

„გაიმართა ლაპარაკი და მსჯელობა სამუშაო გეგმის შესახებ. გადავწყვიტეთ ყოველ დღეს თითო თავი გვეწერა. პირველ თავს გაუკეთეთ სათაურად: „როგორ გაიღვიძა მან დილით“. მოიგონეს ქალის სახელი, ამასთან საკვირველ სახელებს იგონებდნენ; ბოლოს შეეჩერდით ელფურიდაზე. საკლასო დაფაზე დავწერე სათაური, ბავშვებს რომ ადვილად დაეწ-

ყოფნა, პირველი წინადადება მე ვუკარნახე: „მზემ ესეც იყო თავი ამოკყობნელია ძლიერ ნელა გაიღო საწოლი ათახის კარები, და... აბა ეხლა სწერეთ შემდეგი!

„ბავშვები აღტაცებით შეუდგნენ წერას. ორ წუთსაც არ გაუვლია, უკვე ზოგი ქალები წამოდგნენ, რაც შემოდებული გვაქვს, და მოისურვეს „კარგი ადგილების“ წაკითხვა. ყოველთვის კითხულობდნენ ასეთს ცალკე ადგილებს; და საუკეთესო ფრაზებს სტენოგრაფიულად ჩავიწერდი უბის წიგნში. ბოლოს, როცა შევატყობდო საკმარისი მასალა იყო შეკრებილი, ვეტყვოდი: „კმარა! ეხლა დაეხატოთ ამ სათაურის შესაფერი სურათი!“

„უფრო მეტის აღფრთოვანებით და ახალის ძალით ეკიდებოდნენ ბავშვები სამუშაოს. რამდენსამე ხნის შემდეგ კლასმა დახატა №0-მდის სურათი, ამ სურათების უმრავლესობა წარმოადგენდა იმ წუთს, როცა დედა შედიოდა ელფრიდის ოთახში.

„როცა სურათებიც დაასრულეს, მე დაუწყე შინჯვა და ვნახე, რომ ერთს ქალს ძლიერ კარგად დაეხატა კარების ფარდები, მეორეს—პირსაბანი, მესამეს დაეხატა თავისებრივი კრაოტი, მეოთხეს მშვენიერი, ჩასქელებული, მედიდური დედა. ყველაფერი ეს ჩავიწერე უბის წიგნში, აღვნიშნე სურათის რა და რა ნაწილი იყო ყველაზედ კარგად დახატული და ვის მიერ.

„გაკვეთილების შემდეგ უმრავლესობამ თავისი სურათები ჩემს კათედრაზე დააწყო. შემდეგ ავიღე დიდი თაბახი სუფთა ქაღალდი, ამ ქაღალდზე ბავშვებმა დახატეს სათითაოდ, ვისაც კარგი სურათი გამოუვიდა: ერთმა კრაოტი, მეორემ—

პირსაბანი, მესამემ—დედა და სხ. ასე რომ ბოლოს მივიღეთ ერთი სურათი, რომელიც შეადგენდა ყველა კარგს, რაც კლასმა შეჰქმნა. ამ სახით ორი კვირის განმავლობაში ჩვენ კლასთან ერთად შევადგინეთ მთელი დასურათებული წიგნი. რაც წარმოადგენს ჩემი და ჩემი 9—10 წლის მოწაფე ქალების შეერთებულ შრომის ნაყოფს.

რასაკვირველია ბავშვების ნაწერებში მართლწერის მხრივ მრავალი შეცდომა მოიპოვებოდა. მე ჩავწერე მხოლოდ ის, რაც გავიგონე. ამნაირად ჩვენი წიგნაკი დაბეჭდილია შეუცდომლად. მე ამ გარემოებას მუშაობის დროსაც არ ვაქცევდი რამე მნიშვნელობას და განძრახ ვეუბნებოდი ბავშვებს: „თქვენთვის სავალდებულო არ არის ლამაზი და კანონიერი წერა, ამაზე ნუ ფიქრობთ; ჩქარა სწერეთ და იფიქრეთ მხოლოდ იმაზე რაც უნდა გვიამბოთ“. სჭვანაირად არც შეიძლებოდა. ბავშვები მოზრდილებზე უფრო ნაკლებად ემორჩილებიან ორს უფალს, იმათ რომ ლამაზად და შეუცდომლად აწერონოთ, მათი გულისყური და ენერჯია გარეგან მხარეზე იქნება მიპყრობილი, რდეური შინაარსი უნდა ღარიბი გამოვიდეს. (ლამაზი და კანონიერი წერის შესასწავლად ცალკე გაკვეთილები უნდა იყოს).

„ჩემს სამუშაოს შეადგენდა გამორკვევა დაწერილისაგან, რაც რამ საინტერესო და შესაფერისი იყო, იარჩეული წინადადებანი გამომეყვანა შეერთებულ ტექსტად, რადგანაც ის, რასაც ფაბულას ეძახიან, ან მოქმედებას, ჩვენს აწერილობაში თითქმის რომ არ იყო, ამიტომ ბევრი დავიდარბა საჭირო არ იყო, თუ როგორ უნდა გადაებათ ეს წინადადებები. ამის გადაბმა ასეც შეიძლებოდა და ისეც. აქედან ისა სჩანს, რომ ღირებულება და

სიმშვენიერე ზღენის მოთხრობებისა კომპოზიციაში კი სარა, არამედ თითოეული ცალკე წინადადებისა კონკრეტულ შინაარსში.

იგივე უნდა ვსაქვათ სურათების შესახებაც. იქაც ვარჩევდი უფრო შესაფერისს და ცალკე ნაწილებს ერთს მთლიანად ვაერთებდი, იშვიათად სურათს თვითონვე შევასწორებდი, მხოლოდ მაშინ, როცა ამას ბავშვები მოითხოვდნენ.

„ყველ შემთხვევაში წიგნაკი სრული გამოხატველია მასწავლებლისა და ბავშვების საერთო მუშაობისა.“

„მუშაობაში განურჩევლად ყველა ბავშვი იღებდა ცხოველ მონაწილეობას. მე ყველა ისინი ცოცხლად წარმომიდგებიან თვალწინ, ვხედავ ერთს სხეზე მხიარულობის და აღტაცების გამოხატულობას, როცა ისინი იწყებდნენ ახალს სათაურს. წერის დროს ქალები ხშირად წამოდგებოდნენ, მოუფიქრლად ელოდნენ შესაფერისს დროს, რომ წაეკითხათ დაწერილი. ხატვაშიაც ბავშვები გატაცებით იღებდნენ მონაწილეობას. ეს იქიდან სჩანს, რომ 150 მეტი სურათი შევავსოვე, რაც ქალაქში დამიხატეს და რაც დაფაზე დამხატეს, რომლის რიცხვი სამჯერ მეტი იქნებოდა, იმას არ ვანგარიშობ.“

„ვისაც უნდა დარწმუნდეს ბავშვის შემოქმედების ნაყოფიერებაში, იმას ფურჩვეს ცადოს ის, რაც მე გამოვცადე...“

„რა ბეჯითად და სიამოვნებით მუშაობდნენ ბავშვები! როგორც გამოსთქვამდნენ თავიანთ აღტაცებას გაკვეთილზე მუშაობის დროს! როგორ იყვნენ კმაყოფილნი ყველანი, როცა ერთი საწერის შემდეგ, ხედავდნენ შედეგს და იღებდნენ ცხადს შთაბეჭდილებას საერთო მუშაობისგან.“

„რამდენად ფასდაუღებელია და საკვი-

რო ასეთი სამხიარულო მუშაობა, რასაც ხელს უწყობს საზოგადო მკვიდრი ინტერესი!“

„როგორ მოხდებოდა, რომ ეს შიდად წერის დროს, რომელიმე ქალი წამოვარდებოდა ზეზე და მალეულის სანეტარო ხმით წამოიძახებდა:“

„აჰა მე მოვიტყვე კარგი სიტყვა, აი მოვიგონე!“ და მეტის-მეტი მღელვარების გამო ბედნიერ იდგის შესახებ, ძლივს და ახერხებდა წერას. ყველას იმათ ცოცხლად წარმოვიდგენ თვალწინ, ვხედავ ყველა იმ პატარა მწერალ ქალებს, ვხედავ როგორ ენთებათ თვალეები და ჩისჩერებიან ქალაქს, როგორც მისცურავს ქალაქი ქალაქზე, ხელები უკანკალებსთ მღელვარებისა და აზრთა მოზღვაგების გამო, რომელთაც ადვილად ვერ მოუვლია ზოგ ქალებს სრულიად არ შეუძლიათ მშვიდდით დაჯდომა, ისე იგრიხებიან, ტრიალებენ, ხითხითებენ და ჩურჩულოთ ეუბნებიან თავიანთ მეზობელს, რაც მოიგონეს. იგივე შეინიშნება ხატვის დროსაც.“

თუ ვისმე უნდა დინახოს, რამდენად მიეცემოქან ბავშვები სამუშაოს მთელი თვისი, არსებით დაუკვირდეს, რა ხდება კლასში, როცა ბავშვებს ნება ეძლევათ ხატონ რაც და როგორც უნდათ.“

„ჩვენ მიერ შედგენილი წიგნის მნიშვნელობა მისი მხატვრულ მხარეში კი არ გამოიხატება, უმთავრესი მისი მნიშვნელობა ის, რომ შეერთებული მუშაობის დროს ბავშვების სულიერნი ძაღნი იღვიძებდნენ და გაძლიერებულად ვარჯიშობდნენ. უმთავრესია ბავშვების შემოქმედებითი მუშაობის პროცესი.“

„ამასთან სრულიად სასურველად არ მიმაჩნია ბავშვების მხატვრული ნიჭის

მხოლოდ ცალმხრივი განვითარება და სკოლის დანიშნულება, რასაკვირველია, ის კი არ არის, რომ მან მოამზადოს მხატვრები და მწერლები. მაგრამ საქმე ის არის, რომ წერა და ხატვა კლასში მეტად მარტივი და ადვილი საქმეა, რისთვისაც საჭირო არ არის განსაკუთრებული მოწყობილობა და მომზადება და რომლის წარმოებაც ყოველ დროს შეიძლება; ბავშვების შემოქმედებითი ძალები, რასაკვირველია, უნდა და შეიძლება განვითარდეს სხვა სფეროშიაც სხვა და სხვა გვარი საშუალებებით.

„აწინდელი ჩვენი სკოლა თავის საფუძვლით ისეთი დაწესებულებაა, სადაც **სწავლობენ**. მომავალ სკოლაში **შექმნიან**. უმთავრესი ცოდნა კი არ არის, არამედ შეძლება და ნიჭი გაკეთებისა, რისმე შექმნისა. ცოდნა იმდენათ საჭიროა, რამდენადაც ხელს უწყობს შემოქმედებას. და ის კაციც, რომელიც სკოლაში აუარჯიშებდა და ავითარებდა შემოქმედებითს ძალას და ეჩვეოდა დამოუკიდებლად მუშაობას, სულ სხვა ნაირად შეხედავს ცხოვრების ყოველგვარ ამოცანას, თამამად მოჰკიდებს ხელს მის გადაწყვეტას, მხნედ, მამაცურად, ცოდნით და ძალით შეუდგება საქმეს და სულის ღრმა ინტერესით და თანაგრძნობით მოეპყრობა ცხოვრების მდიდარ მოვლენათ...

„ჩვენი წიგნი დაანახვებს ყველას, რა მდიდარი შემოქმედებითი ძალაა ბავშვში. ახალ სკოლას სრულიად არ სწადიან სერიოზული სამუშაო სათამაშოდ გახადოს და მეც ის სამუშაო, რის შედეგიც ჩვენი წიგნია, ნამდვილ სერიოზულ ნამუშევრად მიმაჩნია, რაც კი შეიძლება წარმოვიდგინოთ. აწინდელი ოფიციალური სკოლა მეტის მოთხოვნილებით არის აღჭურვილი, ვიდრე მე მოვითხოვ. იგი მოითხოვს:

ბავშვებმა მხოლოდ გულის-ყური ადევნონ იმას, რასაც მასწავლებელი უხსნის, რომ მათაც ისე ხატონ, როგორც მასწავლებელი ხატავს, სწერონ ისე, როგორც მასწავლებელი სწერს. და სხ. ასე რომ ბავშვები მიჰყვებიან იმ გზას, რაც გაყვანილია და რომლითაც უვლიათ სხვებს. ჩვენ, ახალი ჰელაგოგები, მოვითხოვთ და გვინდა, რომ ბავშვებმა ყველგან თვითონ აღმოაჩინონ გზა“...

ეხლა ვიტყვი რავედნსამე სიტყვას თვითონ ამ წიგნაკის შესახებ, ბევრჯელ გამოვიგონო, თითქოს ეს წიგნაკი „თავის თავად არაფერს წარმოადგენდესო“.

მართლაც არაფერი საეფექტო, არაფერი გასაოცარი და საკვირველი ამ წიგნში არ არის რა. მაგრამ იქნება მკითხველს ახსოვს, რომ ჩეხოვმა ერთხელ მოიწონა ერთი მოწაფის ნაწერი, რომელიც მხოლოდ სამი სიტყვისაგან შესდგებოდა: **ზლა დიდი იყო**.

„არა უბრალო“ ადამიანს შეიძლება უფრო მოსწონებოდა „მღელწარე ტალღები“ და „მძაფრი სტიქიონი“, „ტყვიის ფერი ღრუბლები“ ზღვაზე, ხელოვან მხატვარს მეტს შთაბეჭდილებას უნდა ჰგვიდეს სიმარტივე, მოკლებული ზედმეტს რასმე და გამომხატველი უსაკიროვისისა, არსებითისა, გასაოცარისა, რაც ყველას სჭარბობს, ამ შემთხვევაში — ზღვის სილიადე.

ვისაც გემოვნება სიმარტივისადმი განვითარებული აქვს, მას არ შეიძლება არ მოეწონოს ბავშვის მხიარული გულითადი ენა, ეს დამოუკიდებლობა და ჰუმარიტად სიმარტივე მათის მოთხოვნებისა და ნაწერებისა. იქ არ არის არც ერთი აჩრდილი კვლევა-ძიებისა, სიყალბისა; წიგნიდან აღებულ ფრაზებისა, არაფერი

წიგნური, ეს მთლად მათი საკუთარი ენაა, არა ამოკითხული, ან ნაკარნახევი, არამედ ისეთი, როგორც ბავშვი თავის სახლში, თავის ოთახში ლაპარაკობს. მხოლოდ სულით პოეტს და ბავშვის მეგობარს შეუძლია ბავშვის ენის სიმშვენიერის შეგნება. იგი არა თუ არ იტყვის: „იქ არაფერი განსხვავება არისო“, არამედ ამ საყვარელ მოთხრობის კითხვის დროს განიცდის უწმინდეს მხიარულებას და უმაღლეს სიამოვნებას, აი რამდენიმე ამონაწერი:

„სამი საათი რომ შესრულდა, დედამ უთხრა ელფრიდას: წავიდეთ ფანჩატური დავასუფთაოთ, მალე შენი მეგობრებიც მოვლენ!“ წავიდნენ. დედამ მაგიდას ახალი სუფრა გადააფარა. ელფრიდამ იატაკი დაგაჰვა. დედამ უთხრა: წადი, შვილო ჩვარი მოიტანე სკამები დავსწმენდოთ“.

„ფანჩატური მწვანეშია ჩაფლული. ძია თედომ იყიდა კრელი ბაირაღები და ქალღმერთის წისკვილები, მიაკრა ფანჩატურს. დედამ ფინჯნები და სხვა ქურქლები მოიტანა, რომ ბავშვებს ფანჩატურში რძე ესვათ. ელფრიდამ მოიტანა თავისი ტორტი გვირგვინით და დასდვა სუფრაზე.“

— დედი, რად მოიტანე ექვსი ფინჯანი? ერთი ხომ მეტია, — „სთქვა ელფრიდამ“. — განა შენ კი არ დალევ რძეს? — ჰკითხა დედამ. — „ახ, ღმერთო ჩემო, წამოიძახა ელფრიდამ: — ჩემი თავი კი დამავიწყდა!“

„დედამ დასქრა ტორტი პატარა ნაქრებად, ძია თედომ ფანჩატურის ქერაზე დიდი ლამაზა ჩამოჰკიდა. ყველაფერი მზად იყო“.

ამ სახით და ამ კილოთი არის დაწერილი მთელი მოთხრობა. სურათებიც თითოეული სათაურისა ტენიკის მხრით პრიმატიულია. ფერები, ცხადია, მხიარულია. სქარბობს ლურჯი, წითელი, ყვი-

თელი. ძია თედო ლურჯ ფერშია, დედამ ღია მოყვითანო ფერში. ცხად და ბრწყინვალე ფერებთან ბავშვებს შეერთებული აქვთ წარმოდგენილება რისმე სასიამოვნოსი და რაც კი ბავშვებს ძლიერ უყვარსთ (დედა, ძია, ცხენი, დედოფალი), ყველას საჩინო ბრწყინვალე ფერით ხატვენ. წინ მაქვს პატარა ქალის ნახატი, დახატულია კაცი გრძელი, ძლიერ გრძელი ხელებით. წითლად არის დაფრადებული. ჩემს შეკითხვაზე — რად გაუკეთებია მას ასეთი გრძელი ხელები? — ქალმა მიპასუხა: „იგი ძალიან მხიარულია: საქორწინოდ მიდის; ეს — ჩემი ძიაა!“ — რად არის სულ წითლად? — იმიტომ, რომ იგი ძალიან მიყვარს“... ჩვენი წიგნის სურათებში გამოსჩანს სიამოვნება, სიმხიარული და სიყვარული. მაგალითად: სიყვარულით შექმნილია თითოეული ყვავილი, ფინჯანი, მაგიდა, სუფრა, აკაცია ფანჩატურის გვერდით, ფარდები, ტორტი, საჩუქრები მაგიდაზე, ყვავილები ფანჯრებზე! ყველა ამათგან გამოკრთის ბავშვის წმინდა სიამოვნება! ამ სურათების განხილვის დროს ხედავთ ბავშვების მომღიმარ თვალებს, მესმის მათი ბედნიერი კისკასი, სიცილი — თვითონვე იხიბლები და მიეცემი ბრწყინვალე გუნებას, რაც გამოკრთის წიგნის თითოეული სტრიქონიდან, თითოეული სურათის ხაზიდან. თითქოს თვითონ იმყოფები ბავშვების დღესასწაულზე, თითქოს თვითონვე ბავშვი ხდები, თამაზობ, იცინი იმ გულწრფელი და გულთადი სიცილით, რასაც ჩვენ მოზრდილები, კვიანი მიეცნიერი ხალხი მოკლებულნი ვართ..

მართლაც ათის ბევრი რომ სასიამოვნო და სასაცილო!

თუნდაც ავიღოთ ხუმრობა ძია თედოსი. შეხედეთ მხოლოდ როცა პაკეტით

ხელში შედის ოთახში მსხვილი, ჩამრგვალებული კეთილი სახის გამოჩეკველი, მაშინვე გრძობ რაღაც სახუმარო ოინი უნდა ჩაიდინოს, მართლაც ოთახის შესავალში ჯერ ისე ჩამოიფხატა თავზე ქუდი, რომ ელფრიდამ ვერც კი იცნო, სანამ არ გაიცინა. მიულოცა ელფრიდას დღეობა და გადასცა პაკეტი; ელფრიდამ გახსნა პაკეტი და დაინახა შიგ, ორი ნაჭერი ტორფი და ორი ნატეხი ქვანახშირი. ელფრიდამ გადინახარა; იცოდა, რომ ძია თედო დიდი ხუმარა იყო.

შემდეგ გაიგო, რომ ის სრულიად ტორფი არ იყო, არამედ ტორფის მსგავსი კოლოფი, რომელშიაც ეწყო ორი პატარა რეზინის დედოფალა.

ძია თედო მუდამ ბავშვებთან არის, რთავს ფანჩატურს, თამაშობს და შეეცევა ბავშვებთან.

აი რას გვიამბობენ მის საქციელზე: „იქ პაწია ძალლი იყო, რომელსაც სახელად „ჟულიკი“ ერქვა. როცა ყველა ბავშვები ფანჩატურში ისხდნენ, ძია თედომ დაიყვირა: „ჟულიკი, ჟულიკ!“ ძალლი მივარდა, ძია და ძალლი წავიდნენ ელფრიდას ოთახში, ჩააცვა ძალის ძველი ტანისამოსი, თავზე ქუდი დაჭურა და წაიყვანა ფანჩატურში.

„ჟულიკი შეხტა ფანჩატურში, ბავშვებს ძლიერ შეეშინდათ. ჟულიკი იჩენდა სხვა და სხვა ჯამბაზობას: უკანა ფეხებზე დგებოდა, ყველასთან მიდიოდა, ძია თედომ მისცა ჯოხი, რომელიც ეჭირა, როგორც თოფი, მერე მისცა ქოლგა. შემდეგ ჟულიკი დაჯდა სკამზე, ძია თედომ სთხოვა ეამბნა რამე, ჟულიკმა კი, ყველას სასიხარულოდ, ხმა მაღლა დაიყვია.

„მისცეს კალათი პირში, ბავშვებმა ჩაულაგეს შიგ საჩუქრად ხაჭაპურები.

„ამ წარმოდგენის შემდეგ მოაგონდათ,

რომ ელფრიდა არ იყო იქ. ამ დროს ელფრიდაც გამოვიდა გადაცმული დედის გრძელი ტანისამოსით, ქუდით, სათვალეებით, კალათით ხელში, ამახაც ბევრი სიცილი ასტება.

„ასე იმხიარულეს ბავშვებმა ვახშობამდის, ვახშობის შემდეგ როცა ჩამოხელდა, ყველანი მოემზადნენ შან წასასვლელად. დედამ ჩამოურიგა ყველას ქალაქის ფანრები, რომლითაც ბავშვებმა ჯერ ფანჩატურს შემოუარეს გარშემო. ჩამრგვალებული ძია თედო წინ მიუძღოდა ბავშვებს და იმღეროდა:

მზე, მთვარე და ვარსკვლავები,

მხიარულობენ ბავშვები,

კარგი დღესასწაულია,

ეხლა გამოგეთხოვები!

„მაშინაც ყველას სიცილი აუტყდა; რეზიმ, რომელმაც სიმღერა კარგად იცოდა და ყოველთვის ხუთიანებს ღებულობდა, სთქვა: „ეხლა ვიმღეროთ ახალი სიმღერა, რომელიც გვასწავლობნმა მარემანმა!“

— „კარგი, კარგი ვიმღეროთ!“ — წამოიძახეს ყველამ, შეჯგუფდნენ და დაიწყეს სიმღერა.

„შემდეგ გამოეთხოვეს ერთმანეთს. ელფრიდამ თავის მეკობრეები ცოტათ გააცილა, შემდეგ ცხვირსახოცის ქნევით მიაძახა:

— „ლამე მშვიდობის, ლამე მშვიდობის, ძილი ნებისა!“

— „ლამე მშვიდობისო, მიუგეს ქალებმა და გაეშურნენ შინისკენ“.

უკანასკნელ გვერდზე აწერილია, როგორ მიდიან ბავშვები ხელში ლამპებით, საიღამაც გამოკრთის სინათლე ფართო ყვითელ სხივებად, კიბეზე დგანან ელფრიდა, მისი დედა, ძია თედო და უქნევნ მიმავლებს ცხვირსახოცებს.

ეს მოოხრობა და ეს სურათები,—ამ-
ბობს შარელმანი, — შეადგინეს პატარა
ქალებმა, ამ „თავისუფალ“ სამუშაოს მე-
მოვანდომე ძლიერ ცოტა დრო და ისიც
მხოლოდ ხან და ხან. რა იქნებოდა რომ
სკოლაში მიბარების პირველი დღიდანვე
გაეპარათ ბავშვებთან ასეთი სერიოზულ-
სამხიარულო სამუშაო!

„რა იქნებოდა, რომ ჩემს კლასს შესძლევ-
ბოდა რვა წლის განმავლობაში თავისუფ-
ლად განვივითარებინა თავისი ძალა, თავი-
სუფლას შრომაში! როგორ გაიღვიძებდა

შემოქმედების საერთო მხიარულება, რა
ნიჭი გაუვითარდებოდათ ბავშვებს, რა
დიდებული, ჭკვიანი, შრომის მოყვარე
და გამბედავი ხალხი გამოვიდა ასეთის
სკოლიდან!

„სადაც უნდა წასულიყვნენ, ყველგან,
ყველა საქმეში ისინი ნაყოფიერნი შეუშა-
ნი და ახალი ღირებულობის შემქნელი
იქნებოდნენ!

„სწორედ ეხლაც ასეთი ხალხია საქი-
რო!“

ლ. ბოცვაძე.

იესო ქრისტე

ღიღუბელი მოძღვარი, რომელმაც ფაფისი
ღვთიური სიტყვით ნათელი მოჭყეინა ქვეყანას,
დაიბადა ზაღესტინის ზატარა ქალაქ საზარეთში.

იესომ ადრე დაიწყო სწავლა. ძველი აღთ-
ქმის წიგნების კითხვამ მეტად ძლიერი შთა-
ბეჭდილება მოახდინა მასზე. ღვთიურ ფსალ-
მუნების დიად სიმშვენიერემ მოიბოგეს ქრის-
ტეს მადალ სულში მკვიდრი ნიანდაგი და მთელს
სიცოცხლეში დარჩნენ მისს საზრდოთ და ღუ-
და ბოძად. წინასწარმეტყველები, განსაკუთ-
რებით ისაია, თავიანთი სიტყვების რცხებით
მომავალზე, თავიანთი მხურვალე მსკერმეტყვე-
ლობით, მდიდრთა, უფლების შექონთა და
ღვთის განდგომილთა სსსტიკი განვიცხვით,
იუვენ პირველი აღმზრდელები იესოსი სიერმე-
ში.

ქ. საზარეთი კალილეაში იყო. მწვანით
შემკული, წრდილოვანი და მხიარული კალი-
ლეა „ქებათა ქების“ სკეშარიტი ქვეყანა იყო.
ორი თავის განმავლობაში, მარტში და აზრილ-
ში, მთელი სოფელი ევაფილების თიანდახს
წარმოადგენდა.

იესოს დროს ეს მშვენიერი ქვეყანა სიმ-
დიდრით და სიხარულით განთქმული იყო.
კალილეელები შრომის მოყვარე, მსხე და
მამაცი ხალხი იყვნენ. ეს ქვეყანა მჭიდროთ
იყო დასახლებული, მოფენილი იყო დაბებით,
ქალაქებით და მრავალ რიცხვან სოფლებით,
მიწაც—ხელოვნურად შემუშავებული ჭქონდათ.
ამ მომხიბლველ ქვეყანაში ცხოვრობდა და
იზრდებოდა იესო.

საზარეთის ცოტა მოშორებით შენდებოდა
დიდი ქალაქები, მაგრამ ეს უფუფუნება იესოს
არ მოსწონდა. მას ყველაზე უფრო კალილი-
ის სოფლები, თავისი ქოხმასებითა, კალაქებით,
ლეღვისა და ზეთის ხილის ხეებით შემკული
ადგილები მოსწონდა. იესო უოკელოვნის სოფ-
ლის მარტავს ბუნებას უახლოვდებოდა. მას
განსაკუთრებით მთიანი ადგილები უყვარდა.
მაეებში წარმოსთქვამდა ხოლმე სშირად თავის
სადგოთ ქადაგებებს. ის თავის საღვთო სიტ-
ყვებით მიჭმართავდა არა მდიდრთა და ამა
ქვეყნის ძლიერთა, არამედ დარბთა, უბრალო
მუშაკთა წმინდა და სადი სულის ადამიანთა.

მან თავდაპირველად მიჰმართა სულით გლახაკთა, გულით წმიდათა და მშვიდთა, მეთევზეთა, რომელნიც ცხოვრობდნენ ტიბერიის ტბის ნაპირას. ტიბერიის ტბა შესანიშნავი იყო მთელს ქვეყანაზე თევზთა სიუხვით. თევზაობა მეტად ხელსაყრელი იყო ადგილობრივის მცხოვრებთათვის. მეთევზეთა სახლობა შეადგენდა მშვიდსა და წყნარს საზოგადოებას. იესო ღვიძლ ძმასავით იყო მიღებული მათ შორის. გალილიის საუცხოვო ჰავას მომხიბლველი გავლენა ჰქონდა ამ პატიოსან მეთევზეებზე. ისინი მართლაც რომ ღვთის სასუფიველისათვის ემზადებოდნენ, — უბრალო ხალხნი, კეთილნი, ბედნიერნი მშვიდად დასტურავდნენ პატარა ზღვაზე. იესო თავის მოწაფეებით უოველთვის გარეთ ცის ქვეშ ცხოვრობდა. იგი ხან ნავში ჩაჯდებოდა და ასწავლიდა მსმენელთ, რომელნიც ნაპირზედ იკრიბებოდნენ, ხან ტბის გარშემო მთაზე ავიდოდა, სადაც მეტი-მეტი სუფთა და სადი ჰქარი იყო. მორწმუნე ხალხი არ შორდებოდა თავის მასწავლებელს, და განიმსჭვალებოდნენ მისი მოძღვრებით, სჯეროდათ, რომ მალე იხილვენ ღმერთს ქვეყნის მხსნელს.

იესომ თავის მოწაფეებიდან აირჩია ისინი, ვისაც „მოციქულებს“ ანუ „ათორმეტს“ ეძახდნენ. იმათ შორის პეტრემ მოიხვეჭა წმინდა ძმური ხასიათის პირველობა და იესოც ანდობდა მას ზრუნვას მისი მოძღვრების გავრცელების შესახებ. მოციქულებმა ქადაგება ქრისტეს სიცოცხლეშივე დაიწყეს; მაგრამ ისინი სიცოცხლეში იესოს მაინც არ შორდებოდნენ. ისინი მიდიოდნენ ქალაქიდან ქალაქად, უველვან მხიარულად უხვდებოდნენ მათ.

ხანდახან ღვთის სასუფიველის მოციქულებს ვერ ხვდებოდნენ კარგად, მაშინ მოციქულები მიდიოდნენ იესოსთან საჩივრულად, მაგრამ იესო ჩვეულებრივ ამშვიდებდა მათ. ზოგიერთებს უნდოდათ იესოს მოველინა ციური ციციხლი არა სტუმართ-მოყვარე ქალაქებზე;

მაგრამ იესო აყენებდა მათ შემდეგის სიტყვებით: „მოვედ არა წაწმენილად ცოდვილთა, არამედ ცხონებად“.

იესო დადიოდა დაბად და სოფლად, უველვან პატივს ტემდნენ. აღმოსავლეთში ჩვეულებად იყო, როცა ვისმე უცხო ვინმე ეწვეოდა, მთელი სოფელი თავს მოიყრიდა, იქვე თავს იყრიდნენ ბავშვებიც; მოსამსახურეები ერეკებოდნენ ბავშვებს, მაგრამ ისინი ისევე მოიყრიდნენ თავს. იესოს ძლიერ ეჯავრობოდა, როცა ბავშვებს სასტიკად ეპყრობოდნენ, დაუძახებდა ბავშვებს და ტკბილად ესაუბრობოდა, ბავშვებიც გრძნობდნენ სიყვარულს და გარს ეხვეოდნენ მაცხოვარს.

იესო თითქმის უოველ წელიწადს დადიოდა თავისი მოწაფეებით იერუსალიმში პასეჟის დღესასწაულზე.

იესოს დროს იერუსალიმის ტაძარი ახლად შენდებოდა; ჯერ დასრულებული არ იყო. ტაძარი მართლაც დიდებულს რასმე წარმოადგენდა. დერეფნებში ხალხი ხშირად ხვდებოდა ერთმანეთს. აქ ატარებდა დღეებს იესო, ხანამ იერუსალიმში იმყოფებოდა. იგი ხშირად ჯავრობდა, რომ საღვთო ტაძარი დუქნად იყო გადაქცეული; იქ უიღინენ ცხოველებს სხვერპლის შესაწირავად, იქვე ახურდავებდნენ ფულს, ასე რომ ტაძარში მთელი ბაზრობა იყო გამართული. ტაძრის დაბალი მოსამსახურეები უწმინდურობით და ახგარებით ხარბ შეწვილმანეებს მოგაგონებდნენ. ეს შეუკაცხეოდა იესოს სარწმუნოებრივის გრძნობას. იგი ამბობდა: „სამლოცველს სახლი „თქვენ გიყოფიეს ქვამ ავაზაკთა“.

იესოს ეჯავრობოდა უველაფერი, რაც გულით რწმენას არ შეადგენდა. ღვთისადმი სიყვარული, მოწყალება, შებრალება, ერთგროთის ცოდვების პატივბა — შეადგენდნენ იესოს განიხს. რაც ძეგება ღოცვას, ამისთვის მას მიაჩნდა აუცილებლად, რომ ღოცვა გულიდან უნდა გამომდინარეობდეს. ფარისეულებს იმას

აუგუდრიდა, რომ მათ მოიგონეს უოუელგვარი მიზეზები, რომ ხალხმა შესცოდოს. „ბრმა წინამძღოლნიც ბრძმებისა“, — ამბობდა იგი, — „უფრთხილდით ორმოში ჩაცვივნას“. „ნა-

შობნი ექიდნისა, ამბობდა იგი, ლაპარაკობენ სიკეთეზე, მაგრამ სუფით ბორტნი არიან, ისინი ვერ ამართლებენ ანდაზას: „მხოლოდ გულის სავსებით ბაკენი დალალებენ“.

იესო უდაბნოში.

ორმოცი დღე დაჰყო უდაბნოდ, ეველა თავის ქადაგებაში იესო ამცნობდა ხალხს ღვთის სასუფეველის მთახლოებას. აწინდელს ქვეყანაში, ამბობდა იგი, მეუფობს ბორტება, სატანა — „თავადი ამა სოფლისა“ და ეკვლა იმას მორჩილებს. მეფენი ხოცვენ წინასწარმეტყველთა. ქურუმნი და მწიგნობარნი თვითონ იმას

არ შერებინ, რის გაკეთებასაც სხუებს უბრძანებენ. მართლებს სდეენიან და ერთად ერთი ხვედრი კეთილთა — ცრემლებია. მაგრამ მოვადრო და დმურთი სამავიერთს მიუსჯის მათ თავის წმინდანებისათვის. დადგება სიკეთის ხანა. სიკეთის სუფევის დადგომის დროს, ქვეყანა დაპირქვავებული გაწვივებათ: პირვე-

ღებები უკანასკნელი იქნებოდა. შემოგა ახალი წესი. ესეა კეთილი და ღმრთი კარული ერთმანეთში, როგორც ღვარძლი და კეთილი თესლი მინდორში. უფალი ნებას აძლევს ერთად იზარდონ, მაგრამ დადგება უამი სსსტიკი გაურისა. სსსუფეველი ღვთისა ემსგავსება მოსასმელ ბადეს, რომელსაც მოჭეუვია კარგი და ცუდი თევზიც. კარგს შეინახვიან და დაწარხენს გადაჭვიან. თუ ქვეყანა მომზადებული არ იქმნა ამისთვის, იგი იქნება დანაკუწებული. განწმენდილი ცეცხლით და ღვთიურის შებერვით. განხდება ახალი წა და ქვეყანაზე დაისადგურებენ ღვთიური ანგელოზები.

ესოს მოწიფეთათვის სავალდებულო იყო მთელი ქონება ფულად ექციათ და დაერიგებინათ სამოწყალოდ გლახებისათვის. ვინც ამას არ იქმნდა, არ შეეძლო შესულიყო ამ საზოგადოებაში. ესო ხშირად იმეორებდა: ვინც იზოვის ღვთის სსსუფეველს, მან უნდა გადაგოს ზედ მთელი თავისი ქონება და შეიძინეს იგიო. „კაცი, რომელიც აღმოახენს მინდორში სიბიდიდრეს, არ დაჰკარგავს დროს, ჰვიდოს უგულაფერს და უიღულობს მინდორსო“.

ესო ასწავლიდა — მხოლოდ ღარიბნი ცხონდებოან და სუფევა მათი იწუებაო. „ვინ თქვენდა მდიდარო, — ამბობდა იგი, ვინაიდან თქვენ გაქვთ თქვენი რუგების ცემა. ვინ თქვენდა აწ მადარო, რამეთუ მოგშივდებათ. ვინ თქვენდა ვინც ესეა იცინით, რამეთუ მოგელისთ მწუხარება და ტირილი“.

სუ იუნჯებთ თქვენ საუნჯეთა ქვეყანასა ზედა, სადა მდიდრნი განრუენის და სადა მზარავთა დაჰსოხარის და განიზარის; ხოლო თქვენ იუნჯებდით საუნჯეთა ცათა შინა, სადა არცა მდიდრნი, და სადა არცა მზარავთა დასთხარის და განიზარის. სადაცა არს საუნჯე თქვენი, მუნცა იოს გული თქვენი. ვერვის ხელეწიფების ერთა უფალთა მონებად, ანუ ერთი იგი მოიძულეს და სხვა იგი შეიყვაროს, ანუ ერთისა მის თავს იღვას და ერთი

იგი მუერად ჰქოს. ვერ ხელეწიფების ღმრთისა მონებად და მამონასა“

ცოცხლის სიტუგებით ამხელდა ესო ამ ქვეყნის ძლიერთა ბიწიერებას. როცა ჰქადაგებდა ამ ცხოვრების ბატონთა დაღუპვას, ესო არასოდეს არ იწვევდა ვისმე მათ წინააღმდეგ ამბობებისთვის, ჰირიქით, იგი მუდამ იმეორებდა, რომ უგულაფერი შესადლებულია მოთმენით და უუგულად, რომ ძალაზედ იმარჯვებს გული სხეტაკი.

როცა სუსტებს მივარგვლობას უწევდა, ესო მიჭეუბოდა ძველი ადამის მცნებას. წინასწარმეტყველები ხშირად გაილაშქრებდნენ ხოლმე დიდებულთა, ძლიერთა და მდიდართა წინააღმდეგ. მათს წინასწარმეტყველებაში მდიდურობა, ფუფუნება დანაშაულობად არის აღიარებული: „ვინ თქვენდა, ვისც ცეზიზდებათ ქონი და ქონება წინაშართა თქვენთა! ვინ თქვენდა, ვინც სხვისი ოფლით აკებთ სსსსსლებს! თითოეული ქვა, თითოეული აგური, მათი შემადგენელი არის ცოდვა!“

ესოს განწმობილება ჰქონდა მშრომელ ხალხთან. ხალხისადმი სიყვარული, მისი გაჭირვებისადმი თანაგრძობობა სხანას ესოს უოგულს სიტუგაში და მოქმედებაში. მასთან ერთად სუფრაზედ ხელავდნენ ცუდი უოფაქცივის ჰირებს. ფარისევლები და მწიგნობარნი გაიძახოდნენ: „შეხედეთ, ვისთან ზის და სჯამს!“ ესოს ამ შემთხვევაში ჰქონდა შემდეგი ჰასუხი: „არა უხმს ცოცხალთა მგურნალი, არამედ სნეულთა“ ან „მწეემისი, რომელიც ასი ცხვარიდან დაჰკარგავს ერთს, სტოგებს 99, მიდის დაკარგულის საძოვრელად და როცა იზოვისს, სიხარულით შეისვამს მხარზეო“, ან „ძე კაცისა მოვიდა ქვეყნად დაღუპულთა სსსსსელად“, „არა მოგვდ წოდებად მართალთა, არამედ ცოდვილთა სინანულად“. სუსტნი, ცოდვილნი დედაკაცი, რომელთაც ჰირველად ნახეს არა ხვეულებრივი მოხერობა, ნანობდნენ თავისთ ცოდვებს და მიენდობდნენ ესოს.

იესოს არ ეშინოდა არც უფარისეველებს და მეზვერეების, იგი თამამად ამბობდა: „მეზვერენი და მეძაფნო უველასუ წინ წაკალებ ღვთის სასუფეველში“.

მაგრამ უმთავრესი ძალა თავისი ძლიერი სიტუებისა იესომ მოახმარა კაცთა შორის ძმობა ერთობის და სიუფარულის დამყარებას. ამაში გამოიხატა მთელი სიძლიერე მისი დიდებულის სულისა. იგი ამაში სისრულეს ეძიებდა.

სიუფარულისა და უფველთა ჰატიების ქადაგება ქრისტემდინაც გაისმოდა კონკრეტთა შორის.

ბრძანება: „გიუფარდეს მოუფასო, ვითარცა თავი შენი“ „ნუ იქმ სხვისთვის იმას; რაც არ გინდურთმ სხვამ გიუფას“, მისეს რჯულშიაც იყო და ბევრი ებრაელთა მოძღვრებაც ქადაგებდნენ ამას. მაგრამ ეს ქრისტეს არ აკმაყოფილებდა. იგი უფრო შორს მიდიოდა თავის ქადაგებაში. იგი გვასწავლიდა: „რომელმან ჰეტეს შენ უგრძობლას შენსა; მარჯვენას, მიუხეარ მას ერთი კერძოცა; რომელსა უნდეს სასჯელად და მიღებად კვართი შენი, მიუტევე მას სამოსელიცა შენი“ „გიუფარდეთ მტერი თქვენნი და აკურთხედეთ მწყევართა, კეთილს უზამდეთ მოსულთა თქვენთა და ილოცავდეთ მათთვის; რომელნიცა ჯღებინან თქვენ“ „ნუ გაჭკიცხავთ და ნუ დასძრახავთ სხვას; რათა არ იქმნათ განციცხუენი და დამრახუენი“ „მიუტევეთ და მოგეტეოსთ თქვენ“ „იყვენ მოწყალენი, ვითარცა მოწყალე არს მამა თქვენი ზეცვიერი“ იესო უგრძობლად მცირე მკაცრს სიტუვასაც, არ უუფარდა ჩხუბი, სძრახავდა ჯვარის ამოყრას, ფლანგვას. მას უნდოდა საზოგადო შეურაცხუოფის ჰატიება. „უკეთუ გიუფარდენ მოუფარენი ხოლო თქვენნი, რა სასუიდელო გაქენ? რამეთუ მეზვერეთაცა ეგრე ჰქვიან“.

ქრისტე გვასწავლიდა არა მარტო თავისიანების, თავისის მოუფლის, თავისის რჯულის

ადამიანის სიუფარულს, არამედ უველას კაცის სიუფარულს, რა ხალხსაც უნდა უკეთონოდეს იგი ან წარწმუნობისაც. იესო ქრისტე ებრაელი იყო. მისი ცხოვრება 13 — 29 წლამდის დღემდის სიბნელით იყო მაცნული; არც სხარება და არც სხვა წყაროები ამ ხნის განმავლობაში ქრისტეს შესახებ ცნობებს არ იძლევიან. მხოლოდ შემ უკანასკნელ ხანებში აღმოაჩინეს ტიბეტური გადმოცემა იესოს შესახებ, რაც ნათელს ჰქვიან ამ უუდიდესის მოძღვრის ცხოვრებას, რასაც ჩვენს მკითხველებს შემდეგში დავწვრილებთ გავცნობთ. როგორც ებრაელს იესოს ცხოვლად დაჩაზად უუფარდა თავისი ხალხი, მაგრამ რაც შეეხება სიუფარულს და შეწყალებას იგი განსხვავებულ ვერ ხედავდა ებრაელთა და ელითთა შორის, ერთ ღვთის მოწმუნეთა და წარმართთა შორის, უველას ხალხი მას ძე ღვთისად მიანდა და უველას ძმებად. ვინ არ იცან იგავი მოწყალე სამართლებზე? რაცა ქრისტესა ჰქვიოხეს: „ვინ არს მოუფასი ჩემი? — მინ უამბო ერთს კაცზე, რომელიც ავანაკებმა დასტრეს და შუა გზაზედ დაავდეს უმოწყალოდ. გაიფლის მღვდელი, დაინახავს, გვერდს აუვლის, გაიფლის ლევიტელი, ის არც კი შეჩერდება. სამართლებს შეეპრალება; მიდის, უხვევს ტრილობებს. მამინ ქრისტემ დასკვნა, რომ ტეშმართი ძმობა ხალხთა შორის სიბრალულსა დამოკიდებელი და არა იმასე, რომ ერთხანად ლოცულობენ და ერთს ღმერთს სცემენ თაუფანს. ქრისტეს მოძღვრებით „მოუფასი“ ის კაცია, რომელშიაც სიბრალულის გრძობობა თავის მსგავს არსებასთან საწყობის განურჩევლად. ძმობა კაცთა შორის ნაკადულივით გადმოსჩქება ქრისტეს უველას მოძღვრებაში.

ერთი სამართლები, დედაკაცი მივიდა ქვასთან წყლისთვის. იესომ წყალი სახხვავა; ამან ძლიერ გააოცა დედაკაცი, რადგანაც იუდელებსა და სამართლებს შორის ერთობის კავშირი გაწ-

ვეტილი იყო. დედაკაცმა გააფრთხილა იესო. „მაშინ ჩვენნი მთას ამას თაყვანის-სცემდეს; და თქვენ იტყვით, ვითარმედ იერუსალიმს არს ადგილი, სადა ჭურ-არს თაყვანის ცემა“. იესომ მიუგო: „დედაკაცო, გრწმენიან ჩემი, რამეთუ მოვალს ჟამი, ოდეს არცა ამას მთასა, არცა იერუსალიმს თაყვანის-სცემდეთ მამასა, არამედ მოვალს ჟამი, ოდეს ჭეშმარიტნი თაყვანის-მტემელნი თაყვანის-სცემდენ მამას სუფითა და ჭეშმარიტებითა“.

იესო მისწრაფოდა დაემკვიდრებინა სსსუ-ფუველი ღვთისა, რომლის საფუძვლად უნდა ყოფილიყო ძმობა ხალხთა შორის ერთმანეთის სიყვარული, ღარიბთა სიბრაღული და ადღებ-ნა-ეკვლა იმისი, რაც მშვიდაა, სმართლადი და მარტოვი.

აითქმის უკანასკნელი დარიგება, უკანასკნელი სიტყვები ქრისტესი, მისი უმაღლესი მტნება გამოხატება შემდეგში: „მტნებასა ახალსა მოგცემთ თქვენ, რათა იფარებოდეთ ურთიერთს, ვითარცა მე შეგიყვარე თქვენ, მხოლოდ მაშინ ადგარებენ თქვენ ჩემი მოწაფეებად, თუ ერთმანეთის სიყვარული გქმნებათ. აღარა გეტყვი თქვენ მონად, რამეთუ მონაშან არა იცის, რასა იქმნ უფალი მისი; ხოლო თქვენ გარკვე მეგობრად, რამეთუ უფალი, რადენი შესმა მამისა ჩემისაგან, გაუწეუ თქვენ. ამას გამტნებ თქვენ რათა იფარებოდეთ ურთიერთს“.

ეს დიდებული მტნება ქრისტემ ჯვარზედაც არ დაივიწყა. მან ახატა თავის მტრებს და მსაჯულებს: „მამო, მიუტყვე მათ, რამეთუ არა იციან, რასა იქმან“.

სიტყვა ღვთისა გვამტნებს ჩვენ ბავშვის უადრეს მნიშვნელობაზე. ეს სჩანს თვით ქრისტეს სიტყვებიდან: „ცაღეთ ერებსა მაგას მოსულად ჩემდა და ნუ აყენებთ მაკათ, რამეთუ ეგე ვითართა არს სსსუფუველი ცათა. რამდენად ღრმა მნიშვნელოვანი და სიმძღვრეობა აღმზრდელთათვის ქრისტეს სიტყვები!

აქ ინატება გაფრთხილება და გაკვეთილი ერთის აღმზრდელისთვის; ხოლო გაკიცხვა იმათი, ვინც ცრუ აზრებით, ცრუი მაგალითებით და უწესო აღზრდით გადაჭყავთ ბავშვები სწორის გზიდან. „ეგე ვითართა არს სსსუფუველი ცათა“, ამას ამბობს მაცხოვარი ქვეყნისა, რომელსაც წმინდა მამებმა ღვთიური აღმზრდელი უწოდეს (Θείος πατριάρχης). მაცხოვარი ამბობს: „რამეთუ რომელმან არა შეიწუნაროს სსსუფუველი ღმრთისა, ვითარცა ერმა, ვერ შევიდეს მას“ რასაკვირველია აქ იგულისხმება ბავშვების უმანკობა, ვუწოდებლობა, ალაღმარალობა და სხვა თვისებანი, რაც ბავშვებს აქვთ და რაც მიმზიდველია. მასწავლებელი ამბობს: „და შაიტობობდა მათ და დასხმიდა მათ ზედა ხელთა და აკურთხევდა მათ“ რა დიდებული და მომხიბლელი სურათია! მეორე შემთხვევაში, რაცა მოწაფეები ჰქვითხავენ ქრისტეს: „ვინმე უფროს იყოს სსსუფუველსა ცათასა“ — „მოუწოდა იესო ერმასა და დაადგინა შორის მათსა და რქვა: ამინ გეტყვი თქვენ, უკეთუ არა მოიქცეთ, და იქმნეთ ვითარცა ერმანი, ვერ შეხვიდეთ სსსუფუველსა ცათასა“, „რამეთუ რომელმამ დაიმდაბლოს თავი თვისი, ვითარცა ერმა ესე, იგი უფროს იყოს სსსუფუველსა ცათასა“ „და რომელმან შეიწუნაროს ერთი ერმა ესე ვითარი სხელითა ჩემითა, მე შემეწუნარებს“. ამ მაცხოვრის სიტყვებს აღტაცებაში მოჭყავს ცნობილი ზედაგოგი კომენსკი. „გაიგონეთ ვეველამ რას ამბობს მაცხოვარი ჩვენიო“ — ამბობს კომენსკი. იგი გვაუწეებს, რომ მხოლოდ „ბავშვები“ შევლენ ღვთის სსსუფუველშიო, ისინი განდებიან მემკვიდრენი ამ სსსუფუველსა და მიუშვებენ მხოლოდ. იმათ, ვინც ბავშვებს დაემსგავსებინა... ხელავთ, ჩვენ მოზრდილებს, რომელთაც თავი მოგვაჭყვს ადამიანებად, ბავშვები უგუნურებად, მაიმუნებად მიგვაჩნია, თავის-თავს ბრძენს ვუწოდებთ, ბავშვებს — უგუნურებს, ჩვენს თავს მეტყველად არსებას, ბავშ-

ვებს კი ჭუნებდა ვრაცხთ, ჩვენ უნდა მივე-
ბართთ ბავშვების სკოლაში; ბავშვები ჩვენთ-
ვის მასწავლებლებია და მაგალითის მომცემი“.

ასე მაღალი შეხედულობისა მაცხოვარი ბავშ-
ვებზე.
რამდენად სანასუნო საქმე აქვს იმას, ვი-

იესო ქრისტე და ბავშვები.

საც ბავშვების აღზრდას ანდობენ. რამდენად
გასაკიცხია ის მასწავლებელი, რომელსაც თა-
ვისი მოვალეობა რიგიანად არ ესმის. თვითონ

მაცხოვრის სიტყვით: „რომელმან დააბრკო-
ლოს ერთი მცირეთა ამათგანი, ჩემდა მომართ
მორწმუნეთა, უმჯობეს არს მისა, დამოთუი-

კიდევ წისკვილი ვირით საფეკელი ქედსა, და დაინაქას იგი უფსკრულსა ზღვისსა. ეს სიტყვები მუდამ უნდა ასწავდეს ურმათა ანუ სრულეებს და როცა დღეს ვითვალისწინებთ 1911 წარსულს წელს ქრისტეს დაბადებიდან, ყოველთვის უნდა გვახსოვდეს მაცხოვრის

წმინდა მოძღვრებანი, რომ ოდესმე კაცობრიობა მიუახლოვდეს იმ იდეას, რაც მაცხოვარმა დაგვისახა, მაგრამ კაცთა ცხოვრების უკუდმართმა მსუღუღლებამ ბევრი ტყუილმართი მტრება გარყვნა და გაათახსირა.

კახაბერი.

ვირების არჩევანი

(ჭებენიდან)

ცხოველთა სამეფოს თვითმართველობამ განიზრახა თვითმპყრობელი მეფის არჩევა, რადგან თავისუფლება სულ მალე მოსწყინდათ. ცხოველები მეფის ასარჩევად მუდამ დღე იკრიბებოდნენ, ბაასობდნენ, ბჭობდნენ, დაუსრულებელს კრებებს ჰმართავდნენ.

საარჩევანო ყუთის გარშემო შეკრებილი ამომრჩეველთა ბრბო უთავბოლოთ ხმაურობდა. ცხოველთა უბრცხვი კრებულნი ჯგუფ ჯგუფად დანაწილებულიყო და ათასგვარ საარჩევანო ხრიკებს იგონებდა, თავდავიწყებით საარჩევანო ქიშპობას ეწეოდა.

ვირების კრებას მეთაურობდა ხანშიშესული ვირთა კრებული. კრების მეთაურთა შუბლებს ამშვენებდა ფერადი ნიშნები, რომლითაც ივინი განიზრგოდნენ კრების დანარჩენ წევრთაგან. კრებაში მონაწილეობას ღებულობდა ვირების მცირედი ჯგუფი, რომელიც შეფედ ცხენის არჩევას მომხრეობდა, მაგრამ საჯა-

როდ ესეთი კანდიდატის წამოყენებას მეტად შიშობდა, რადგან ვირები კარგს დღეს არ დააყენებდნენ ესეთი კანდიდატისათვის.

მართლაც, კრებაზედ რაღაც საშინელება რამ მოხდა, როცა ერთმა ვირმა სამეფო კანდიდატთა ცხენი გამოაცხადა. ერთმა დიდყურამ მყისვე სიტყვა შეაწყვეტინა ორატორს და ესეთის სიტყვებით მიმართა კანდიდერს.

„შენ, მოლალატევ, შენა! შენ ვირის სახელს უსირცხვილოთ ჩირქსა სცხებ. სჩანს შენს ძარღვებში ერთი წვეთიც ვირის სისხლი არა სჩქედს. ვფიცავ გამჩენს, რომ შენ უთუოდ წმინდა წყლის ვირი არ ბრძანდები, შენ უთუოდ ფრანგების მიწა-წყალზედ გაზრდილ ქაკის ცხენის შვილი ხარ.“

შეიძლება მე ვცდებოდე და ეს ასე არ იყოს, ყოველ შემთხვევაში შენ უსულუგულო, უგრძობელი ვირი ყოფილხარ, რომელსაც დღემდისაც ვერ შეგუგნია ვი-

რების სულისა და გულის კეთილ-შობილობა და სიფაქიზე. ვირების ეს თვისება ჩემთვის მთელს ქვეყნიერებაზე ყველაფერზე უძვირფასესია. მე ვირი გახლავარ და თვითოეული უმნიშვნელო ბეწვიც კი ჩემს კუდზედ მოწმობს, რომ მე კეთილშობილი ვირი ვარ.

არც რომაელთა და არც სლავთა გვარეულობის ვირი არ გეგონათ, მე გერმანიის მიწაწყლის ბუნებრივი ვირი ვარ. ჩემს წინაპრებსავეთ კვიანი, მტკიცე და კეთილშობილი ვირი გახლავარ. ჩემი წინაპრები მთელს თავის სიცოცხლეში ყოველგვარ სიბილწესა და თავხედობას მდგრად ებრძოდნენ; იგინი მუდამ დღე ხალისით, მაგრამ ამავე დროს სრულის მორჩილებით ეზიდებოდნენ ვეებერთელა ტომრებს წისქვილში.

ჩემი წინაპრები შვედრებად როდის ჩაითვლებიან! თუმცა მათი დიდებული ძვლები ჩაფლულია მინდორსა ან ტყეში, მაგრამ იგინი მაინც თავს დაგვცქეირიან და სულიერად მუდამ ჩვენთან არიან.

ჩვენო წინაპარნო ვირნო! ჩვენი შეურყვევლი სურვილია ყველაფერში უეჭველად თქვენ დაგემგზავსოთ, თქვენს ანდერძს არ უღალატოთ და მაცდურების გზას არ გადაუხვიოთ.

ღმერთო! ვირად რომ დაიბადო, განა ამაზე უდიდესი ნეტარება კიდევ წარმოსადგენელია! ესეთი დიდუერთა შვილის-

შვილად ყოფნა, განა სანუკარი არ არის! მე მზათა ვარ თვითოეულის სახლის ბანიდან საჯაროდ ვიყვირო: მე ვირივარ! დიდუერთა ვირი ვარ!

მამა ჩემი გერმანიის მიწა-წყლის შოლტიანი ტანის ვირი იყო, სწორეთ ისეთი ვირი, რომელსაც ახლა იშვიათად შეხვდებით: დედა ჩემმა სწორედ რომ გერმანიის მიწა-წყალზედ შედედებულის რძით მასაზრდოვა.

მე ქეშმარიტი ვირი ვარ და ამიტომ ყველაფერში და ყველგან მსურს ჩემს წინაპრებს მივბაძო. სამშობლო ჩემთვის საყვარელი და ძვირფასია, მე არასოდეს მას არ უღალატებ.

ღიახ, მე ვირი ვარ და კიდევაც ამიტომ გირჩევთ დიდუერთა გმირთა შორის აირჩიოთ მეფედ უსათუოდ ვირი და ამნაირად მოაწყოთ ვირების სამეფო.

ჩვენ ყველანი სათითაოდ ვირები ვართ! ცხენებს გამარჯვებას ნუ ვარგუნებთ! გაუმარჯოს ვირის გვარეულობის მეფეს!“

ამ სიტყვებმა ისეთს აღტაცებაში მოიყვანა „დიდებულთა“ კრება, რომ ვირები ნიშნად კმაყოფილებისა ჩლიქების თქარუნით ერთბაშად ისე აყროყინდნენ, რომ ჰაერში დიდხანსა და დიდხანს გრგვინვის ხმა არ შეწყვეტილა.

მკერმეტყველი ორატორი უძრავად იდგა ერთს ადგილას და ნიშნად კმაყოფილებისა თავს ბრძნულად აქნევდა და კუდს მოხდენილად მალ მალ ატრიალებდა.

ა. ყუმისთაველი.

წუთები გაძევებაში

შველა წამერთვა; სიყვარული, თავისუფლება,
სიცოცხლე ჩემი ჩემთვის არის ამაოება,
არ მინდა ფისმე თანაგრძნობა და შებრალება,
წმინდა ცრემლიც-კი გულს მიქანტულს არ ეყარება!
ერთი და დამრჩა და მე ამით დღეს ვარ მდიდარი:
ეს არის ჩემი სანუგეშო წყევლისა ხარი,
მასაც შეხე გიძღვნი, გაზაფხულო, იგი შენია,
შენს მოსაგონათ, შენს მოსაზღვნათ ეს დამრჩენია!

ხშირად მივდივარ ქაობის პირს ჩაფიქრებული;
ავლეების სისინს, ბაყაყთ ყიყინს მე იქ უგდებ უკრს,
და მეცინება, როცა მწყემსი კრძალვით მოხული
იქვე ამოსულ ლერწამიღამ იქრის სალამურს.

ეხ, უბედურო საწამლავი თან გამოჰყვება,
მწყემსო უფრთხილდი... მეგობრები მოგაგონდება!

ღამე არ მიძინავს, ვტოვებ ოთახს ჩემსა სამარეს,
წყევლოთ გაღებულს, წყევლა-კრულივით ვხურავ მის კარებს,
მივდივარ უცქერ მდინარეში კაშკაშა მთვარეს
და მას შევსძახი: მოეცალე ამ არე-მარეს!
მთვარევ სტყუევლები, მდინარეში მხოლოდ ლანდია,
შენივე სახე იქ შენს სხივებს დაუბადია,
ვერსადა ჰნახო გულის ტოლი შენ ქვეყანაზე,
ვერ დააჩნო შენი სხივი წყალს წარმავალზე!

თვალს ვავლებ ჩემსა გარეშემო უცხო ქვეყანას,
გული უცხოობს, ჩემს სამშობლოს იგი არა ჰგავს,
და ფიქრი ჩემი, ჩემი ფიქრი იქით მიფრინავს,
ჰსურს კიდევ აჰყვეს, ფრთათ მოგბას სამშობლოს ნიავს!
ეხ, გამობრუნდი, ფიქრო ჩემო, რა დაგრჩომია?
ერთი რამ გქონდა იქ, და აქაც თან მოგყოლია!
მწარე ფიალა ავსებული სამშობლოს მთებში,
ვით გულის სატრფო, თან გამომყვა აქ უცხოეთში!

მიყვარს მე მწუხრი, მოსაუბრე ობოლი გულის
 მომგონებელი ამა წუთთა, ამშლელი წყლულის,
 მიყვარს ვარსკვლავი მოციმცივე ტრედის ფერს ცაზე,
 ფოთოლთ ჩურჩული, ყვავილთ თრთოლა მწუხრის ნიავეზე.
 მაშინ ნავი ვარ მოსრიალე ოცნებით ზღვაზე,
 ხან ბუღბუღი ვარ მოქანცული ეკლიანს ვარდზე,
 მაშინ ელვა ვარ დაკვერილი მთისა მწვერვალზე,
 მაშინ ვარ ბინდი, წმინდა ბინდი წმინდა ტაძარზე!

ჰოი, ოცნებავ რა ფართოა შენი ქვეყანა,
 სად არის მითხარ, იგი მწუხრი ჩემსა გარშემო,
 შენ დაჰსრიალე აქაც, იქაც, დაჰჭრი ყველგანა
 ჩვენკი ობლათ ვართ, მარტოთ-მარტო, ბორკილო ჩემო!

ი. ევლოშვილი.

ქ. სოფელსკოვსკი
 1911 წ.

ზამთარი

ქატი ზამთარი დაგვიდგა,
 მუსრი გაავლო ყველასა;
 ტყის ნადირთ, ტურა-მელეებსა,
 ფრინველთ და ქია-ყელასა;
 ვინც თბილად ველარ დაუხვდა
 მან მოუმატა ხველასა,
 კარს მიაყენა ტანჯვები
 ობოლს და მარტოხელასა!

დადუმდენ, ბაგე შეეკრათ,
 ველარა სძრავენ ენასა,—
 ჩვეულნი შუღლის დათესვას
 და ღვარძლიანად კბენასა;
 ეხლა ნურავინ მოეღიოთ
 იმათგან რამით წყენასა,—

რადგან ზამთარმა მოჰკვეცა
 ფრთა მაგათ აღმაფრენასა!

იუდა მწარედ ცოდვილობს,
 დრო აღარ სწყალობს, აღარა;
 მოხუცებულა საბრალო,
 გამორევია ჭაღარა:
 —თუ წინად ყიდდა სიმართლეს,
 და ჰქონდა ყალბი ნაღარა,—
 ეხლა ვერ უძლო ზამთარსა
 და სიბოროტე წაჰყარა!...

ეჰ! დაილოცოს ზამთარი...
 ძირი ეთხრება სიავეს!...
 მას გაზაფხული მოჰყვება,
 ვიგრძნობთ შვებას და სიამეს!
 ლადო გეგეჭკორი.

ქვენი

(ბაბისა და შაქრის)

სასობიან გულისა თრთოლით
ლექსთა წყობის ღმერთს ვსთხოვ-ვევედრები
მადლი მომფინოს მე შთაგონების,
პოეზიისა მიძღვნას ჰანგები.

სულისა სწორებს, ძვირფას მეგობრებს
მსურს მიულოცო წამი ნეტარი,
მსურს იმათ წრფელი გრძნობის საქებრად
აფაწკრიალო შეებისა ქნარი.

ვითა რიჟრაჟა განთიადს
ვარდი კოკობად ფურჩქნული
შვენის, კეკლუცობს, ნარნარობს
ალმასის ცვრებით ფრქვეული,
ვითარც მოწმენდილ ცაზედა
პირ-გაბადრული მთოვარე
მისცურავს სპეტაკ გედივით
მკრთალი სხივების მთოვარე;
ვით ნაკადული მალალ მთის
ბორცვებზე გადმომდინარე
ვერცხლის ქველებით ლიკლიკებს
ჩქვილ ბავშვებრ პირ-მომცინარე,
ვითარც ნიაფი წალკოტის
პირმშო, უბადლო შვილია,

ცელქობს, გიჟმაჟობს, ფრთა მალობს
მარადის მოღბენილია;
აგრეთვე, სულის სწორებო,
თქვენი სიცოცხლის დღენია
სიხარულ-სიტკბოებისა
იყოს ნათელის მფენია.
ცხოვრების გზაზე ყოველთვის
გეფინოთ ვარდნი, იანი,
თქვენსა სიყვარულს ჰკვირობდეს
ბულბული ამოხმინი.
ურიცხვ ვარსკვლავთა ლაშქარი
თქვენს ტრფიალს დასციმციმებდეს
და მთის ეთერი, ფრთა მალი
თქვენს ალერს ამუსიკებდეს,
თქვენი გულისა სიმღერა
ნიაფს აჰქონდეს ცათამდე,
ბედნიერ იყვნეთ, ძვირფასნო,
უკუნით, უკუნისამდე.

დ. თურდოსპირელი.

ს. ვარდისუბანი
ნ აგვისტო

პირველი დღე

თარგმანი

(სემინარიელების ცხოვრებიდან)

დასასრული

შეკლესიიდაჲ პირდაპირ სასაღიღოდ უნდა
წავიდნენ, მაგრამ ზოგნი ამ წესს არ ემორ-
ჩიებებიან, საუკუნისაჲსა გარბიან ხაზირისის
მოსაწევად.

სადღის წინ სეჟენარელები ლოცულობ-
ბენ, გაღობენ-გაჰკიფიან, რაც ძალი და დონე
აქვთ.

მარხვის დღეს. სადაღათ აქესთ: სამარხ-

ფო წვინანი, ფლაფი და შემწვარი კარტოფილი.

სასადილო ოთახი არეულ-დაჩეულია; ამასთან გქელი და ჭუჭყინი. სტოლებზედ ჭუჭყინი სუფრები აფარია, ხელსახოცი არა აქვთ, ზირ და ზირ ცხვირსახოცებით იწმენდენ ხელ-ზირს. მოსამსახურეები, რომლებიც საჭმელებს ეზიდებიან, მოთხუზნულები არიან, სახესხედ კრთა იქნება სისუფთავე არ ეტყობათ, ტანთ ძველი მოქონილი „ზიჯაკები“ აცვიათ.

სასადილო ოთახში ოღრო-ჩოღრო ქვის იატაკი აგია. კედლები მოფურთხებულია; აქა-იქ ზაზირისის ნაშვრები ჰყრია. სემენარიელები ამ ოთახში სადილობენ უშნოთ და უფასოთად, მაგრამ ძალიან პადიანად. ზურს რომ სქამენ, ხმა მადლა ღაზარაკობენ; ჩანგლებით კბილებს იხიჩქნიან.

ერთ გუთხეში, ფეხის მახლობლად მეოთხე კლასის შკეირდები სხედან. აქაც, როგორც კლასში, ამხანაგებას გამ მხიარულებული იმითი სული და გული ნეგაჟეკია. ღაზარაკობენ ბანქოს თამაშობასზე.

— ბანქო კარგია, — ამბობს ნეგაჟევი, მაგრამ ხომ იცით უიმისოთ არა იქნება რა. ნახევარი „სადგურის უფროსისა“ არ მოვატანიოთ?

ამხანაგებს კარგად ესმით ნეგაჟევის სიტყვები: „სადგურის უფროსი“ ეს არის ბოთლია, რომელსაც რკინის გზის სადგურის უფროსივით წითელი ქუდი ხურავს ე. ი. ქაღალდი აქვს გადაკრული. მეორე ნაირ არაყს, მოზრდილა ბოთლით, სემენარიელები მიტროზობლიტს ეძახიან. იმას თეთრი ქაღალდი აქვს ზეკოდან გადაკრული და მიტროზობლიტსაც ხომ თეთრი კუნკულა ჰხურავს.

— ნახევარი რაღა? მიემხრენ ნეგაჟევის ამხანაგები. რახან მოვიტანთ, მთელი მოვიტანიოთ, შუასხედ რა გასაყოფია! განა „სადგურის უფროსი“ ისეთი პურიგო კაცია, რომ შუასხედ გავგლიჯოთ?

— მას თუელი გამოვიდოთ? — ამბობს ნეგაჟევი

— უსათუოდ! წამოიხურეს თავის რომ ხმით ტერენტი სადონიკოვმა და სტოლებზედ აბაზინი დააწვრილა.

— შესატანებელი რამე არ გვინდა? გამოვლანარაკა მეორე სტოლიდამ ჩუმის ხმით სხვა სვიატინოსოვი, რომელსაც შეტ სხეულად „დალდა“-ს ეძახდნენ.

სვიატინოსოვს ეძინოდა იმისი ნათქვამი სიტყვები ინსპექტორს არ გაეგონა, რომელიც სასადილო ოთახში დასვირობდა; მაგრამ სვიატინოსოვის შაში სულ ტუელი იყო. იმ გვარივე ღაზარაკი ეგულა სუფრასზედ იყო გახლებული. ეგულან ღაზარაკი ერთ გამოურევევულ ხმაურობათ იყო გადაქცეული, ასე რომ კაცი ძნელად გაარჩევდა ვინ სად ან რას ღაზარაკობდა.

სადილი გათავდა. უფროსები წავიდნენ თავიანთ სახლებში სადილის საჭმელათ. მოსამსახურეები არაყს მოაქანებენ. თითო ბოთლის მოტანაში ორ შაურს საჩუქარს იღებენ.

ბანქოს თამაშობა იწყობა. თამაშობენ მხოლოდ საყომრასო სათამაშოებს; ბანკს, ოცდა ერთს, ხელუსტს.

არაყს სვამენ. მერქიფე ნეგაჟეკია. ასხმს არაყს და ღაზარაკობს:

— ვმწვილებო! აი ესლა სულეველანი ჩვენ ერთად ვართ... ე. ი. მე და თქვენ... ჩვენ სულ ვეველანი არაყს ვსვამთ. მაგრამ სულ უფველავის კი არა ვსვამთ ე. ი. სულ უფველდე. განუწვევტლივ არა ვსვამთ, უნდა კი ვსვამდეთ...

— განუწვევტლივ! ხა-ხა-ხა! აი და ბიჭო! ჩანსველა ნეგაჟეკმა ეელი, — გაიხარხარეს სემენარიელებმა.

— ნუ დიჯ-დიჯებთ „ხიველებო“! სიტყვა დამთავებინეთ, — არა დრკებოდა ნეგაჟევი. — ჩვენ რა საღხი ვართ? რომ დავღვეთ აქეთ იქით ვიცქირებთ, ხო არსაიდან გვეპარება

„ზახარკა“ ან „თხა“ — ის სემენარიაში
საქმე სულ სხვახარად არის; ისინი უფროები
არაიან. მე ვიცი იმათ შარშან თავიანთი საკუ-
თარი ბუფეტი ქონდათ.

ნეკაუევი ამხანაგებს თვალი გადავლო.

— როგორ თუ „ბუფეტი“? — ჰკითხეს ცხო-
ბის მოყვარეობით ამხანაგებმა.

— როგორ და ისე, თითო „მსეცხედ“
დაწესეს ათ-ათი შაური. ამოიჩინეს მერიქი-
თეები და საქმე განისრხა. ვსთქვათ უგანასკელი
გაკვეთილი გათავდა. მასწავლებელი და გარე-
დან მოსიარულე შეგირდები თავიანთ სხლებ-
ში წავიდნენ. დანარჩენი შეგირდები ჰკათან-
მიდიან მწკრივად და თავიანთ წილს სვამენ.
გადაჭკრავ ესე ჰაწია გაბერილს ქიქას, ბურბ-
საც რა უფარო, იმნარს და ჰვიდა სსსდი-
ლო ოთახში, იქ ზედ საჭმელს რასმე დაყო-
ლები. როგორ კარგია სადილ წინ!

სულელებმა სიამოვნებით გადახარხარეს.

— რა კარგია და!

ნეკაუევი ამხანაგების სიტყვებზედ უფრო
გათამამდა და განაგრძო მ-ის სემენარიალე-
ბის ამბავი.

— კვირაობით კიდეც, როდესაც სემენარიაში
შეიწავლებლებთან ღამნარკუსა მართავდნენ,
„ბუფეთის“ საქმე უფრო უკეთესად მიდიდა.

ხალხი, რასაკვირველია, სემენარიაში ბევრი
მოდიოდა. ეგულას კი არა, მაგრამ ვისაც იც-
ნობდნენ...

— აბა გინდა გადაცეცხლავ? — წაიყვანდნენ
მამინვე გარდერობში... იქ „ბუფეტი“ უკვე
გამზადებული იყო. ერთი ასხამს, მეორე
თუფლს იღებს, მესამე აქეთ-იქით იფურება,
რცხობ ხომ არაფინ მოეჩინებო. ექვს კაზუიკათ
გადაცეცხლე ცხარისა და გამობრუნდი მადე,
სხვებს ხელს ნუ შეუშლი.

„ხიველები“ აღტაცებაში მოვიდნენ; ტაშიც
კი დაუგრეს.

— რა უფროები უფროებიან! მთლი იმათი
სადღეგრძელო დავლიოთ!

მეორე „სადგურის უფროსი“ მთაწანიეს.

— ძეგობ! — ჭირვეულობს ნეკაუევი. არაფი
დალიეთ, მაგრამ გასსოვდეთ ზირველი: მცნებს
ამადლების ეგდესიის მოაფარ დიკვირისა: „სა-
მელს ძაღს ნუ დაატან“. ჩვენ ერთი თვეზის
ნაჭერიდა დავგრჩენია.

— ან ეგ რათ გვინდა! — დავლევთ და ზედ
ჭკერს დავაყოლებთ... ლუდლუდებს გაბრუ-
ბული სიმონ როჭდენსტვენსკი. — დალიე, თან
ჭკერი შეისუნთქე... ისევ დალიე...

— მთლი დიტარა მოგატანითო! მიუბრუნ-
და ამხანაგებს „დალდა“.

დიტარა მოიტანეს. „დალდამ“ სიმებს თი-
თები ამოჭკრა და მშვენივრად დააფარდა.

სადანდაც შემოძვრა „ჩმაგი“. ჩვეულებ-
რივ ილღიის ქვეშ რადებიც აქვს ამოდებუ-
ლი.

— „ჩმაგი“ ითამაშე — უთხრა ვიღამაც.

ჭო, ჭო, „ჩმაგი“ — აბა ერთი ჩამოყარე.
ჩანცივდნენ სხვებიც.

— წადით, მომშორდით! ხელსა ჭკრავს
„ჩმაგი“. თქვენ ისა სჯობიან ეს სურათების
გადასალები მანქანა გაშინჯოთ. მშვენიერია.
შემთხვევით იუღებთ. ასე იათვად იძვითად
შეხვდებით.

ხა-ხა-ხა! გადახარხარა კომპანიაში. ვინც
რას უნდა აკეთებდეს „ჩმაგი“-კი ვაჭრობს.

— შენ რომ ვაჭრობა დაგეწყო, ჩემო ძეგო,
ბევრით ისა სჯობდა, მილიონებს შეიძენდი.
თორემ უნდა რა იქნება! მთავრობას აპირებ.

— უთხრა დაცინვით ნეკაუევი. — შენ მომა-
ვალს, შენ ნიჭსა დუშავ.

ამხანაგები ისევ ჩანცივებიან „ჩმაგის“.

— „ჩმაგი“ თუ ძმა ხარ, ერთი ითამაშე.
აბა ერთი ქიქა არაფი გადაკვირვენიეთ. არა-
ფი დაუსხეს.

„ჩმაგმა“ გადაჭკრა. თვეზის ნაჭერი აიღო.
ცოტა მოჩიჩქნა და ისევ თეფშეც დასდო.

— მას კარგი. აბა დაუკა „დალდა“.
გამართა თამაშობა. რაჭდენსტვენსკი, რო-

მედიც ამხანაგებს ურჩევდა. არა ეს ჭკერი და-
აფოლეუთ სოფელთ, მთლად დაითრდა, აღარა-
ფერი გაეგებოდა. ეკლავ აქვე გქელ სკამზედ
და რადასაც ლუღლუღობდა.

ასე ატარებდნენ პირველ დღეს სემკინარიე-
ლები იმ შენობაში, რომელსაც რეკტორმა
წალოტო უწოდა. სადამოს ცხრა საათზედ
შეგირდები ვახშობდნენ; შერე ლოცულობ-
დნენ. ათის ნახევარზედ უნდა დასაძინებლად
წასულიყვნენ. ამ დროს ღამიყებს აქრობდნენ
ხოფში; კლასები გამოკეტილი იყო. სუვეე-
ლანი უნდა დაწოლილიყვნენ.

მეთორმეტე საათი დაიწყო. შეგირდებს
ისევე დგობავთ. საწოლ ოთახში სინათლე თდ-
ნადად ბუუტავს. ჭკრზედ მგრთლად მანათობე-
ლი ფარნები ჭკვიდა. ვინც ფარნის ახლოს
წევან წიგნსა კითხულობენ, საშუადამოთ თვა-
ლებს იფუჭებენ.

ნეკაუევის საწოლთან რამდენსამე შეგირდს
მოუყრია თავი. თვითონ ნეკაუევი ტიტველას,
ტანისამოსი გაუხდია, აგრეთვე სხვებიც. ნე-
კაუევი ჩახრინწინებულეი ხმით რაღაც სასაცი-
ლო და გამრუგნელ ლექსებს უკითხავს ამხანა-
გებს.

შეგირდები უყრს უგდეებენ, რა ქნან მოწყე-
ნილები არიან. არც ეძინებთ.

როდის იყო ეს ამბავი
ან სად, ვერ მომიგონია,
ახა ერთი

ნეკაუევიმ შესწავლიტა. ფეხის ხმაურობა მო-
ისმა.

— ინსპექტორი „ზახარკას“ გაისმა შე-
გირდებში. შეგირდები თავიანთ ლოგინების-
კენ გაიჭტნენ და საბნებში წაეჩვივნენ. მაგრამ
ტყუილი შიში გამოდგა: ინსპექტორი კი არა,
ორი შეგირდი მოვიდა დასაძინებლად, დაახრე-
ნილები უოფილიყვნენ სადამოს ცხრა საათამ-
დის და დაგვიანებოდათ შექსოვესთვის ათი
შაური მიეცათ შემოსაშვები. შიგ სემინარი-
ში მზარეულს შემოკვარებინა.

— ოჰ, ცუდი ჭკერი ტრიალებს — ამბობს
ერთი შემოსულთაგანი, სოპიკოვი.

— მართლაც შეხეთული ჭკერია.

— დასაძინებელ ოთახში მა როგორ გინ-
დათ? პასუხი მისცა ვიღამაც ლოკინილამ.

— რასკვირგულია! ემოწმება სოპიკოვი და
თავის ლოკინისკენ მიდის.

— „ზახარკას“ არ შეგსკვდრათ? ეკითხება
შემოსულებს ნეკაუევი.

— არა, ჩვენ ჩემად შემოკვარეთ, კარზედ
ძალზე ბნელა.

„ზახარკას“ ოთახში სინათლე მოსჩანს,
— სთქვა ვიღამაც.

— მაშ ჩამოიფლის კიდეუ. ამბობს „დალ-
და“ და თან საბანში ეხვევა.

საწოლ ოთახების მეორე ადგილას სხვა
შეგირდები საუბრობენ. ერთი მათგანი მხარ-
თეობზედ წევს და უყრს უგდეებს. მეორე
ასინი, იფერმგრთალი ემაწვილი; პირველ წა-
წოლილას, ხელები თავ ქვეშ ამოუღვია და და-
ბალ ხმით ღამარაკობს:

— ჩვენ სოფლის ახლო დიდი წყალი ჩა-
მოდის... განიერი კლდინი ნაპირები აქვს.
შიგ მადარობია გაყვანილი... ქვებს ეზიდე-
ბიან იქილამ. ისეთი თეთრი და რბილი ქვე-
ბია, რომ შეტი არ შეიძლება. ამბობენ ერთ
მადაროს ორი ვერსი სივრძე აქვსო.

— ტყუილი იქნება... — უთხრა მიშამ.

— არა მართალია: მე თვითონ ვეოფილვარ
იქ, მუშებთან შევდიოდი ხოლმე. შიგ რკინის
ლიანდაგი ავია. ვაგონებს ლიანდაგზედ ცხენე-
ბით ეზიდებიან... მუშები, როგორც თხენე-
ლეები, ისე თხრიან მიწას. სამინდადა ბნელა.
მუშები რიგ-რიგათა მუშობენ: ზოგი დღო-
სით, ზოგი დამით. დილით რომ შევდუნა,
სადამო ხანზედ გამოდიან, დაღამებისს. ისე
რომ მზეს ვერა სეღვენ, მთელ თავის სი-
ცროცხლეს სიბნელეში ატარებენ.

— მიშამ ჭერ პასუხი არ გასცა. ზურგი

ლაპოვისაკენ ჰქონდა შექცეული, საჩუ ადარ უჩანდა, გეგონებოდათ დაუძინაო.

— გძინავს მიშა? — ჰკითხა ასინმა.

— არა! ფიქრებმა გამიტაცეს, — უთხრა წყნარის ხმით მიშამ.

— რაზედა ჰფიქრობ?

— მადარობზედა! სავეინკველმა ჩრებმა გამიბინეს თავში...

მიშამ წამოაწია, ნიდაფეზედა დაეურდო და ასინისაკენ გადახარა.

— რაო? ჰკითხა ასინმა.

— ჩვენ... ჩასძახა ავანკალებულის ხმით მიშამ, — რითი განირჩევა ჩვენი ცხოვრება იმ მუშების ცხოვრებიდათ, რომლებიც მადარობეში არიან, მზის სხივებს ვერა ხედვენ და თავიანთი სიცოცხლეს სიბნელეში ატარებენ. ჩვენი სემ ნარაიც ნამდვილი მადარაო. აქ ბნელა, აქ მზე არსიდან არ ამოქებს! ვეწკოთ უტუნურ, უზრო ცხოვრებას. სემინარიაში დამყარებული წეს-წყობილება გულს და სულს გვიმახინჯებს. აქაური სისტემა ჯერ წინეთ რა იყო და ესლა ხომ მიუტოვებულ ცოდვათ უნდა ჩაითვალს. ამდენ უმაწვილ-კაცობას სულს გვიხუთავენ; ფოკლებზე ჰატოისან სურვილს გულშივე გვივლავენ. ეს კედლები ჩვენი სამარაოა. აქ იმარბებიან ჩვენი კეთილი მისწრაფებანი. ქრისტიანობა, ეს უმაღლესი სარწმუნოება, რომელიც უნდა კაცის ბუნებას ასვეტავებდეს და შეუოქმედოსანც გვახლოვებდეს, დღეს ჩვენთვის რაღაც უმინაასრო წიგნების მასალად გადაქცეულა. ზეპირად გვასწავლიან უმნიშვნელო სიტყვებს, — მას ეძახიან შეცნიერებას... ქრისტიანულ სიუვარულს, ქრისტიანულ ჩხე-ჩვეულებას სახარებიდან კი არ გვასწავლიან, არამედ ვილაც ხედავკოვის წიგნიდან, რომელიც ყოვლად უვარგისია და კაცის დამამახინჯებელი! დმერთო ჩემო, რამდენ შეცირდისოვის მოუკლავს ამ წიგნს გული, რამდენს დაუკარგავს თავისი მომავალი ამ გვარო წიგნების შეტებით!

გომილეტიკა, ეს ისეთი საგანია, რომ კაცს მსკერ-მეტეველ ბას უნდა ასწავლიდეს. გომილეტიკას მცოდნემ უნდა მსმენელთ ღვთიური ნამკრწკალი აღუძრას, ქრისტიანობას გზა გაუკაფოს.

ჩვენ კი როგორ გვასწავლიან ამ საგანს? გვახეპირებენ ათასჯერ დაღუპილ სიტყვებს, გვასწავლიან დაძველებულ ქადაგებებს, რომელთაც ადარავითარი მნიშვნელობა აღარ აქვსთ. საეკლესიო ისტორია? ამასაც ისევე გვადეჭნიებენ. გვითქვიფიფვენ თავში როდის რამელი ჰატრიარქი სცხოვრობდა, რას აკეთებდა და სხვა.

დმერთო ჩემო! ჩვენ ხომ მზეს ვერა ვხედავთ, ისე როგორც ვერა ხედვენ მადაროს მუშები. ჩვენ და იესო ქრისტეს შორის ხეობით აუღლებულები არიან უგვარო წიგნების დამწერნი, რომელსაც ჩვენ გვასწავლიან, ვილაც სელარსკები, ფაბორსკები, ორდები და სხვანი. ესენი გზას გვიბნელებენ, სიმართლეს თავლით არ გვანახებენ მე დარ შემიძლიან ამდენი მოთმენა! სული მიწუსს. სტოცხლე მწეურთან, აქ კი სიცოცხლეს გვიქრობენ. მე მინდა ვიპოვო ნამდვილი ცხოვრება და ესენი კი ნამდვილ ცხოვრებას გვიმაღლავენ. ჩვენ გვეუბნებიან: თქვენ უნდა იუვენეთ „ნათელი ქვეყნისნი და მარლი სოფლისანი“. საიდან უნდა ვიუვენთ ნათელი ქვეყნისანი, როცა სინათლეს, ნამდვილ ცხოვრებას, გვიმაღლავენ, წინ გველობებიან! ხომ ვიცით არის ნამდვილი ცხოვრება ქვეყნაზედა. ხომ ვიცით რამ არის ქვეყანა, ნამდვილი, ღვთისგან შექმნილი, ცაბარწეიფებული ქვეყანა. ხომ არის ამ ნაირი ქვეყანა? არის იქ, სადღაც ჩვენს ახლო. იქ სიცოცხლე სდულს და გადმოსდის, იქ მუშობაა განქარებული...

და ჩვენ! „ხიველებმა“ ამისი არა ვიცით რა... სემინარია ჩავგჩინებს ცარიელ სიტყვებს. მე სიტყვები არ მინდა ცარიელი. მე ნამდვილი ცხოვრება მინდა. მე მინდა შეო-

ქმედებითი ძალა მქონდეს ცხოვრებაში. მე მი-
და ჩემი ცხოვრება ისე მოვაწყო, როგორც
იყო ქრისტი გვამცნევი და არა ისე, როგორც
აქ გვეუბნებიან.

დარწმუნებარ როდისმე წაიხსენებ, სადა-
მე ვამხედ, სოფლის მამოკრებით, მინდორ-
ში? თითქმის სულ უგულვან სიხუმეა! რა და-
აკვირდე კარგად კი ჭკაერში უგულვან ხმაურო-
ბა გაისმის, სასიამოვნო ხმაურობა გაისმის,
სასიამოვნო ხმაურობა! აშკარადა გრძნობ, რომ
ქვეყანა სუნთქავს, გვეურება ქვეყნიერების მა-
ჯის ცქება!... აი ნამდვილი სიცოცხლე! სი-
ცოცხლით სავსე სიცოცხლე!..

ჩვენი სიცოცხლე?... არა, არიან, მე მწამს,
რომ არის ბევრით უკეთესი ცხოვრება იმ
ქვეყნად კი არა, ამ ქვეყნად. დემრთი მკვდრებს
რას უნდათ, დემრთი ცოცხლებისა. ნ. მ. ჯი-
ლი ცხოვრება-სასუფიერებელი დგთისა, აქ ჩვენს
ახლად. „მოსძებნიდეთ მას და იპოვიდეთ“.
მიიხარო, ასან, მარტალს ვამბობ თუ არა.
არის თუ არა ჩვენი ცხოვრების გარდა სხვა
ცხოვრება, ისეთი ცხოვრება, სადაც არ არის
არც ბანქოს თამაშობა, არც არაყის სმა,
არც უწამწური ლაზდანდარობა, არც ზედასკო-
სალიარკისთანა წიკნები? შეგნებული, გულ-
ტურული ცხოვრება, ისეთი რომ კაცი მუდამ
ახალ რასმე სწავლობდეს, რომ თავის მოძ-
მესთვის სწუხდეს და მუშაობდეს, — ამ გვარი
ცხოვრება არის თუ არა, ასან, მიიხარო დგთის
გულისთვის...

მიშ, ლაზარაკით მოიდალა, მაგრამ იმისი
მეტყველი თვალები სიტყვებზედ ძლიერად
ბრჭყეინავდნენ.

— არის, მიშა, მე მრწამს რომ არის. —
უზასუხა თამამად ასანმა.

ასანი გაჩუმდა და ცოტა ხანს უკან ისევ
განაგრძო.

— წავიდეთ დობატში, მიშა! უნივერსი-
ტეტში! იქ სემინარიელებს იღებენ იცი!..

— წავიდეთ, ჩემო მეგობარო. — ერთი წე-
ლიწად კიდევ დაგვრჩენია აქ...

— როგორც იყავს, მოვითმინოთ. შერე
კი ერთად გავსწოთ.

— მაგრამ მოვითმენთ კი ამ ერთ წელი-
წადს?... ოჰ, ძნელია ძალიან აქ ეოფნა.

— ძნელია, მაგრამ რა უყოთ! ხუთი წელი-
წადი მოგვითმენია, ერთი და დაგვრჩა.

— ხე, ნეტავი მართლად ჩვენი იუქრები
შეგვისრულდებოდას!.. ლუღლუღებდა ჩუმად
თვალ-ცრემლიანი მიშა.

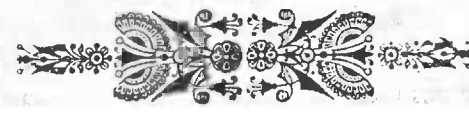
— მოდი, მიშა, დემრთ შეგვეკდროთ. —
სთქვა ასანმა.

— მოდი! მაშინვე დასთანხმდა მიშა. ვი-
ლოცოთ ესე ჩუმად, უსიტყვოთ... დემრთი
ხომ გვხედავს, დემრთს სულუგულაფერი ეუ-
რება: ჩვენი გულის წადილი.

ასანი და მიშა წამოჯდნენ ლოგინზედ და
დაიწყეს ლოცვა. ისინი ეგვდრებოდნენ სასარე-
ბაში აღწერილს დემრთს, რათა მოეკლინა
მათთვის ახალი, უკეთესი შეგნებული ცხო-
რება.

სემინარიელებს ეძინათ. საწოლ ოთახებში
მკვდარი სინუმე იყო ჩამოვარდნილი.

ვლ. ე - ლი.

შემოდგომა

ჟუძღნი

ი. გრიშაშვილს.

დავილაღე.. საოცნებო განსვენება სულს სწყურია,
დავილაღე.. მწარე ნაღვლით ჩემი სახე დაიჩრდილა.
შენი სახეც, ჩემო კარგო, დაღალული.. ზედღურია,
ვინ მოგიკლა სულის შვევა, ფიქრით ნაფარდი, ტრფობის დილა?

დავილაღე.. დავილაღე მოსვენება ორივეს გვსურს..
ეჰ, ვინ მოგვცემს თავ-შესაფარს.. ვინ გადაშლის უშლელ კუკურს?
მაგრამ, ღმერთო, სთქვი რას ნიშნავს ეკ ღიმილი ღვთაებრივი?
— ეგ წარსულ დროთ მოგონების საოცნებო არის სხივი.
— ახ.. ისევე იტანჯები.. აი შენი წმინდა წყლული.
— ეს აწმყოსი არის სხივი უსიცოცხლო.. უფერულა.
— მაგრამ შენ რომ ნელ-ნელ სტკნები ერთ დროს ვნებით ანაგზნები?
— ეს მომავალს მიკარნახებს.. მთლად დავსტკნები.. მთლად დავსტკნები!
— ნუ დასტკნებ, ჩემო კარგო, გვედრები ნუ დასტკნები!
შეიწირე ჩემი ცრემლი და სამგოსნო ჩემი ხმები.

ახმაურდა ნაზი სიო, ძირს დაჰყარა ოქროს ცვრები.

— ნუ დასტკნები ნუ დასტკნები—ცის ფერ ყვავილს ვევედრები.

ვტკნები... მაგრამ სიცოცხლე მსურს.. ვტკნები, მაგრამ ყოფნა მინდა—
სთქვა ყვავილმა, ძირს დაემხო და სიმწარით აქვითინდა.

მაღე დაჰკრავს შემოდგომის სუსხიანი, მწარე ქარი.
ზენაარო! მიეც ყველას სუსხის დროს თავ-შესაფარი.

მე კი.. მე კი უსასოო ხეტიალში უხმოდ ვკვდები,
ნუ დატკნები ჩემო კარგო, ნუ დასტკნები, გვედრები.
რაა ჩემთან ქარიშხალი, რას დამაკლებს მწარე ბედი!
ვივლი სანამ სიყვარულის სხივს არ მომცემს შემომქმედი.

ყვითელ ფოთლით შეიმოსა გაზაფხულის მთა და ველი,
ყვითელ ფოთლით დაიფარა ტყის სიჩუმე უდარდელი,
ყვითელ ფოთლებს შემოვივლებ, ნუ დასტკნები, ნუ დასტკნები,
ავიტაცებს ჩემი ქნარი, გაგაცოცხლებს ჩემი ფრთები;
ნუ დასტკნები, ჩემო კარგო ნუ დასტკნები, გვედრები!
— მე მეძახის.. მაგრამ ზეცავ. შენ ხომ შენის ფერით მკვებე..
შეიწირე ჩემი სული სევდიანი.. მეოცნებე.

შეიწირე ჩემის მწუხრის და იღუმალ ლოცვის ხმები.

—ნუ დასტკნები, ნუ დასტკნები—ცის ფერ ყვავილს ვევედრებ.

დასკვნა კადეც.. აი მისი უსასოო წმინდა ფერფლი
შეიწირე ზეცავ.. ზეცავ.. შემოდგომის ნორჩი მსხვერპლი.

როთმებისგან მე მსუბუქი იმას კუბო დაუწვანი,
„სულთა თანა“ რომ ვუმღერე ცელქმა სიომ მომცა ბანი;
ჩემს გულში ის დავასვენე.. იქ მივეცი ბინა წყნარი...

მალე დაჰკრავს შემოდგომის სუსხიანი მწარე ქარი,
ზენაარო! მიეც ყველას ამ დროს მყუდრო შესაფარი.

ხიდან ფოთლებს ჩამოცვენილს ჩაყვითლებულს, დამკვნარს, გამხმარს
ვინლა მისცემს მყუდრო ბინას, ვინლა მისცემს თავ-შესაფარს?
ცაზე ბურბურს და მთის წვერზე გადაფენილ ღრუბელთა ჯარს
ვილა მისცემს მყუდრო ბინას, ვინლა მისცემს თავ-შესაფარს?
წვიმის წვეთი სევდას მღერის, ობლობისას აყდერებს ქნარს,
მას ვინ მისცემს მყუდრო ბინას, მას ვინ მიცემს თავ-შესაფარს?
ხედავ, ზღვაზე იალქანი როგორ ელტვის შვების საზღვარს,
მაგრამ ტყვილად იბრძვის, სცდილობს, არვინ მისცემს თავ-შესაფარს..
შენც ნუ იტყვი, ამოების ქსელში წმინდა შვება ვსცანო,
შენ, ჩემს გულში დამარხული დაფლეთილო იალქანო!
მგზავრმა გნახა ყვავილი და ზედ დაგადნო მკრთალი ძალა,
შენ მას დიდხანს ვერ ატარებ.. დაილაღე.. დაილაღა!

მალე დაჰკრავს შემოდგომის ქარიშხალთა ზიზღი, შური..
ზენაარო! მიეც ყველას ამ დროს მყუდრო ნავთ-სადგური..

გ. ტაბიძე.

ჩემი საგოდებელი

❶ ირილისაა საწუთრო,
სევდის და მწუხარებისა:
სიკვდილ-სიცოცხლე კაცისა
არ არის თავის ნებისა.
ბედი და ბედნიერებაც
ამიტომ არსად არისა.

გიჟი და რეგვენი არის
ვინაც სხვა რიგად ჰგონებსა:
ბედნიერებას ვინ მისცემს
ბატონის ხელში მონებსა
და ყასბისაში—საკლავსა
ბეჩავს ცხვარსა და ძროხებსა.

უწამლო-უსაშველოს არ *)
გავიხდი სადარდელადა,
მაქვს რა ის მხოლოდ ზიზღითა
და ბრაზით მოსაგონადა,
მაგრამ ერთი რომ ბატონობს
და სხვა იმის მონადა,
სასწაო მიწა-წყალი რომ
გავვიხდა სანატრელადა
და ჩრდილიც თავისუფლების
საძებრად, საბრძოლველადა,—

*) უწამლო—რასაც წამალი არ აქვს, უსაშვე-
ლო, რასაც არაფერი ეშველება.

ეს კი მტანჯავს და შაოცებს,
მაქვს ძლიერ საკვირველად..
რად არის კაცობრიობა
ორს დასად გაყოფილია?—
ერთი — მსუქანი, მაძლარა,
სიცოცხლით კმაყოფილია,
მეორე ლუბი, მშვიერი,
ჯაფით წელმოწყვეტილია.
ერთი მოახლე, მსახური,
მეორე მბრძანებელია.
სად არის, ნეტა რას ამბობს
ღმერთი, ის დალოცვილია!
ერთნი რომ ითმენენ მას, რაც
არ არის მოსათმენია
და არც დრტვინვენ, მაინც რას
ჭტიქრობენ მეორენია?
რად ავიწყდებათ, რომ ყველა
არ არის დიოგენია *)
რომ არც სიმამღრე ერთს კერძოს

წილში აქვს მინარგენია.
და ყველაფერი მეუფეს
საერთოდ გაუჩინია?

ჰო, იქნებ ლატაკს არ მოსწონს
საქმელი გემრიელია?
ვინ აპატიეებს, თორემ
ვინ არის მწუნობელია?
დიდი, ქევზა და მდიდარი
არ არის გადაპყრელია..
თავთავის ყურეში სხედან
ეს ორივე სულიერია **).
შერცხვეს ასეთი დროება
და სტუმარ-მასპინძელია!

ბაჩანა.

*) დიოგენი—ფილოსოფოსი. ძველი საბერძნე-
თისა, ფუფუნების უარყოფელი.

**) ორივე სულიერი—მამლარი და მშვიერი.

ოცნების ფრთებზე

Отецъ, отецъ! нельзя
ли мнѣ зажечь мечтамъ?
„Царь Голубъ“ Л. Андреевъ.

3იშვი, გარდვიქმენ, ვეძებ უხილავს,
ლტოლვას არ ააქვს საზღვარი, კიდე;
მოვხიე სულსა, სევდის გაროზი,
მოვხიე სულსა, გლოვისა რიდე.
ოცნების ფრთებზე დასვენებული
ბედისგან აღთქმულს მიველტვი კუნძულს;
ჟამი ვერ ჩაჰკლავს სულისა გზნებას.
ჟამი ვერ ჩაჰკლავს ყოფნის გაზაფხულს.

სალაის მიძღვნიან შორეულ ქვეყნის
მაღალი მთები, მიწა და ცანი;
რამ შეაჩეროს ოცნების რაში,
რამ შეაჩეროს ლტოლვის მერანი?..
ვედარ აცოცხლებს სულს სინამდვილე,
მისთვის გაუბრის, ეძებს სასწაულს;
ჟამი ვერ ჩაჰკლავს სულისა გზნებას,
ჟამი ვერ ჩაჰკლავს ყოფნის გაზაფხულს.

ტ. ტაბიძე.

ამოვლოთ ჯამით სისხლი და შეადარა მას.

სისხლი სრულებით არ ჰგავდა იმ სისხლს, რომელიც იატაკზე სდულდა. გაბრაზებულიმა ნაბუქოდონოსორმა წამოიყვია.

— მითხარით მალე ეს რა სისხლია, თორემ რკინის მარწუხებით ტყავს გაგაძრობთ და თქვენს მძორებს კი გარეულ ფრინველთ საკენკათ გადაყურით!..

მღმედლები შეშინდნენ.

— შეგვიბრალებ, მეფეო! ყველაფერ ხინამდვილეს გეტყვით. ჩვენ შორის სცხოვრებდა ერთი მღვდელი სახელათ ზაქარია, რომელიც განირჩეოდა თვისი კეთილმორწმუნეობით. ზღვის ტალღასავით ჰქუხდა მისი ხმა და იწვევდა ხალხს ღვთის სამსახუროდ, იგი ანადგურებდა ჩვენს უძღურებებს, გვიწინასწარმეტყველებდა ცეცხლს, ხოცვა-ჟლეტას და მონობას, ერთი სიტყვით ყველა მას, რაც რომ ეზლა აგვისდა.

მაგრამ ამხედრდა ხალხი მასზე და მოჰკლეს იგი. იგი დაჰკლეს ამ ღვთის სახლში, საკურთხეველის წინ, სწორეთ იმ დროს, როდესაც იგი ხალხს უქადაგებდა. და აი მას აქეთ ჩვენი ამხანაგის სისხლი სდულს და ლაღადებს ზეცამდი შურის ძიებისათვის და ამტყუნებს თავის მკვლელთ ღვთის სამართლიან ტაძრის წინაშე.

— თუ მაგრება, — წამოიყვია განრისხებულმა მეფემ, — მე დავამშვიდებ და გამოვისყიდ, მე დავაწყნარებ მას.

მან ბრძანა, ყველა მღვდლები წინასწარმეტყველის მღულარე სისხლზე დაეკლათ.

სისხლი განაგრძობდა დუღილს და არ წყნარდებოდა.

განრისხებულმა მეფემ ბრძანა, იმავე ადგილზე დაეხოცათ ურიცხვნი მოწაფენი და ბავშვნი.

მაგრამ სისხლი სდულდა და არ წყნარდებოდა.

მაშინ მან შეკრიბა ათასობით ულამაზესნი ასულნი და ყმაწვილნი, დაჰკლა იგინი ერთ ქვაზე და მათი სისხლი წინასწარმეტყველის სისხლს შეურია.

სისხლი განაგრძობდა დუღილს და არ წყნარდებოდა.

— ზაქარია! ზაქარია! — დაიღრიალა ჯალათმა, — ნუ თუ ესეც ცოტაა შენთვის? ნუ თუ ესეც არ კმარა? ნუ თუ ის გინდა, რომ მთელი იუდეა დავაქციო და ვავანადგურო?

სისხლი მაინც განაგრძობდა დუღილს და არ წყნარდებოდა.

— ვაი მე, ვაი მე, — შემოიკრა ნაბუქოდონოსორმა თავში ხელი. თუ ერთი ადამიანის სისხლისათვის ამდენი ხალხი უნდა დაიტანჯოს, მაშინ რა უნდა მომელოდეს მე... მე ათობით და ასი ათასობით უმანკო სისხლის დამღვრელს...

და ცრემლის ნაკადული გადმოსკდა მის თვალთაგან.

იგი სტიროდა და იხოკდა გულს.

და როდესაც, თვალრიდან ჩამოვარდნილი სინანულის პირველი ცრემლი დაეცა ძირს და შეერია წინასწარმეტყველის სისხლს, — სისხლმა შესწყვიტა დუღილი და დაწყნარდა.

გ. უბედური

ი მ ე ლ ი

(ლექსი ზროზად)

ბნელი ღამეა. ჯადოსნური სუფევს წყველიადი. სქელი საბანი წაუხურავს მუნ არე მარეს. ზამთრის გრიგალი შეუბრალოდ დაჰქრის ზიზინებს. პირს უხვათ მაყრის ცივ, გამყინავ თოვლისა ფიფქებსს....

აღარ მიბრალებს უსახლ კარო ბუნებისა შეილს...

ცივი ტაროსი, მწვავე, მკბენი, დაუნდობელი ხელ-ფეხს მიყინავს დამიშეშებს მე მთელ სხეულსა...

ბნელი წყველიადი, ყინვა, ქარი შეუღლებულან, ერთად იღვწიან დამიხუტონ უღვთოთ თვალგბი...

გადამახურვენ თეთრსა საბანს სუღარის ნაცვლად...

და ძვლები მხოლოდ კი დამრჩება მიწისა პირზე, და მას მიაფრქვევს ცხოველ სხივებს მზე საგვიანოთ...

ჩუ! რალაც ძალამ დამიარა უცბათ სხეულში, თითქო მზის სხივმა გაზაფხულის შემომანათა...

ღმერთო ძლიერო! საიდან მწვდა ერთგული სხივი, ამ უკუნეთში გამიღიმა და მომანათა, გული გამიღვია და გამითბო ტანჯული სული. უფრო და უფრო ძლიერ მესგრის ოქროს ნაპერწკლებს!..

მითხარი სხივო! როგორ გაჩნდი, ვინ გამოგზავნა და ამიხსენი იღუმალი შენი სამთავრო.

ჩამხედე გულში, ჩამანათე უფრო აღზნებულ და მიპასუხე—ვინ მოგწყვიტა?

— მე ვარ იმედი!..

ნაზი ღამეა. ცა სვეტაკი, მტრედისა ფერი და მოკაზმული აურაცხელ სანა-

თურებით, მათ შორს დასცურავს მთვარე ბადრი, ნათელ-ძლიერი, ვნების სხივებს ნთქავს მდინარეში, ავერცხლისფერებს....

გულ ჩათხრობილი ტყე შრიალებს. ველი ბიბინებს. შორს ისმის კილო გრძნობიერი იადონისა.

სამოთხე არის ეს ბუნება უხენაესი, — ღვთაებისაგან. რომ გვესმოდეს სიტყვა მსაჯული, და შემკობილი ვით არწივი წმიდა სამება გადმოგვეყურებდეს გორაკიდან მზღვევი თვალებით.

ტურფა ბუნებავ! შენ ხარ მხსნელი იმ წუთების დროს, ოდეს გონებას მოხვევია შავი ბურუსი, და რალაც ძალნი მიიწვევენ მას უფსკრულისკენ, რომელიც მისი შეუქით ჯერ ვერ განათებულა... ეს წუთებია უნუგემო და უწინამძღვრო! ეს წუთებია ცრემლთა დენის, მოთქმა-გოდების!..

მაშინ სიტურფე, სიღიადე შენი, ბუნებავ, — ცრემლთა მიშრობენ მინათებენ თანამდევარ ბნელს, ნაცვლად ცხოვრების შავ სახისა გულს აღმინთებენ ბედნიერებით გარემოცულს ნეტარ სამეფოს!..

ხოლო არ არის ეს სიამე მტკნარი, უბრალო, ან გრძნობათ ღელვა, გულის ძგერა გალადებული, მხოლოდ ეს არის დავიწყება მუდმივი ტანჯვის, აწმყოს, წარსულის დავიწყება-თუმც წუთიერი!..

შენ სიტურფეში თითქო მაშინ გამოკრთის ტანჯვის იმედი, მოალერსე, ვით ხორციელი!..

და მეც ვცოცხლდები!..

ასკილი.

ბაქო.

მამაჩემი ყოველ დილას მალვიძებდა. აედგებოდი თუ არა, ჩავიცვამდი ტინისა-მოსს ჩუმად და გამოვიდოდი კარში. ზურგზე ჩანთა წამოკიდული და ყურებზე ქულ ჩამოფხატული გაუდგებოდა გზას. ამოვი-დებდი ილღიაში ერთ ორ ნაპობ შეშას და ჰაიდა. ძალიან ციოდა. ზამთარი ახალ დაწყებული იყო. ერთ დღეს გავემგზავ-რე სკოლისაკენ. სიცვიემ ძალიან შემა-წუხა; ბოლოს მივედი, შევადე ჩვენი კლა-სის კარები და შევედი ხელებზე ბერ-ვით.

როგორ მაგონდება ყველაფერი ამდენი ხნის შემდეგ:

წვრილი ბილიკი, რომლის ორსავე მხა-რეს ჩამომწკრივებული იყო დიდი ხნის ხეები, მკვდარი სიჩუმე ტყეში:

სოფელი გადაჭიმული დაბლობში, თავ-ვისი მწვეტიანი საპრეკლოთი; ქვემოთ კიდევ თოვლით დაფარული საფლავები, წისკვილის მოუსვენარი დეღეები. მე თითქმის ყოველთვის ყველაზე ადრე მივდიოდი სკოლაში. იმდღესაც შევე-დი ჯერ ისევ კარიელ დარბაზში. ქრისტეფორეს (ჩვენი მასწავლებელი იყო) დედა მოხუცებული დედა-კაცი იყო. სახე დაპრანქული ჰქონდა, თავზე ქული ბალიშით ეღო; ტანზე ერთი წითელი ტილოს ქვედატანი ჰქონდა ჩა-

მოჩაჩული. სახელად ერქვა მაგდალინა. ეს დედა-კაცი ყოველთვის ანთებდა ცეცხლს, ამიტომ იმ დილასაც შემოცუცუნდა თავ-ვივით და ანთო ცეცხლი. მე დავდე ჩე-მი მცემა, ჭავიხადე ჩექმები და ამოვდე გახურებულ ფეხ ქვეშ გასაშრობად.

ჯერ კიდევ ყველაფერი ისე მაგონდება, თითქო გუშინდელი ამბავი იყოს. ჩემ თვალწინ არის კირით შეთეთრებული კედლები, ჩამწკრივებული სკამები; დიდი დაფა კედელთან ორ ფანჯარას შუა: ცო-ტა მოშორებით ამაღლებულ ალაგზე კა-თედრა და კათედრას ზევით კედელზე ჯვარცმის ხატო.

რვა საათზე მოწაფეები რიგ-რიგად მო-დიოდნენ ყვირილით: გამარჯვება ბატო-ნო ქრისტეფორე. გამარჯ. ბატ. ქრის-ტეფ.

მასწავლებელი არ იყო ჯერ იქ და მაინც ყვიროდნენ. მოგროვდებოდნენ ფეხთან, ჰყვიროდნენ, აწვებოდნენ და ეხახუნებოდნენ ერთმანეთს, მაგრამ გაი-გონებდნენ თუ არა ქრისტეფორეს ფეხის ხმას, მაშინვე გაინაბებოდნენ, ყველა მათ-განი საქმეს ჰკიდებდა ხელს; ჩაქინდრავ-დნენ თავს, თითქო აქ არაფერი იყო.

Mamia—Valiko,

ვეზირი

(ლევ ტოდსტოიანი)

სპარსეთის მეფეს ჰყავდა ერთი ფრიად მართალი ვეზირი სახელად აბდულა. ერთხელ ვეზირი წავიდა თავის მეფესთან. გზად უნდა გაეფლო ერთი ქალაქი, ქალაქში კი ამ დროს ხალხი შეგროვილიყო ასაჯანყებლად; როგორც კი დაინახეს ვეზირი, გარს შემოერტყნენ, გაუჩერეს ცხენი და დაუწყეს მუქარით ყვირილი: „მოგკლავთ; თუ შენ არ აასრულებ ჩვენს სურვილებს“. ერთი კაცი იქამდის მივიდა, რომ წვერში წაავლო ხელი ვეზირს და წეწვა დაუწყა. განთავისუფლების შემდეგ ვეზირი ეახლა მეფეს, სთხოვა შველა ხალხისა, დაუსჯელობა და პატიება მისი, ვინც მას შეურაცხოვდა მიაყენა.

მეორე დღეს ვეზირთან მივიდა მეღუნე და მოახსენა: „მე მოვედი შენთან იმ კაცის გასაცემად, რომელმაც; ზუსტად შეურაცხოვდა მოგაყენა, მე იმას ვიცნობ, ის აჩრის ჩემი მეზობელი, სახელად ნალიმი; დააძახებინე და დასაჯე“. ვეზირმა გაისტუმრა მეღუნე, ნალიმი კი დაიბარა. ნალიმი მიხვდა, რომ ვილაცამ გასცა; ცოცხალ-მკვდარი ვეზირს ეახლა და ჩაუარდა მუხლებში. ვეზირმა ააყენა ნალიმი და უთხრა: „მე იმისთვის კი არ დაგიბარე, რომ დამესაჯე, არამედ იმისთვის, რომ მეთქვა შენთვის შენი მეზობლის სიავე. იმან შენ გაგთქვა,—ერიდე მას. მშვიდობით,—უფალი იყვეს შენი შემწე!..“

მილიცა გვარამაძე.

სიცოცხლის ეგზამენი.

ერთხელ ვერის სასაფლაოსკენ გავისეირნე. ნათელი დღე იყო. ცხოველი მზე უხვად ჰქონდა თბილ სხივებს მკედართა საფანეს, სადაც მწვანე ბუჩქებზე პაწია ბელურები საამოდ ცქრილებდნენ. აქა-იქ ახალგაზრდა მოწაფეები მოსჩანდნენ. ერთმანერთზე შორი-შორს სამარის ლოდებზე იხსდნენ და გაშლილი წიგნები ეჭირათ ხელში. ზოგი ხმა-მალლა და ზოგიც თავისთვის, ჩუმად კითხულობდა. ერთი მათგანის სიახლოვეს ჩამოვჯექე ქვაზე. ლამაზი, თმა-ხუჭუტა-ახალგაზრდა იყო. წიგნს ხმა-მალლა კითხულობდა. იმის ხმას, ამ ხმის კილოს დაფუკვირდი. ეტყობოდა,

რომ კითხვის დროს ყმაწვილის გული საქმეში არ გარეულა, თითქო გაჩუმებული იყო თავის საგულეში; მხოლოდ ცარიელი მშრალი გონება ვარჯიშობდა და ყმაწვილის მკაფიო ხმას უგემური კვალი და აჩნია. ეს ხმა ისეთივე უსიცოცხლო და ცივი იყო, როგორც ის სამარის ლოდი, რომელზედაც ახალგაზრდა მოწაფე იჯდა. აშკარა იყო, რომ ყმაწვილი გონებისათვის სავალდებულო და გრძნობისათვის არა საგულისხმეო საგანს სწავლობდა. ჩემს თვალ-წინ ბუნების დამახინჯების სურათი გადაიშალა. სიცოცხლით საესე ახალგაზრდა ადამიანი ორად გაიყო, შუ-

აზე გაიპო, გაცალმხრივდა, თავის ბუნების ცალ-კერძით ითვისებდა იმ- ცოდნას, რომლის დანიშნულება—მთელი ადამიანის განათლებაა. იმის ხმას ნამდვილად ამიტომ დაეტყო სამარის კილო.

რაც უნდა სიცოცხლით საესე იყოს ადამიანი, რაც უნდა მძლავრად სჩქედეს იმის სულსა და გულში ცხოვრების წყარო, იმის გული გონებას რომ მოაშორო, შუაზე რომ გააპოთ, ადამიანი, უეჭველად, მოკვდება.

„გული ცნობა და გონება

ერთმანერთზედა ჰკიდიან:

რა გული წავა, ისინი

წავლენ და მისკენ მიდიან“.

მოსწყვეტით გული გონებას და ორივე მკვდარი შეგრჩებათ ხელში.

ცოცხალი, ცხოვრების მანათობელი ცოდნა მხოლოდ ის არის, რომლის შეთვისებაში გული ურევია, რომელიც ამ გულს სწყურია. როცა გული არ გულობს, ცოდნა უღამპრო და უსინათლო ოჯახში შესულ სტუმარსა ჰგავს: იგი უეჭველად იბორძიკებს და იმ მასპინძელს, რომელსაც ადამიანის სული ჰქვია, თავის დღეში ვერ მიაგებს.

მხოლოდ გულით გამთბარი გონების ნათელი მოძრაობა იკვლევს და ითვისებს ჭეშმარიტებას. უერთმანერთოდ არც ერთი

— „ჩალადა არა ღირს,

მისთვისვე შეგვიწონია“.

ცხადი იყო, რომ ყმაწვილი ეგზამენი სათვის ემზადებოდა. ეგზამენი კი იმის გამოცდაა, თუ რამდენად მკვდარი და დღევანდელ წყობილებისათვის გამოსადეგია ადამიანი. ატესტატიც სწორედ იმიტომ ძალიან ჰგავს იმ დაბეჭდილ „ღერბიან“ ქაღალდს, რომელსაც მიცვალე-

ბულს ადებენ შუბლზე, როცა საიქიოსკენ ისტუმრებენ.

ახალგაზრდა მოწაფემ უეცრად წიგნი მიწაზე დააგდო, ფეხზე წამოდგა, თავი მალლა აიღო, ზეცას შეხედა და სიცოცხლით მჩქეფარე ხმით საყვარელ ლექსის ნაწყვეტი წარმოსთქვა.

უსულო ადამიანი რაღაც მოულოდნელი მანქანების ძალით თითქო მსწრაფლ გამთელდა და მკვდრეთით აღსდგა ჩემთვალ-წინ. წიგნი მკვდართა ლოდებს შუა ჩააგდო, ჩააბარა „მკვდრებს მათი მკვდარი დასამარხავად“ და სიცოცხლის სალამს უძღვნა იმ ზეცას, რომელმაც ეს სიცოცხლე აჩუქა.

ლექსის ნაწყვეტი გონებითა და გულით შეთვისებული და ამიტომ ნამდვილი ცოდნა იყო. და ამ ცოდნამ სიცოცხლის მადლით მოსილ ბუნებას დაუბრუნა ბუნების შვილი, ახალგაზრდა ადამიანი, რომელსაც ამ ერთი წუთის წინ მკვდრები თავისკენ ებატებებოდნენ.

გულის სიღრმიდან აღმომჩქეფარე შორით ყმაწვილმა თითქო აღტაცება შესძახა და ამცნო გარეშემო თავისუფლად გადაშლილ ბუნებას თბილად მოციმციმების სხივებს, რომ იგი მათი ღვიძლ შვილია და მათსავით თავისუფლება სწყურია, სწყურია ის უდიდესი ცოდნა, რომელსაც მიაღწევს მხოლოდ გულისა და გონების შეერთებული ძლიერი წადილის ცოდნა, რომელიც იმისმა მშობელ ბუნებამ იცის, როცა თავის გულთავის ღრმად ჩასახულ ძალთა თავისუფალი მოძრაობით ჰქმნის გარეშემო ბრწყინვალედ გადაშლილ მსოფლიოს რთულ დღიად ცხოვრებას.

სიხარულით შევსცქეროდი მკვდრეთა ამდგარ ახალგაზრდას.

დეე მკვდრებმა მკვდრობის ეგზამენი ჩინებულად დაიჭირონ! ამ ყმაწვილმა კი ჩემს თვალ-წინ ბრწყინვალედ დაიჭირასი-
 ცოცხლის ეგზამენი. ამას ნათლად ადას-
 ტურებდა იმისი დიადი ეგზამენატორი—
 შუქ-მფინარე მზე და ნახის ღიმილით

თავს ევლებოდა თვის ერთგულ მოწაფეს,
 ადასტურებდენ დამსწრე ასისტენტები, პა-
 წია ბელურები, რომელნიც წრფელის სი-
 ხარულით ცქრიანობდნენ გარშემო ამწვა-
 ნებულ ბუჩქებზე...

ილია ნაკაშიძე.

მოულოდნელი უკანონობა

ამას წინაღ დასავლეთის საქართვე-
 ლოს სამრევლო სკოლების მასწავლებელ-
 თა ჯგუფისაგან მე მომივიდა კობიო, ანუ
 ასლი, ერთის ცირკულიარულის განკარ-
 გულებისა, რომელიც მოუხდენია იმერე-
 თის საეპარქიო სამოსწავლო საბჭოს. ეს
 ცირკულიარი უბრძანებს სამაზრო მეთ-
 ვალეურებს, რუსულის ენის სწავლება
 დააწყებინეთ პირველის წლის სექტემბრი-
 დან, და არა იანვრიდან, როგორც აქამ-
 დინ იყო, ხოლო რუსული წერა-კითხვა
 შემოადებინეთ პირველი იანვრიდან, ნა-
 ცვლად მეორე წლის ენკენისთვისაო.
 განკარგულება ესე მოუხდენია არა ბიუ-
 როკრატულს დაწესებულებას, არამედ
 ადგილობრივს, ჩვენებურ საბჭოს, რომე-
 ლიც შესდგება მთლად ქართველებისაგან,
 ქარველი საეპარქიო მეთვალყურის დრო-
 სა, და დაუმტკიცებია ქართველს მღვდელ-
 მთავარსა.

ასეთს ბიუროკრატულს ულტრა-ერთ-
 გულებას სრულიად არ მოველოდი ხსე-
 ნებულის საბჭოსაგან. წინაღმდეგ ამისა,
 სრული იმედი მქონდა, რომ, თუ მსგავსს
 რასმე ურჩევდნენ ზევიდან, საბჭო დასა-
 ბუთებული მოხსენებით ცხად ჰყოფდა
 ნაბრძანების ცვლილების შეუსაბამობას,
 მაინებლობას და არსებულს სამოსწავ-
 ლო გეგმას მტკიცედ დაიცავდა მეტის

დამახინჯებისაგან. მაგრამ მოლოდინიც
 არ აგვისრულდა, იმედი გაგვიცრუვდა.

პედაგოგიაში აქსიომად არის აღიარე-
 ბული, რომ ბავშვმა მას უკან უნდა იწ-
 ყოს უცხო ენის შესწავლა, როცა უკვე
 კარგად აქვს შეთვისებული თავისი დედა-
 ენა. ამ მოძღვრების მიხედვით: პირველ-
 ორს წელიწადს ყველგან მთლად და სავ-
 სებით ანდომებენ დედა-ენას და მხოლოდ
 მესამე წლიდან აწყებინებენ სხვა ენასა.
 ასეთი წესი მიაჩნიათ ფრიად სასარგებ-
 ლოდ ბავშვის გონების ნორმალურად
 განვითარებისათვის და თვით უცხო ენის
 შეთვისებისათვის სრული შეგნებით. ასე-
 თივე წესი მიღებულ იქმნა ამიერ ქართ-
 ველ სახალხო მასწავლებელთა კრებულის
 მიერ მზრუნველ ნევეროვის დროსა, და
 იგივე წესი საუკეთესოდ სცნო მოძრაო-
 ბის დროს, იმიერ მასწავლებელთა კრე-
 ბულმა. ამ გადაწყვეტილებაზე ბევრი თ-
 დაბლა სდგას სამოსწავლო გეგმა მზრუნ-
 ველის იანოვსკისა, რომელიც რუსულს
 ენას ზეპირ-სიტყვაობით იწყებს პირველის
 წლის მეორე ნახევრიდან და რუსულს
 წერა-კითხვის სავალდებულოდ სდებს მე-
 ორე წლის დასაწყისიდან. მაგრამ იგი ამ
 ჟამად წარმოადგენს კანონიერს დებულო-
 ბას, რადგანაც დამტკიცებულია ორი
 ნამესტნიკის მიერ, და უნდა ხორციელ-

დებოდეს სკოლებში დაუმახინჯებლად. ამავე გეგმას ეთანხმება ჩვენებურის სამრევლო სკოლების სამოსწავლო პლანი, თავის დროზე დამტკიცებული სინოდისაგან.

ცვლილება, რომელიც მოუხდენია სამოსწავლო გეგმაში იმერეთის საეპარქიო საბჭოს, არამც თუ დიდად ეწინააღმდეგება პედაგოგიურს შცნებას, არამედ უარესია იმაზე, რაც ჩვენის ქვეყნისათვის გაუმეტებით ბიუროკრატ-პოლიტიკანებსა და სადა ხდება ეს ულტრა-პოლიტიკანური განკარგულება? ქართულს სასულიერო სფერაში, რომელიც მოშორებული უნდა იყოს ყოველ გვარს პოლიტიკანობას და ემსახურებოდეს შეურყევლად, თამამად და გაბედულად მოსწავლეთა გონებრივად, ზნეობრივად და სარწმუნოებრივად განვითარებასა. —

ყველა ცოტაოდნად შეგნებულმა ადამიანმა კარგად იცის, რომ პირველი წელი სწავლისა მეტად ძნელია ბავშვისათვის მაშინაც კი, როდესაც მას ამ დროს საქმე აქვს მხოლოდ ერთს დედა-ენასთანა. იმერეთის საბჭო ამ სიძნელეს აორკეცებს და ასამკეცებს იმითი, რომ ითხოვს პირველს წელიწადსვე რუსულს წერა-კითხვის სწავლებასაც. ცნობილია, რომ დიდიც კი ორს სიძნელეს ერთსა და იმავე დროს ადვილად ვერა-სძლევს, ხოლო მით უმეტეს ვერ აიტანს ამ ორს სიძნელეს პატარა ბავშვი, ახლად მოქცეული სკოლის სფერაში. აი რის გამო პედაგოგია კატეგორიულად ითხოვს: ბავშვს ერთს ხანაში საქმე უნდა ჰქონდეს მხოლოდ ერთს სიძნელესთანაო. რუსი-ფიკატორი პოლიტიკანებიც კი მკირეოდენს ანგარიშს უწევდნენ ამ მცნებასა და რუსულს წიგნს აწყებინებდნენ მხოლოდ მეორე წლიდან. ჩვენებურმა სასუ-

ლიერო მამებმა კი თავის სასულიერო ნორჩ შვილებს ბევრად მეტი სიძნელე აპყიდეს იმითი, რომ მოახვიეს მათ თავზე რუსულის წერა-კითხვის შესწავლაც პირველსავე წელიწადსა. ამ ანტიპედაგოგიურს ცვლილებას შედეგად აუცილებლივ მოჰყვება ბავშვების გონების დასუსტება, დაჩაგრა, დაბნევა. რუსული ენა და წიგნი დიდად დააბრკოლებს ქართულს ენას და წიგნსა და თითონაც ცოტაოდნადაც ვერ იქნება შეთვისებული. საწყალმა ბავშვებმა უნდა ერთსა და იმავე დროს სდიონ ორ კურდღელსა და ხედავდნენ, რომ ორივე ხელიდან მისდით. ერთი სიტყვით, ეს ცვლილება მრავალ-მხროვანს ზიანს მოუტანს ბავშვებსა და მათს გაუგუნურებას ძლიერ შეუწყობს ხელსა. ხოლო ქუთაისის სასულიერო მამებმა ჩემზე უკედ იციან, რომ მაცხოვარი დიდის სასჯელის ღირსად სთვლის იმას, ვინც თავის მოყვასს უგუნურს უწოდებს. რამდენად მეტი სასჯელი მოგველის ჩვენ იმის გამო, რომ მრავალ-რიცხოვანს კრებულს ბავშვებისას გაუგუნურების გზაზე ვაყენებთ. მაცხოვარმა შეიძლება სხვა შეცოდებანი შეგვინდოს; მაგრამ გაუგუნურებას ბავშვებისას, რომლებიც მას ისე უყვარდა, არას დროს არ გვაპატიებს.

სვალალო უფრო ხს არის, რომ ეს დიდი ვნება იმერეთით არ განისაზღვრება. ანტიპედაგოგიური, სენი ადვილად გადალახავს ხოლმე ჩვენს „ბედნიერს“ ქვეყანაში თავის საზღვრებსა და ხოლმე რასავით მოედება ირგვლივ ექვს გარეშე, სამწუხაროდ, რომ იმერეთიდან ხსენებულს სენს გაავრცელებენ სამეგრელოშიაც, გურიაშიაც და სხვა კუთხეებშიაც დასავლეთის და აღმოსავლეთის საქართველოისა. ბოროტება უფრო შორს წავსადირეკციო სფერაშიაც უსათუოდ ამოჩნ-

დებიან ულტრა-პოლიტიკანები, რომლებიც მარჯვედ ისარგებლებენ იმერეთის საბჭოს მაგალითით და იმავე სენს დააბუღებენ საღირეპციო სკოლებშიაც. მაშინ მთელის საქართველოს ბავშვთა კრებულში დამახინჯების და გაუგუნურების მსხვერპლად შეიქნება.

ეს ყოვლად უკუღმარები გადაწყვეტილება მიუღიათ და გაუგზავნიათ სისრულეში მოსაყვანად მიმდინარე წლის დამდეგში, თებერვლის პირველს რიცხვებში. მარტში კი დაიბადა ქუთათური გაზეთი „კოლხიდა“. მთელის რვა თვის განმავლობაში ეს ეროვნული ორგანო სდუმდა და სდუმს ამ ფრიად სამწუხარო დეფექტის შესახებ. ამ უცნაურის სიჩუმის გამო დღემდინ აღმოსავლეთის საქართველოში ამისი არავინ არაფერი იცოდა. არ ვიცოდი არც მე იმ დღემდინ, ვიდრე მომივიდოდა მასწავლებელთა ჯგუფიდან წერილი და კოპია გადაწყვეტილებისა. „კოლხიდა“ მოვალე იყო დაუყოვნებლივ გამოეკვეყნებინა ეს უკანონობა, გაემართა ლალადისი მის წინააღმდეგ და საქმე წაღმა დაეტრიალებინა ადრიანად, იმავე თავით. სიჩუმე ამისთანა შემთხვევაში მოლალატეობას უდრის.

ქვის გული უნდა ჰქონდეს ქართველსა, რომ ამ სამწუხარო ამბავმა დიდად არ დააღონოს. ამ მწუხარებას აძლიერებს ერთი გარემოებაც. ქართველის სამღვოლოების მეზობლად მოღვაწეობს სომეხთა სამღვდლოება, რომელმაც სისტემატიურად მეცადინეობით დააკანონებინა იმისთანა სამოსწავლო გეგმა თავისი სამრევ-

ლო სკოლებისათვის, რომ არამც თუ რუსული ენა იწყება პირველის წლის შემდეგ, არამედ ყველა საგნები ისწავლება სომხურს ენაზე არა მარტო ერთ-კლასიან სკოლებში, არამედ ორ-კლასიანებშიაც.

ეხლა რა ეშველება საქმესა?

მასწავლებლები მწერენ თავისს კერძო წერილში: ნაბრძანებმა ცვლილებამ დააკვეთა ჩვენი სკოლები, ბავშვებს სწავლის ხალისი შეუმცირდათ, დაბნეულობა ეტყობათ, ყურადღების დამყარება საგანზე ეძინებათ, გონება უსუსტდებათ, რადგანაც ვერ ერევიან გართულებულის შრომის სიძნელესა, და სხვა. საეპარქიო საბჭოს შეუძლიან პირუთენელი რევიზიით შეამოწმოს ეს უნუგემო შედეგი ცვლილებისა, გააუქმოს ეს ცვლილება და აღადგინოს კანონიერი სამოსწავლო გეგმა. თვით ბიუროკრატისა არა ერთი თავისი გადაწყვეტილება გაუუქმებია ხალხის განათლების სფეროში, როცა დარწმუნებულა მის უვარგისობაში. ამის მაგალითებს ამოიკითხავთ ჩემს უკანასკნელს წერილში „კოლხიდის“ წინააღმდეგ.

იმედი მაქვს, რომ ამ დეფექტის აღნიშვნა, რომელსაც მოიხზოვდა დიდი საქვეყნო საქმე, არ გამოიწვევს საბჭოს წევრების მხრივ ჩემ წინააღმდეგ სიბრაზეს და მტრობასა, რომლითაც გაიმსკვალა „კოლხიდის“ რედაქცია იმის გამო, რომ მისივე გაზეთის სვეტებზე აღვნიშნე სამიოდე მისი ანტიქარული დეფექტი. (ს. გ.)

იაკობ გოგებაშვილი.

ს ი ტ ყ ვ ა,

თქმული 1911 წ. გიორგობისთვის 2 სთავად-აზნაურო გიმნაზიის საეკლესიოდ
დანიშნულს დაბაზში ნ. ზ. ცხვედაძის სულის მოსახსენებლად კარდახდილის
პანაშვიდის წინ.

განუსვენე უფალო სულსა მონისა შენისასა!

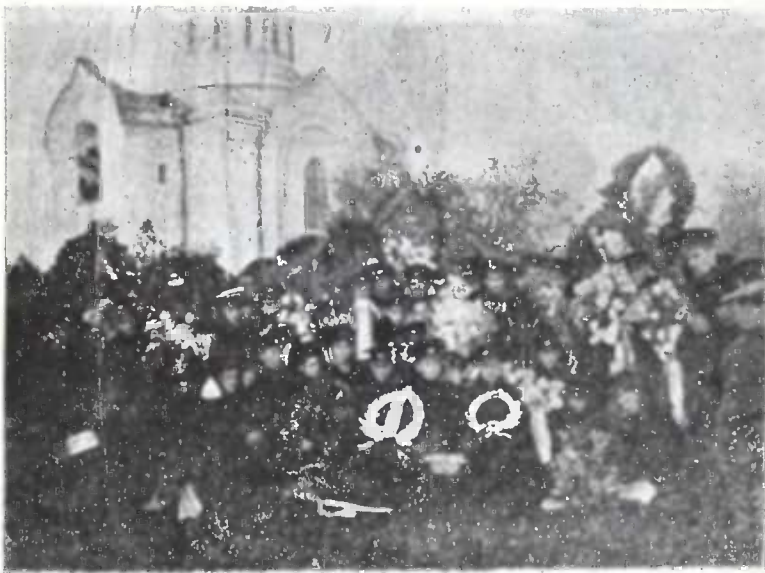
ჭეშმარიტად ყოველი ადამიანი მონა არის უფლისა და მოიღებს მისგან ხუთს, ორს, გინა ერთს ტალანტს, მსგავსად ძალისა თვისისა (მათე 25, 15). განსვენებული ნ. ცხვედაძეც, რომლის ლოცვა-კურთხევით მოსახსენებლად შევკრებილვართ აქა, იყო მონა ღვთისა და მოიღო უფლისაგან უწინარეს ყოველისა ტალანტი მასწავლებლობისა, რომელიც აქმნია მან ჯერ მის აღმზრდელ ტფილისის სასულიერო სემინარიაში და შემდეგ ტფილისის ქალთა ინსტიტუტში და წმ. ნინოს სასწავლებელში. თუმცა მასწავლებლობის სარბიელზე მოღვაწეობა ფრიად ძნელია, ვინათგან ნორჩი და სათუთი არსება მასწავლებელმა დიდის სიფრთხილით და თავგანწირულებით უნდა აღზარდოს მამა-კაცად სრულად, საზომად სავსებისა მის ქრისტესისა (ეფეს. 4, 13), მაგრამ განსვენებულმა ნიკოლოზმა ღირსეულად განვლო ერთხელვე არჩეული სარბიელი ხსენებულ სკოლებში და დაიმსახურა მოწაფეთა და ამხანაგთა სიყვარული, ხოლო უფროსთაგან პატივისცემა და მოხუცებულობის დროს უზრუნველად ცხოვრების საშუალება.

ჩვეულებრივი ადამიანი ამ ვიწრო ფარგლით შემოხაზულ სარბიელზედ მოღვაწე კმაყოფილი იქმნებოდა, ხოლო ღირსეულად განვლის შემდეგ, შეუდგებოდა მკუდრო ცხოვრებისთვის ზრუნვას. ნიკო-

ლოზ ცხვედაძე კი ჩვეულებრივის ადამიანის მსოფლიო მხედველობამ ვერ დააკმაყოფილა, რადგანაც უფლისაგან დაჯილდოებული იყო არა ერთის ხოლო ტალანტითა: მასწავლებლობის უღლის ზიდვის დროს, იგი ემსახურებოდა მშობელს ქვეყანას თუ ეურნალ-გაზეთებში საჭირო ბოროტო საგნებზე წერილების მოთავსებით, თუ მოქალაქეთა საბჭოს ხმოსნის სახელით, თუ ქართველთა ერის ემბაზი — სვეტიცხოვლის და სამთავროს ტაძრის განახლების დროს მუშაობით და მოცუქულთა სწორთა მირიან მეფის და ნანდელიძის საფლავის გამშვენებით და სხ. მაგრამ ეს ცხოველის სულის პატრონი ადამიანი ვერც ამ მრავალფერად მოქმედებამ დააკმაყოფილა, — მას სწყუროდა მშობელი ერი განათლების სწორეგზაზე დაეყენებინა. მან კარგად იცოდა, რომ წინად ჩვენს ქვეყანაში განათლების საქმე სხვანაირად იყო მოწყობილი: თითქმის ყველა ეკლესიისა და მონასტრის ეზო წარმოადგენდა საერო სასწავლებელს, სადაც მოზარდი თაობა დახელოვნებულის ოსტატების, მღვდელთა და მონაზონთა მეოხებით დედა-ენაზე ითვისებდა ცნობას ღვთისა, ადამიანისა და გარეშემო ბუნებისას. მეცხრამეტე საუკუნეში კი ეს საერო სასწავლებელნი განჰქრნენ, ხოლო მათ მაგიერნი ან არა სჩანდნენ, ან მიუწოდომელნი შეიქმნენ ჩვენის ერის-

თვის, — სასწავლო ენის უცოდინარობა და ქონებრივად დაქვეითება მოსწავლეთა შშობლებისა შეადგენდა ამ მოვლენის უმთავრეს მიზეზსა. ყოველივე ეს გაითვალისწინა მოძმეთათვის გულშემატკივარმა ახალგაზრდა მასწავლებელმა ნ. ცხვედაძემ, და მცირე რიცხვოვან თანამოაზრეებთან ერთად შეუდგა წერა-კითხვის გამავრცელებელის და თავად-აზნაურთა ღარიბ მოწაფეთა შემწე სასოგადოებათა

დაარსებას და მათ მიერ დასახულ მიზანთა განხორციელებას. მიუხედავად იმისა, რომ ნიკ. ცხვედაძე დატვირთული იყო არსობის პურის მოსაპოვებლად სამუშაოთი, იგი შეიქმნა ორისავე საზოგადოების საქმეთა მიმდინარეობის მთავარ მესაჭედ, და სულ მოკლე დროში დააარსა სოფლად წერა-კითხვის სკოლები, ხოლო ტფილისში საშუალო განათლების სასწავლებელი, — ეს ჩვენი ძვირფასი გიმნაზია.

ნიკოლოზ ცხვედაძის დასაფლავება.

დააყენა რა სწორს გზაზე წერა-კითხვის საზოგადოების სკოლათა მსვლელობა, მან განსაკუთრებითი ყურადღება მიაპყრო ამ ტაძარს განათლებისას, და გადასწყვიტა უზრუნველ-ყყო იგი ყოველ მხრივ, უმთავრესად კი საკუთარის შენობის შეძენით: „სანამ გიმნაზიას საკუთარს შენობას არ მოუპოვებ და არ დაეაბინავებ ყოვლის მხრით გამართულს სახლში, მანამ ვერ მოვისვენებო“, იტყოდა ხოლმე განსვენებული... ბევრს, ძალიან ბევრს მოხუცებულის ახირებად მიაჩნდათ მის მიერ გიმ-

ნაზიისათვის საქირო ადგილის ძებნა და სასწავლებელის გეგმის დამზადება. „ნ. ცხვედაძეს უნდა უფულოდ სასახლე ააშენოსო“, გაისმოდა გარშემო. ხოლო განსვენებული ამ დაცინვას თითქოს ვერც კი ამჩნედა, იგი დღე და ღამე იქმნოდა (1 თეს. 2, 9) და საქმესა მას ღვთისად ჰკონებდა: არა თუმცა უფალმან აღაშენა სახლი, ცუდად შვრებიან მაშენებელნი მისნიო (ფს. 126, 1), ხშირად გაიგონებდით მისგან. უფალმაც აკურთხა შრომანი და რუდუნებანი (1 თეს. 2, 9)

მისნი, და უკვე რამდენიმე წელიწადია, ჩვენი სასწავლებელი მოთავსებულია ამ შუგუპოვარის ხასიათის და დაუცხრომელის შრომის-მოყვარე ადამიანის თაოსნობით აგებულ სასახლეში.

ამ უბანს კი ჩვენ ვიპყობებით იმ დარბაზში, რომლის სულის წმინდის სამუდამო სადგურად გარდაქცევას და წმ. მეფის დავით აღმაშენებელის სჯულს ხელზედ ტაძრად კურთხევას განსვენებული მოელოდა ყმაწვილის ხალხით და აღტაცებით. ამ განუხორციელებელის სურვილის შესრულება და ამ სასახლის შენარჩუნება სკოლისთვის მან უანდერძა მისთანა მშრომელთა და სასწავლებელის მესვეურთა, რომელნიც, უეცველია, არა უგულებელ-ჰყოფენ სკოლი-

სათვის თავდადებულის მოხუცის მოლოდინს და უკანასკნელს სურვილსა...

თქვენ კი, საყვარელო მოწაფენო, ნურასოდეს ნუ დაივიწყებთ ზნსვენებულის ნიკოლოზის თქვენდამი განუსაზღვრელს მამობრივს სიყვარულს, თქვენდა საკეთილდღეოდ უანგარო განუწყვეტელ შრომას და მუდმივ წმ. მოციქულის სიტყვით დარიგებას, — გიყვარდეთ თქვენი სამშობლო არა სიტყვითა ხოლო, გინა ენითა, არამედ საქმითა და ჭეშმარიტებითა (1 იოანეს 3, 18). ეხლა კი, შევედრეთ უფალსა, რომ მან დააწესოს სული მისი მართალთა თანა და მიანიჭოს მას გვირგვინი უკვდავებისა. ამინ.

დეკ. კ. ცინცაძე.

ნ. ზ. სხველაძე

(სიტყვა წარმოთქმული ბათუმში)

როგორც ვიცით, 30 ღვინობისთვის ქალაქ ტფილისში გარდაიცვალა ნიკოლოზ ზებედეს-ძე ცხველაძე, ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების ერთი დამაარსებელთაგანი და ამავე საზოგადოების საპატიო წევრი... განსვენებული ერთი იმ ადამიანთაგანი იყო, რომელსაც გულს უწყლავდა ჩვენის სამშობლოს დაქვეითება სწავლა-განათლების მხრით... ორმოცის წლის წინ უმაღლესი განათლებით აღჭურვილი მაშინ ჯან-ღონით სავსე ახალგაზრდა ნიკოცხველაძე გახდა ქართველთა განათლების ერთი კეთილ-სვინდისიერ მესვეურ მუშაკთაგან... ყოველსავე საქმეს, რომელიც კი

ჩვენის ქვეყნის განათლებას და კეთილდღეობას შეეხებოდა ის, დიდის ერთგულებით და თავგამოდებით ეკიდებოდა... მან ძიილომ ხურვალე მონაწილეობა წარსული საუკუნის მეოთხმოცე წლებში ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების და არსებაში და შემდგომშიც დიდს ხანს იყო ამ საზოგადოების ხელ-მძღვანელი და მისი სულის ჩამდგმელი. 1881 წელს დაარსებულ იქმნა უმთავრესად მისი მეთაურობით ქალაქ ბათუმში ის ქართული სასწავლებელი, რომლის კედელთ შორის დღეს შევიკრიბეთ განსვენებულის სულის მოსახსენებლად... რაც კი საგრძ-

ნობი რამ ვაკეთა ჩვენის ქვეყნის სასარგებლოდ წერა-კითხრის გამავრცელებელ საზოგადოებამ; სახელდობრ სკოლების გახსნა, სამკითხველოების დაარსება, წიგნების გამოცემა, ყოველსავე ამაში მას ეკუთვნის უმთავრესი ხელმძღვანელობა და ჯაფა. საქმიანობის, შრომის, სიბეჯითის მოყვარეს განსვენებულს. ცხველაძეს არ უყვარდა ტრახანი, თავის შექება; მისმა მარცხენა ხელმა არ იცოდა, რას

სჩადიოდა მისი მარჯვენა ხელი. შეუდრეკელ ენერჯის პატრონმა ნიკოლოზ ცხველაძემ ხელი მიჰყო მარტოდენ ქართველი მუშების დახმარებით ტფილისში ქართული გიმნაზიის უზარ-მაზარი შენობის აგებას, დიდი ჯაფა, ბევრი შრომა შეაღია განსვენებულმა ამ შენობას, მაგრამ მშენებლის მტკიცე გული არ გატეხილა... ის ვანაგრობდა საქმეს სხვა და სხვა დაბრკოლებათა და ქართველურ ქო-

ნიკოლოზ ზებეღეს ძე ცხველაძე კუბოში.

რით შეზავებულ ინტრიგანთა მძუხედავად, ვანაგრობდა და კიდევ სასახლოდ დაამთავრა... მის კედელთ შორის, მის დიდი საკლასო ოთახების წიაღში ვაისმა მოწაფეთა ჟივილ-ხივილი, სიმღერა, ცოდნის სიტყვა, გაჩაღდა სწავლა, და მოხუცი ცხველაძის გული ყოვლისავე ამის გამო აღვისილი იყო გამოუთქმელი სიამოვნებითა. თვალეზზე ხშირად სიხარულის ცრემლი უჩნდებოდა, როდესაც უცქეროდა თვისი ნაამაგარი შენობის დამთავრებას და მის ქართველთა ახალთაობის განათლების ტაძრად გადაქცევას... ბოლო ხანებში სამოც-და-ექვსის წლისას დაეტყო მოუძღოურება, გაუჩნდა

სნეულება, გამოწვეული მრავალ-ჯაფის და უფრო კი სულიერ აღელვებათაგან... და განუტევა სული, განშორდა თვისს ნაამაგარს მშობელს ქვეყანას, თვისს საყვარელს მოძმე ერს, რომლის განათლებას და გათვითცნობიერებას უმსხვერპლა თვისი ღვაწლით სავსე სიცოცხლე... სამუდამოთ ჩაეხუტა გულში შავს მიწას ქართველთა იმ დიდუბის ტაძრის ეზოში, სადაც ხალხური გარდმოცემით იქორწინა თამარ-დედოფალმა და სადაც განისვენებს ბევრი ქართველი მოღვაწე. ნ. ზ. ცხველაძეს ცოტაოდენი წილი ქართულს მწერლობაშიაც უძევს, — მაგრამ ყველა ხომ მწერალი ვერ გამოვა. ადა-

მიანის მოვალეობა არ დამარხოვს მიწაში უსარგებლოდ განგების მიერ მისთვის ბოძებული ნიჭი. ზოგს აქვს მწერლობის ნიჭი და ზოგს კი ნიჭი ენერგიული საქმიანობისა და ნაყოფიერის მოქმედებისა. რამდენათაც სანატრელია პირველის ჯურის ადამიანები, იმდენათაც სანატრელნი არიან მეორე ჯურისანი... მარტოდენ მწერლობით ვერ წავა წინ ქვეყანა, თუ მწერლებს გვერდში არ უდგანან საქმიანობის ადამიანები, რომელნიც მწერალთა აზრებით აღფრთოვანებული, საზოგადოებრივი ცხოვრების უღელს ეწევიან... პროგრესი, წინსვლა, განვითარება იმდენათ მწერლების ღვაწლს არ შეადგენს, რამდენათაც შეადგენს ნამდვილ მშრომელთა და თავდადებულ მუშაკთა ღვაწლსა... რას გააკეთებდა იესო ქრისტე მხოლოდ თავის მოძღვრებით, რომ მის მოციქულებს მისი დიდებული მოძღვრება მთელს ქვეყანაზე არ გავრცელებინათ,

ფეხ და ფეხ არ დაეარათ სხვა და სხვა მხარეები და ამ მოძღვრების გულისათვის არ დაეზინათ უძილობა, შიმშილი, წყურვილი, დევნა, წვალება, სიკვდილი... მაშ გაუმარჯოს თავდადებულს წმინდა ოფლით შეზავებულ შრომას საზოგადოებრივი წარმატების სასარგებლოდ. დაე ამ შრომის მოტრფიალე განსვენებული ნიკ. ცხვედაძის ხსოვნა წაუშლელის კვალით ბრწყინავდეს ჩვენს მის მიმართ მადლით აღსავსე გულში. დაე მისი ენერგია და შრომის მოყვარეობა... გახდეს ჩვენთვის მიმზიდავ და მისაბამ მაგალითად, რათა ჩვენც პირნათლად შევესრულოთ ჩვენი მამულის შვილური მოვალეობა სამშობლოს და მოძმეების წინაშე. საუკუნოდ იყოს სხენება უანგარო საზოგადოებრივის მუშაკის ნიკოლოზ ზებედეს ძის ცხვედაძისა... (ბ. გ.)

ი. ფერაძე.

შინაური მიმოხილვა

მაჰმადიან ქართველებს უსუგუშო შდგომარეობა განათლების მხრით

ითქმის სამასი წელიწადია მას შემდეგ, რაც სამხრეთი საქართველო, საუკეთესო ნაწილი ჩვენის ქვეყნისა, ოსმალებმა დაიმორჩილა, ჩაიგდო ხელში, ბევრი წვალება და წამება მიაყენა და ბოლოს მცხოვრებნი იძულებული გაჰხადა დაეტოვებინათ მამაპაპათა სჯული და მიეღოთ მაჰმადის სარწმუნოება.

ამნაირათ ქობულეთიდან დაწყებული თვით ტრაპიზონამდის შავი ზღვის ნაპირის მცხოვრებნი დღეს მაჰმადიანები არიან. მიუხედავად სარწმუნოების შეცვ-

ლისა, აქაურ ქართველებს ენა შენახული აქვთ მტკიცეთ, შეურყეველათ, ასე რომ კაცი სრულებითაც ვერაფერს შეამჩნევს მათ შორის ენის ცვლილებას, პირიქით მათი ლაპარაკი მკვირცხლი და ცოცხალი ქართულია. რაც შეეხება სიმღერებს, ეს რასაკვირველია მათი გამოგონილია; აქარლები და ქობულეთლები სიმღერაში გურულებს არ ჩამოუვარდებიან, სწავლავანათლების მხრით კი გამაჰმადიანებული საქართველო მეტად ჩამორჩენილი და დაბეჩავებულია. თუ ძველ დროში, დავით

მეფისა და თამარის დროს ეს ქვეყანა ჰყვოდა სწავლა-განათლების მხრით, თუ უწინ აქედან გამოდიოდნენ საუკეთესო პირნი, დღეს კი ყოველსავე ამას ეს კუთხე სრულიად მოკლებულია და ეს ცნობის მოყვარე ხალხი დარჩენილა უსწავლელად ბეჩავად. მთელი სწავლა-აღზრდის საქმე ამ კუთხეში მოღვების ხელშია; ისინი არიან აქაური ეფენდები და განათლებულნი; მაგრამ ისინი ვერ უძღვებიან ამ საქმეს სასურველად. ახალმა ცხოვრებამ ახალი ტიპის სკოლები მოითხოვა და დღეს სკოლები განახლების გზას დაადგინენ. რასაკვირველია ცხოვრების ფერხულში უნდა ჩაებას ყოველივე კუთხე, ეს ბედიც უნდა სწეოდა, სხვათა შორის, გამაჰმადიანებულ საქართველოსაც. მაგრამ ჩვენ სულ სხვას ვხედავთ, აქ კიდევ, როგორც ზევით ვთქვით, სწავლა-აღზრდის საქმე მოღვების ხელშია. ცხოვრებას სჭირია ახალი იარაღით აღჭურვილნი კაცნი, მაშასადამე საჭიროა ამ კუთხეს ყურადღება მიექცეს და სწავლა-განათლების საქმე აქაც იმ კალაპოტში ჩადგეს, როგორშიაც არიან სკოლები სახელმწიფოს სხვა ნაწილებისა. მართალია მთავრობამ აგერ ეგერ გახსნა ორიოდ სკოლა, მაგრამ ვაი ამისთანა სკოლების გახსნას! ყოველი სკოლა, რაკი ის არსდება, უეჭველათ უნდა ემსახურებოდეს იმ მიზანს, რომ რაც შეიძლება მეტი ყურადღება დაიმსახუროს ხალხის თვალიში, რაც შეიძლება მეტი მოზარდი თაობა გამოზარდოს და მით მეტი შეგნებულნი ნაწილი უძღვნას საზოგადოებას. რასაკვირველია ამ მიზნის მისაღწევად ყველა სკოლის გამგემ იმ საშუალებას და იარაღს უნდა მიჰმართოს, რომელიც უფრო ადვილათ მიაღწევენებს მიზნის განხორციელებისადმი. ჩვენ კი აქაურ სკოლებში

უმეტეს შემთხვევაში სულ სხვას ვხედავთ.

ავიღოთ მაგალითისთვის ქობულეთის ორკლასიანი სასწავლებელი. შენობა სკოლისა სწორეთ რომ ლამაზია, მოწაფეებიც შიგ მკვირცხლნი და ყოჩაღნი არიან, მხოლოდ სწავლება კი სხვა გემოზე და სხვა ხრიკზეა აგებული. სკოლა გახსნილია უეჭველათ ადგილობრივ მცხოვრებთათვის, და თუ ეს ასეა, აუცილებლად უნდა დასწავლიდნენ ადგილობრივ ენასაც; მაგრამ ამ სკოლაში ქართული ენის ხსენებაც კი არ არის. ამან გამოიწვია ის გარემოება, რომ ქობულეთლები ჭირივით გაურბიან სკოლას, ისინი ამბობენ: „ძიავ, რა ექნათ, ჩვენს ენას კი არ ასწავლიან და აბა რაღათ გვინდა შეიღების სწავლა თუ რომ თავის ენას დაივიწყებნო“.

თუ სკოლა იმ მიზნით დაარსეს, რომ ხალხი განათლდეს, მაშინ უმჯობესია და სამშობლო ენაც უპირველესი იარაღია, რომ მიაღწიონ მიზანს. სამშობლო ენის სწავლების წინააღმდეგი არც ერთი სალი პედაგოგი არ ყოფილა და არც იქნება და თუ დედა-ენას სკოლიდან სდევნის მთავრობის რომელიმე მოხელე, ეს დიდი დანაშაულობაა, რადგან სწავლა-აღზრდის საქმეში ხრიკი და ეშმაკობა საჭირო არ არის. ნუ თუ განათლება იმით გავრცელდება, რომ სამშობლო ენა მოუსპოთ ხალხს! თუ მრავალ საუკუნოებით არსებულ ენის და ანბანის მოსპობა უნდათ იმ დალოცვილებს, მაშინ რაღაზედ იგონებენ აფხაზურს და ოსურ ანბანს! დიახ, შეიძლება სხვა მიზნით სჩადიან ამას და შემდეგ იმათაც შეათამაშებენ... არა ყველა ამგვარი უკულმართობა არ ეპატიება ქვეშაირთ მთესველს და პატიოსან მუშაკს სწავლა-

აღზრდის საქმეში. სამშობლო ენის წართმევა, ერის სიკვდილს მოასწავებს და სკოლებიდან დედა-ენის გაძევებით რასაც გვიპირებენ, ეს ყველასათვის ცხადია.

მეორე მაგალითით მსურს მკითხველს გავაცნო ორთა—ბათუმის სკოლის ისტორია. აქაური დღევანდელი სკოლა სულ სხვაა და სულ სხვა იყო ოჯი წინად, დაარსების დროს; დიდი აურზაური და შფოთი გამოიარა აქაურმა სკოლამ და სწორედ სასაცილოა ის ამბავი. რომელიც ამ სკოლაში დატრიალდა. წინეთ ამ სკოლაში დანიშნეს ერთი ვინმე ვაჟბატონი მასწავლებლათ. მცხოვრებლებმა გაიგეს თუ არა სკოლის გახსნა, შვილები საკმარისათ მიიყვანეს. გავიდა დრო და ჟამი, მასწავლებელმა სხვა და სხვა ხრიკებს მიჰმართა. ქართული ენა უარყო სკოლაში და დაუწყო ბავშვებს მარტო რუსულის სწავლება. ბავშვებს არაფერი გაეგებოდათ რუსულის და ვერაფერიც გაიგეს მასწავლებლისაგან. როცა მშობლებმა გაიგეს ეს ამბავი, ასტეხეს ერთი აურზაური, ზოგნი მათგანი მივიდნენ მასწავლებელთან და უთხრეს: „ძიავ, თუ ჩვენი ეფენდი ბრძანდები, მაშინ ჩვენი მტერი კი არ უნდა იყო, ბავშვებს ისე უნდა ასწავლო, რომ რამე გაიგონ, შენ თურმე ჩვენს ენას არ ასწავლი. ვერა, ძიავ, რაცხა ეშმაკობა ყოფილ ამ კლასში და თუ ასეა ჩვენ ჩვენს შვილებს ქე წვიყვანთ“. მასწავლებელი დაჰპირდა. აქარლებს, სკოლაში ქართულის სწავლებას შამოვიდებოდა ამ პირობით მიიღო ბავშვი, ამნაირი პირობა მოთხოვეს სხვებმაც მასწავლებელს, მაგრამ იგი მაინც თავისას განაგრძობდა, ბავშვებს აწვალებდა უხეირო სწავლებით. აი ამას რა მოჰყვა: მასწავლებელი ბათუმში ჩამოვიდა ჯამაგირის მისაღებათ, აიღო ჯამაგირი კიდევ და

გამოვიდა ზღვის პირად. ბნელოდა. მასწავლებელს ალყა შემოარტყეს, რავდენიმე კაცი გარს შემოგხვია, დაიჭირეს და მოკვლას უპირობდნენ, თან ყვიროდნენ: „შე ძაღლო, ჩვენს ენას რატომ არ ასწავლიო“. მასწავლებელმა დიდი ხევეწით და თხოვნით დაიხსნა თავი და მისცა პატროსანი სიტყვა, ქართულს უსათუოდ ვასწავლიო. გადარჩა მასწავლებელი სიკვდილს და ამ დღიდან შეუდგა სკოლაში ქართული ენის ბეჯითათ სწავლებას. მცხოვრებლებს ეს მოეწონათ, ბავშვები სკოლაში მეტი მისცეს და დღეს ორთა-ბათუმის სკოლა ითვლება საუკეთესო სკოლათ მთელ აჭარაში. ქართული ენის სწავლება რომ არ შემოეღოთ დღეს ორთა-ბათუმის სკოლა დაკეტილი იქნებოდა.

მარადიდის სკოლაში დანიშნეს მასწავლებლად ბერძენი, რომელმაც ქართული არ იცოდა. ამ ვაჟბატონმა მოწაფეებს დაუწყო ქადაგება: თქვენ ქართული ენა რათ გინდათ, თქვენ თათრები ხართ, თათრული და რუსული უნდა ისწავლოთ: ბავშვებს გაუკვირდათ ეს სიტყვები და ერთმანეთს წასჩურჩულეს ქართულათ: „ბიჭო, რა ექნათ, რუხული და ირიზული ენა არ ვიცით, ჩვენსას არ გვასწავლიან“. ამას მოჰყვა მოწაფეების რიცხვის შემცირება და სხვა არა სასურველი ნაყოფი. ამ მაგალითებიდან მკითხველი დაინახავს თუ რიგორ ნიადგზე ყოფილ დაყენებული სწავლა-განათლების საქმე გამაჰმადისებულ საქართველოში. სწორედ გასაკვირველია და სასაცილოა ასეთი უწეს-რიგობა სკოლებში. ზევით მოყვანილი მაგალითები გვიღადადებენ თუ რა პოლიტიკანობაა გამეფებული აქაურ სკოლებში, თუ რა ხრიკები და ობობას ქსელებია გაბმული სიმართლის ასალაგ-

მავათ. ასეთი პოლიტიკანობა ვერავითარ სარგებლობას ვერ მისცემს. ვერავის, გარდა ვნებისა.

ხალხი დაშინებული სკოლის უწყალოდით სკოლებს გვერდს უქცევს, რაც დღესაც ნათლათ სჩანს, აქაური სკოლები სავსეა ცარიელი. სკამებით, არის სკოლა, სადაც მოსწავლეთა რიცხვი აღის ათამდის და დიდ დიდი თხუთმეტამდის. ნურავინ იფიქრებს, რომ აქაურ ხალხს სწავლა-განათლება არ სწყუროდეს, არ იფიქროთ, რომ, ესენი იყვნენ ის ველურნი, რომელთაც მოშინაურება სჭირათ; არა და არა, ესენი არიან ისტორიულნი ხალხნი, დარბაისელნი, ნიჭიერნი და ცნო-

ბის მოყვარულნი, მხოლოდ მოტყუილება ძალიან ეჯავრებათ; აქაური ქართველი გაიძვერობას გაგიგებს თუ არა, შენთან ამხანაგობას სპობს. აი ამიტომ საჭიროა დაუკვირდეთ საქმეს, რომ ეს ლამაზი, ბუნებით შემკული ქვეყანა აყვავდეს სწავლა-განათლებით. საჭიროა მეტი ყურადღება ვიქონიოთ გამაჰმადიანებულ საქართველოზე. საჭიროა საქართველოს სხვა კუთხეების შეგნებულნი პირნი იცნობდნენ ამ კუთხეს და ხმას ამოიღებდნენ იმის სასარგებლოდ. საჭიროა აქაურ მასწავლებელთა, როგორც საზოგადოთ ყველასი, მოქმედების გამოაშკარავება.

სიმონ ჯორბენაძე.

პატარა შენიშენა

„მზეს ვინც ტალახს ესვრის, მზემდინ ვერ აუწევს, მასვე დაეცემა.“
ხალხური ანდაზა.

ჩვენი წამებულ ქვეყნისათვის სხვა სახელგანთქა მესამოცე წლების მოღვაწეთა შორის სწორედ ასეთი მაცოცხლებელი მზეა მსცოვანი ჰედაგოგი ბ-ნი ი. გოგებაშვილი, რომელიც თითქმის ნახევარი საუკუნის განმავლობაში თავდადებით და უანგაროთ ემსახურება თავის ბედსავე სამშობლოს, მსხედ და ფსიზულად სდარაჯობს ჩვენში სწავლა-განათლების საქმეს, კრიჭაში უდგა გარეშე და შინაურ მტრებს, რომელთა უგვანს და ქვეს განზრახვებით გამოწვეულ მოქმედებასა და საქციელს უოგელთვის მოურიდელებად და სამართლიანად ჰქვი და და გმობდა. ნახევარი საუკუნის განმავლობაში ჩვენში არ გაჩენილა თითქმის არც ერთი თავალ-საჩინო საქმე, რომელსაც ბ. იაკობი არ გამოხმაურებოდეს და ასე თუ ისე შიგ მონაწილეობა არ მიეღოს,

50 წლის განმავლობაში ეველა ჩვენი იაობა უპირველესად მის წიგნებზედ ვართ აღზრდილი. ეველასათვის, ვისაც კი წიგნი ხელში აუღია და ანბანი უსწავლია, იაკობ გოგებაშვილის სახელი საყვარელი და დაუფიწარია. ეს ის აღამიანია, რომელსაც შიელი თავისი სიცოცხლე ჰოეტის სიტყვებით რომ ვთქვათ:

„ერის წყლული უჩნდა წყლულად, ეწოდა მის ტანჯვით სული, მის ბედით და უბედობით ედაგვოდა მტკიცე გული“...

და აი ასეთ იავის ქვეყნისათვის თავდადებულ მოამაგესა და მოჭინანსულეს, ეს რამდენიმე ხანის ზოგიერთი ნაცარქექიები ამოთ ტლახს ესვრანს, მკრამ დაწმუნებული ბრძანდებოდენ ი. გოგებაშვილს ამით ვერას დააკლებენ და თავისივე ტლახსში თვითონვე ამოისვრებიან.

მე დიდ პატრიუსა ვცემ საზოგადოთ ყველას ქვეყნისათვის მშრომელ და მზრუნავ ადამიანს. მით უმეტეს უადრეს პატრივისცემასა და სასობას ვგრძნობ ჩვენ ყველა მასწავლებელთა მასწავლებლისადმი, რომელსაც ჩვენი ხალხის საკეთილდღეოთ ჯაფა არ დაუზოგავს და ცოტა არ უშრომია.

მე, რასაკვირველია, მომხრე ვარ საღი კრიტიკისა და მხილებისა. ხოლო ისეთი უმართებულო კილოთი მსტოვან მოღვაწეზე ღაზარაკი, როგორც ამ ბოლო დროს ზოგიერთები გოგებაშვილზე სწერენ, მე გასაკიცხათ მიმანია და მიუღი ჩემი არსებით პროტესტს ვაცხადებ. მე წინ და წინა ვგრძნობ, რომ ეს „უძლეური“ პროტესტი ირონიულ დიმილს მოგვრის იმ „პედაგოგებს“, რომელნიც თვით მასწავლებლობას და სახელმძღვანელოების შედგენას მხოლოდ ვაჭრულის თვალით უყურებენ, რომელთაც მთელი თავისი სიცოცხლე ამა ქვეყნის ძლიერთა და ბიუროკრატთა წინაშე

კუდის ქნევით გაუტარებიათ, მაგრამ ეს მე აღნავადაც არ მათიქრებს.

ამბობენ შავი ლაქები ბრწყინვალე მზეზე დაც კი მოიპოვებო და უნაკლულო ადამიანი ჯერ დედამიწას ზრ წარმოუშვია. შეუმდარი მხოლოდ უმოქმედო და მცონარე ადამიანია. შეიძლება იაკობ გოგებაშვილს ნაკლულოვანებაც ჰქონდეს და თავის ხანგრძლივ მოღვაწეობის დროს შეცდომაც ჩაედინოს. მაგრამ ეს კიდეც იმის უფლებას არ გვაძლევს, რომ ამდენი ხნის განმავლობაში ხალხისათვის შეძლების დაგვარად მშრომელ აწ უკვე დრმა მოხუც პედაგოგს და საზოგადო მოღვაწეს პატრივისცემისა და დიდების ნაცვლად უოველივე ამაგი დაუვიწყოთ და ასე უშვერად ვლანძლოთ.

მეორე მასწავლებელი.

ქუთაისი
15 ნოემბერი.

რედაქციისაგან

ქართულ მართლ-წერის შესახებმა კამათმა მეტის მეტად გააწიწმატა ბ-ნი სილოვანი. ვინ ჩამოსთვლის, რა და რამდენი „დარბაისლოური“ სიტყვები იხმარა ამ მეტად ზრდილომა და თავდაქერილომა მოკამათემ ჩვენის რედაქციების და თანამშრომელთა შესამკობად: „ახირებულო“, „კამპანია“, „ყვავები“, „ყორნები“, „მუქთა ხორები“, „არამზადები“, „ცრუ“, „ყალობი“, „ბრმა“, „უფიცი“, „ვირი“ და თვით სათაური წერილისა „გრ. ყიფშიძის სინილისი“ ნათლად ჰმოწმობს და აგვირგვინებს ბ-ნი სილოვანის „ზრდილობიან“ საქციელს მოკამათეთა წინაშე.

ბევრჯელ გვსმენია: „ზრდილობიან

წყობილ-სიტყვაობაში“ ბ-ნი სილოვანს ტოლი არა ჰყავსო, ზოგჯერ გაბრაზებულ სილოვანს ჩვენს რედაქციებში ისეთი „ზრდილობით შემკული“ წერილები გამოუგზავნია, რომ მსმენელთ თურმე გაგონებაზე ყური უნდა დაეცოთ. ეს ჩვენ დღემდის არ გვჯეროდა, განძრახ შეთხზული გვეგონა, მაგრამ მისმა უკანასკნელმა პოლემიკურმა კილომ ცხადათ დაგვანახვა, რომ ბ-ნი სილოვანი მეტის-მეტად გულ გაშლილი ბრძანებულა, რათა მთელი სიბინძურე წამოანთხიოს და, არა თუ მოპირდაპირე, მკითხველიც კი არ დაინდოს. „კოკასა შიგან რაცა სდგას, იგივე წარმოღინდებო“, ნათქვამია, და ბ-ნი სი-

ლოვანის გულის საუნჯის შინაარსს ზემოდ ამოწერილი „ხელის ხელ საგომანებელი“ მისივე სიტყვები შეადგენს, რაც ამშვენებს, ამდიდრებს და ნათელს ჰფენს „ქართულ ენის მოაზავის“ ლექსიკონს.

ორიოდე შოლტი ბ-ნმა სილოვანმა „განათლების“ რედაქციას და მის რედაქტორსაც გადაჰკრა, აღბად გვემართლებოდა, რადგანაც მისი წერილი საერთო შთაბეჭდილებისათვის და აზრთა შესადარებლად ჟურნალში გადმოგბეჭდეთ, თუმცა მისი კილო სრულიად არ შეესაბამებოდა არც იმ კილოს, რომლითაც სწერდა რეცენზიას „განათლების“ № 8-ში ბ-ნი გრ. ყიფშიძე და არც აკადემიურ საკითხს მართლ-წერის შესახებ, რაც აკადემიურსავე მსჯელობას თხოულობს და არა ერთმანეთის ლანძღვა-გინებას, პიროვნების შეურაცხ-ყოფას.

მკითხველი დაგვეთანხმება, რომ ბ-ნი გრ. ყიფშიძე, თავის შეხედულობისა, ცოდნისა და დაკვირვების მიხედვით, სინდისიერად არჩევდა „კოლხიდის“ მიერ დარიგებულს მართლ-წერის წიგნაკს. ბ-ნი ყიფშიძე ღირსებასაც აღნიშნავდა ამ წიგნაკში და გვირჩევდა ყველას მიგველო „ბევრი მართალი და სწორი ფორმა“, რაც წიგნაკში არისო. იქვე რეცენზეტს ჩამოთვლილი აქვს მრავალი დაუსაბუთებელი შენიშვნა და მაგალითი, მოკლებული მტკიცე მეცნიერულს ნიადაგს და ეს კი მას „წყლის ნაყვად და უსაქმურ კაცის ჩხირკედლობად“ მიაჩნია. ეს არის საზოგადო შენიშვნა, რომელიც ეხება ყველა მწერალს საერთოდ და არა კერძოდ ვისმე. აი ამ სიტყვებს გაუბრაზებია ბ-ნი სილოვანი, თუმცა იგი და არც

სხვანი პირადად დასახელებულნი გრ. ყიფშიძის რეცენზიაში სრულიად არ ყოფილან. ბ-ნს სილოვანს ეს სიტყვები, რომელიც არც იმდენად ჩირქსა სცხებს ვისმე მუშაკ ადამიანის პიროვნებას, თავის-თავზე მიუღია, თავი გალანძღულად წარმოუდგენია და ჩვენ სიცრუეს გვწამებს, პროტესტს გვიცხადებს, მომრიგებელ მოსამართლედ გვნათლავს და გვეუბნება: „არა, ბ-ნო რედაქტორო, თქვენისთანა მსაჯულზე დიდი ხანია ნათქვამია—избрави Богъ и насъ отъ этакихъ судей“.

მართლა უცოდველ პაპად უნდა მიაჩნდეს კაცს თავისი თავი, რომ სხვისი შენიშვნები ღვთის რისხვად მოეჩვენოს და ვერ შესძლოს ზრდილობიან საერთო შენიშვნაზე ზრდილობიანადვე უპასუხოს. ყველასთვის ცხადია, რომ შეუსაბამო კილო საკამათო საკითხში ბ-ნმა სილოვანმა გამოიწვია და არა ჩვენმა თანამშრომელმა ბ-ნმა გრ. ყიფშიძემ. ამაში დარწმუნდებოდა ყველა, ვინც კი წაიკითხავდა ბ-ნ გრ. ყიფშიძის რეცენზიას („განათ.“ № VIII) და სილოვანის ბრაზიანს და წრე-გადასულ პასუხს. ბ-ნმა სილოვანმა რომ მართლა დაამტკიცა „წყლის ნაყვა და ჩხირკედლობა“, ეს იქიდანაც სჩანს, რომ მან აღნუსხა სტამბის შეცდომები, რაც ყველასათვის ცხადია, და ამით ჩვენს პატივცემულს პედაგოგს იაკობ გოგებაშვილს („კოლხიდის № 188) ენის უცოდინარობას უკიყინებს.

რაც შეეხება ბ-ნ სილოვანთან 'კამათს, ღმერთმა გვაშოროს, არც ისე მოკლებული ვართ თავმოყვარეობას, რომ ვისმე თავი ვალანძღინოთ. დიდათ

ვსწუხვართ, რომ ასეთს უხერხულ მდგომარეობაში ჩავყენეთ ბ-ნი გრ. ყითშიძე, რომელიც ვერ დახარჯავს საპასუხოდ ისეთს „ზრდილობიან“ სიტყვებს, რაც ბ-ნმა სილოვანმა იხმარა.

საკითხი ქართულ მართლ-წერის შესა-

ხებ ისევ დიდმნიშვნელოვან საგნად მიგვაჩნია და რედაქცია კვლავ სთხოვს ჩვენს მეცნიერებს და მკოდნე კაცებს საკითხის აკადემიურად განხილვას, ხოლო ბ-ნმა სილოვანმა, როგორც უნდა ისე. ზრდილობიანად აწრიპინოს თავისი ბლაგვი კალამი.

უცხოეთი

სახალხო ბიბლიოთეკების მნიშვნელობა.

სახალხო ბიბლიოთეკები შვეცია-ნორვეგიაში

დიდებული შედეგები ჰქონდა ჰესტალოცი ერთ თავის კერძო წერილში სხვათა შორის ამბობს: „ჩემი მტკიცე გადაწყვეტილებაა მშობელ ქვეყანას ვემსახურო; ჩემი გული ჩემს სამშობლოს ეკუთვნის“...

სამშობლოს სამსახურისთვის, ხალხის მწუხარებისა და გაჭირვების შესამსუბუქებელ საშუალებათ მას მიაჩნდა თვით ხალხის განათლება და ბავშვების მიზნის შესაფერად აღზრდა და სწავლება. და აი სწორედ ამ სახელოვანმა აღმინამ თავისი ჰენიოსური ჭკუა და ნიჭი ამ დიად საქმის წარმატებასა და გაშუქებას მოანდომა.

ხალხში სწავლა-განათლების მაცოცხლებელ სივრცებს უმთავრესად სკოლები ჰყენენ და ამ მხრით ყოველ რიგისა და კეთილშობილ მასწავლებელს ქვეყნის წინაშე დაუფასებელი სამსახური და ამაგი მიუძღვის. ჩვენ ვიცით, რომ საკაცობრიო ისტორიაში სახალხო სკოლასა და მის მასწავლებელს ქვეყნისა და სამშობლოს მხსნელის როლი არა ერთხელ აუსრულებიათ. სწორედ ამისთვისაა, რომ მათ დიდ მომავალს უქადას.

ხალხის განათლებასა და გათვითცნობიერებას, სკოლებს გარდა, ხელს უწყობენ სახალ-

ხო უნივერსიტეტი, ბიბლიოთეკა-სამკითხველოები და სხვა განმანათლებელი დაწესებულებანი.

ამ წერილში მსურს მკითხველებს ვაგუზიარო, თუ რა ზომებს ხმარობენ და როგორ ცდილობენ ხალხში განათლებისა და თვითცნობიერების შეტანას ევროპაში ჩვენსავითაა. მაგრამ დაწინაურებული კულტურისაა ჩემი ერები. მე მოგახსენებ დანიასა და ნორვეგიაზე და მათ სახალხო ბიბლიოთეკებზე.

დანია ცოტათი ჩვენზედ მეტ მცხოვრებს შეიცავს— $2\frac{3}{4}$ მილ.. ამ უამად განათლება ამ ქვეყანაში სავალდებულო სწავლების, უმაღლეს ტიპის სახალხო სკოლათა მიზნის შესაფერი ორგანიზაციით და მრავალ-განმანათლებელ ასოციაციების მეშვეობით, მაღალ დონეზედ სდგას.

ასოციაციები ხალხში კულტურის შეტანას ცდილობენ და ამ მიზნით მას (ხალხს) მეცნიერების ყოველ დარგს, მსატრულ ნაწარმობით და სხვათ დემონსტრაციული სახალხო კითხვების, ბიბლიოთეკების და ამგვარ შესაფერ ზომებით აცნობენ.

წინა დანიაში სპეციალურ სახალხო ბიბლიოთეკებს იშვიათად შეხვდებოდით. სწორედ

ამ უკანასკნელ წლებში კი ამ ქვეყანას სახალხო ბიბლიოთეკები მუყაფინა.

1905 წელს ხალხში განათლების გასავრცელებლად დაარსდა საზოგადოება სასულიერო დეპარტამენტის დახმარებით „დანიში სახალხო ბიბლიოთეკების გამავრცელებელი საზოგადოება“. *) ეს საზოგადოება ცდილობს რაც შეიძლება ხელი შეუწყოს სახალხო ბიბლიოთეკების გავრცელებას. მისათვის თავდაპირველად სახელმწიფოსა და თემების წინაშე შემადგომლობს ბიბლიოთეკებისათვის გადაღებულ სუბსიდიების კადიფიკაციას, წიგნების გამომცემელ და გამომდგურს სოხორს ბიბლიოთეკებისათვის საჭირო წიგნების ფასების დაკლებას და სრულს ბიბლიოთეკათვის უზრუნველყოფას.

მაღე ამ საზოგადოებამ ბიბლიოთეკების გასავრცელებლად მასწავლებელთა დახმარებას მიმართა თავის არსებობის პირველ წლებში ამ საზოგადოებას 363 წევრი ჰყავდა და ესენი დიდეს მხრებით მოაქმედებდნენ სახალხო ბიბლიოთეკების მისაღწევად. შემდეგ წევრთა რაოდენობა თან და თან იზრდებოდა და ამ გზით განათლების საქმის თანამგრობობნი მრავალდროულად იქნ.

მეორე განმანათლებელი საზოგადოება, სახელად „დანიში სახალხო განათლების გამავრცელებელი კომიტეტი“ თავის გამოცემულ წიგნებს ბიბლიოთეკებს უფასოდ უთმობს.

ამ უამად კომენტატორმა 11 სახალხო ბიბლიოთეკა, სადაც 1908 წელს 470,000 იგნი ითვლებოდა. ამ ბიბლიოთეკებზე ქაჯი წლიურად 17,000 მან. ხარჯავს. დანიის სხვა ქალაქებში 50 ბიბლიოთეკაზე მეტი არსებობს. სოფლებში სახალხო ბიბლიოთეკათა რიცხვი 800 აღემატება. სასოფლო

ბიბლიოთეკებს უმთავრესად სახალხო მასწავლებლები აარსებენ და გამკობასაც უსახელოდ კისრულობენ. ამ ბიბლიოთეკების წარმართება და მარჯვეთ წავსახ მასწავლებელთა მხრებითა და უნარსა და მოკიდებულა: თუ მან შესაძლო საზოგადოება ხალხის დაინტერესება წიგნების ვითარებაში, ბავშვების თუ აღუძრა, თვით განვითარების სურვილი და მისწრაფება, მაშინ ბიბლიოთეკას ეოველთვის თანგრძობობით მოეკიდებთან და შეითხველებიც ეოველთვის ბეჭი ეოვლება.

სოფელში ბიბლიოთეკების წარსაკლებლად მთავრობა ეგრეთ წოდებულ მოძრა ბიბლიოთეკებს ატარებს.

სპეციალურ სახალხო ბიბლიოთეკების გვერდით დანიში განათლების სამინისტროს თანახმობით 1905 წელს მოქალაქე საზოგადოება და მასწავლებელთა კერძო ბიბლიოთეკები. ახლადანიის 300 თემს 550 საზოგადოება ბიბლიოთეკა აქვს 800 პირველ-დაწყებით სკოლის სახმარად. საზოგადოება ბიბლიოთეკების გავრცელების სახარკებლად მოძრაობა აქ ვერ თავის განვითარების პირველ ხანაში.

მასწავლებელთა ბიბლიოთეკები დანიში 450 მეტია. აქ უმეტესად არის სხვა და სხვა სახელმძღვანელო, პედაგოგიური და სამეცნიერო წიგნები. სახელმწიფოსაგან დანიშნულ სუბსიდიებს ანაწილებს და არიგებს ამისთვის კერძო დაწესებულ კომიტეტი. ამ კომიტეტს გარდა ამისა ეკლება ხალხ ბიბლიოთეკების გასახ, ხალხის დარიგება და ბიბლიოთეკების სარკებლობას ახსნა და განმარტება.

კომიტეტი ბიბლიოთეკებში დასარკებლად სრულს ინსტრუქციებს და შესაფერ წიგნების კატალოგებს, რომელთა შორის გამკეთ თავისუფლად დამოუკიდებელი შეუძლიათ წიგნების ამორჩევა.

სახელმწიფოსა და შეტებულ საზოგადოების ხალხის განათლების ასეთი თავკამოდეობა და მხრებით ხელის შეწყობით დანიში ეო-

*) ამ ცნობებს პედაგოგიურ ჟურნალ „Данн. учитель“-ბ 1911 წლ. მე 10 და 16 ნომბრან ვიღებ.

ველ წლებით იზრდება და მატულობს კითხვის ინტერესი და წიგნების მოთხოვნა, რაც ხალხის საერთო კულტურის ასამღლებელ და წინ წაშვევს საუკეთესო რაციონალურ საშუალებათ ითვლება.

ნორვეგიაში 21/4 მილიონი მცხოვრებია. ამ ქვეყანაში სახალხო ბიბლიოთეკების რიცხვი ყოველ წლებით ზრდის ირრდება. აქ ხალხში განათლების გასაფრტელებლად განათლების სამინისტრომ, სსოგადობრივ სარგებლობის მიზნით, სახალხო ბიბლიოთეკათა გამრავლებისათვის ზომების მიღებით და საშუალების გამოსანახვად კერძო კომისია დანიშნა. ნორვეგიაში სახალხო ბიბლიოთეკების ინსპექტორიც არსებობს, რომელიც, სხვათა შორის, მთავრობის სუბსიდიებს ანაწილებს. სამინისტრო სტუმს სახალხო ბიბლიოთეკებისათვის საჭირო წიგნების კატალოგებს. წიგნების გამომცემელნი ბიბლიოთეკებს დაკლებულ ფასებში უთმობენ წიგნებს. ბიბლიოთეკების წიგნებს მცირე ფასში კახმაკს ერთი სხელობს.

ბიბლიოთეკებისათვის საჭირო ზრდისათვის ნაღურად მომზადებულნი გამგენი; ამისათვის სამინისტრომ ნორმაღურ სკოლების მთავრობას (სამასწავლებლო სემინარიებს) დააკადა საბიბლიოთეკო საქმის სწავლების შემოღება.

ამ ჟამად ნორვეგიაში 800 სახალხო ბიბლიოთეკაა. აქ გაფრტელებულია აგრეთვე მრრრ რავი ბიბლიოთეკები, რომელსაც ბიბლიოთეკებს მოკლებული სოფლები სარგებლობენ.

ამ ქვეყანაში ამის გარდა 3000 საბავშვო ბიბლიოთეკა არსებობს და ზირველ-დაწვებით სკოლების უმეტესობას საკუთარი ბიბლიოთეკები აქვთ. ამ ბიბლიოთეკებს მასწავლებლები განაკებენ; მათ მიზნით დაუსახავთ მოწაფეებში ცოდნის შექენის წყურვილი და წიგნების კითხვის ინტერესი აღძრან. ესენი მოწაფეებს ზოხუდარეულად და გასაკებთ მეცნიერების ამ თუ იმ დარგიდან ცნობებს აწვდიან, რითაც მათში მეცნიერებისადმი ცნობის მოყვრების დაბადებას და გამწვევას ხელს უწყობენ.

ფარი.

რუსეთის ცხოვრებიდან

პეტერბურგის ფსიხო-ნევროლოგიური ინსტიტუტი

„რაც რომ არსებობის ღირსია, ღირსია აგრეთვე შესწავლისა.“
ბეკონი.

უკანასკნელი წლების სოციალურ-პოლიტიკურმა კრიზისმა და მისგან წარმოშობილმა სხვა-და-სხვა ჯურის ექსპერიმენტმა, რომლის წყალობითაც ბიუროკრატიულ მექანიზმს სურს მალამო დაადოს სახელმწიფოს დაგრდომილ ორგანიზმს, იმდენად მიიპყრო საზოგადოებრივი ყურადღება, რომ ბევრი ძლიერ თვალსაჩინო მოვლენა რუსეთის კულტურ-

რულ ცხოვრებისა მის მიერ თითქმის შეუმჩნეველი დარჩა. ამ ჟამად მე მაქვს სახეში რუსეთის სამეცნიერო და განმანათლებელ ცხოვრების ერთი შესანიშნავი აქტი, რომელმაც საზღვარ-გარეთელი პრესა აახმაურა—ამ აქტს წარმოადგენს პეტერბურგში ფსიხო-ნევროლოგიური ინსტიტუტის დაარსება.

ნუ თუ უმაღლეს სასწავლებლის გახსნა

ისეთ გენსაკუთრებულ რასმე წარმოადგენს, სამართლიანად იკითხავს ბევრი მკითხველი, რომ მის გარშემო აურ-ზაური ასტყდეს? თავის თავად ცხადია, არა — მაგრამ თუ ჩვენ გავითვალისწინებთ პრინციპებს, მიზანს ამ სამეცნიერო-სასწავლო („учено-учебное учреждение“ I § Высоч. утвержд. уст.) დაწესებულების მიერ დასახულს, მაშინ ადვილი წარმოსადგენია ის ხმაურობა საზოგადო და სპეციალურ პრესაში, პროფესორთა და მეცნიერთა შორის, რომელიც გამოიწვია ინსტიტუტის დაარსებამ.

ფსიხო-ნევროლოგიური ინსტიტუტის დაარსება კარგა ხანია განზრახული იყო: ჯერ კიდევ 1904 წ. „რუსეთის ნორმალურ და პათოლოგიურ ფსიხოლოგიის საზოგადოებამ“ დაავალი აკადემიკოსს ვ. მ. ბენტერევის შეემუშავებინა უმთავრესი მუხლები ინსტიტუტის წესდებისა; 1907 წელს წესდება უმაღლესად დამტკიცებული იქმნა; სამეცნიერო ნაწილმა, რომელიც შესდგება სხვა და სხვა სექციებისაგან, მაგ.: ფსიხოლოგიური, ფსიხიატრიული, კრიმინალოგიური, სამედიცინო, პედაგოგიური და სხვ., ამ წლიდანვე იწყო მოღვაწეობა, მხოლოდ, როგორც უმაღლესი სასწავლებელი, ინსტიტუტი ფაქტიურად გაიხსნა 1908 წელს. ამ ეამად ინსტიტუტში არსებობს ოთხი ფაკულტეტი: საექიმო, იურიდიული, პედაგოგიური და საბუნების-მეტყველო; სტუდენტთა რიცხვი უდრის 2500-ს.

დღევანდელ მოკლე წერილში მე ვეცდები გამოვარკვიო მთავარი მიზანი და დანიშნულება ფსიხო-ნევროლოგიური ინსტიტუტისა, ვითარცა უმაღლეს სასწავლებლისა, რაც შეეხება ინსტიტუტის სამეცნიერო ნაწილს — ამაზე შემდეგში... რომ უფრო ნათლად და კონკრეტულად

დაისახოს ამ სასწავლებლის პრინციპები, დავუპირდაპიროთ მას უნივერსიტეტის მსგავსი ფაკულტეტები. ავიღოთ პედაგოგიური ფაკულტეტი, რომელიც უფრო აინტერესებს „განათლების“ მკითხველს: თანამედროვე პედაგოგიური მეცნიერება აღიარებს იმ შეურყეველ ჭეშმარიტებას, რომ ყოველსავე მასწავლებელს, აღმზრდელს თუ პედაგოგს მხოლოდ მაშინ შეუძლიან ღირსეულად ატაროს თავისი საქმე, მხოლოდ იმ შემთხვევაში ძალ-უძის მიაღწიოს წინააღმდეგ დასახულ მიზანს და ჩანერგოს ნამდვილი ცოდნა ახალ-გაზრდა მოსწავლის ნორჩ, ადვილად შემთვისებელ გონებაში, თუ თვითონვე შეეთვისება, ზედ-მიწევნით გაეცნობა ბავშვის ინდივიდუალურ სხვა და სხვაობას, თუ იგი არ იგულისხმებს ბავშვების აუდიტორიას, როგორც ერთ-გვარ კონგლომერატს. სადაც პიროვნება ჩამარხულია, ერთიანად გათქვეფილია მასსაში, არამედ დაუკავშირებს თავის მოქმედებას თვითეულ ბავშვის სპეციფიურ განსხვავებას; მიკლდეს ვსთქვათ, პედაგოგი უნდა იყოს აღჭურვილი მთლიანი ფსიხოლოგიური განათლებით, და რადგანაც მას დამოკიდებულება აქვს ადამიანთან — ცხოველი სამეფოს ნაწილთან — ვალდებულია შეისწავლოს მისი ფიზიური კონსტრუქციაც. მკითხველი არ დამემდურება, თუ მე კათეგორიულად განვაცხადებ, რომ 90% თანამედროვე „პედაგოგებისა“ მოკლებულია პედაგოგიურ განათლებას. არიან მასწავლებელნი — მშვენიერი მათემატიკოსები, ქიმიკოსები, უმწიკვლო „ლათინისტები“, მხოლოდ არ არიან პედაგოგები! თანამედროვე მასწავლებლების უმრავლესი ნაწილის პედაგოგიური იდეალი ჯერ კიდევ სდგას იმ გაყინულ წერტილზე, რომლის

გარშემო ნავარდობენ „ფუტლიარში მყოფი კაცები“ და „პერედონოვები“...

სრულიად ახალი სხივი შეაქვს პედაგოგიურ განათლებაში ფსიხო-ნევროლოგიურ ინსტიტუტს: მე დავსახელებ რამდენსამე საგანს პედაგოგიურ ფაკულტეტის საერთო ციკლიდან, რომ ნათლად დავინახოთ ახალი უმაღლესი სკოლის უპირატესობა; გარდა საბუნების-მეტყველო და გუმანიტარულ საგნებისა, აქ ისმენენ: საერთო და ექსპერიმენტალურ ფსიხოლოგიას, ფსიხო-ფიზიოლოგიას, ბავშვის ფსიხოლოგიას (психология дѣтскаго возраста), ბავშვობის წლოვანობის ანატომიას და ფიზიოლოგიას (анат. и физиол. дѣтск. возраста), პათოლოგიურ პედაგოგიას, პედაგოგიის ისტორიას, სოციალურ ფსიხოლოგიას, ზოო-ფსიხოლოგიას, საერთო ფსიხო-პათოლოგიას. ინსტიტუტშივე არსებობს, ეგრედ წოდებული, პედოლოგიური ინსტიტუტი, სადაც დებულობენ ახლად დაბადებულ ბავშვებს და ზრდიან მათ სრულ წლოვანობამდის. თქვენ წარმოიდგინეთ, რა მდიდარი ექსპერიმენტი ეძლევა ხელში პედაგოგიურ ფაკულტეტის სტუდენტს: მას აქვს შეძლება თითქმის ფეხ-და-ფეხ მისდიოს ბავშვის გონების და ფსიხიკის განვითარებას...

ერთს გვგმაზნა დამყარებული ინსტიტუტის პროგრამა და ერთი დედა-აზრი ამოქმედებს მას, — ამაში ჩვენ აღვიღლად დავრწმუნდებით, თუ, ზეზეურად მაინც, გავეცნობითქნება რომელსამე ფაკულტეტს; ავიღოთ, მაგალითად, იურიდიული ფაკულტეტი, კერძოთ მისი ერთი დისციპლინა — კრიმინალოგია: გადაათვალიერეთ ამ დარგის მოხმარება სხვა და სხვა სახელმწიფოში, სასამართლოში, ან კანონმდებლობაში, დაუკვირდით კარგად ერთ წოდებულს ძველ კრიმინალოგიურ

სკოლას და თქვენ დაინახავთ, რომ იგი სულ ერთიანად მოკლებულია ფსიხოლოგიურ ელემენტს! მას მხედველობაში აქვს მხოლოდ და მხოლოდ დანაშაულობა, როგორც ამნაირი; აქ ხელმძღვანელობენ მარტო ფაქტს, სხვას არაფერს ჩივიან. ახალი კრიმინალოგიური სკოლა (რომლის მიმდევრებიც არიან ინსტიტუტის იურიდიულ ფაკულტეტის სულის ჩამდგმელებიც) ეცნობა უმთავრესად დამნაშავეს. აქ ცდილობენ გამოარკვიონ ყველა ის მომენტები, რომელიც თან ახლავს დანაშაულობას, დეტალურად იძიებენ დამნაშავეს ფსიხო-ფიზიოლოგიურ ბუნებას: წრეს, საიდგანაც იგი წარმოსდგება, მის მემკვიდრეობით თვისებებს, ახდენენ ყოველ ექსპერიმენტს და ყოველისავე ამის შემდეგ გამოაქვთ განაჩენი. კიდევ ერთი მხარე აძლევს ინსტიტუტის იურიდიულ ფაკულტეტს უპირატესობას უნივერსიტეტის წინაშე: უნივერსიტეტის მსმენელი იურისტი სწავლობს მხოლოდ „უფლებას“, მიუხედავად იმისა, რომ იგი თვის მომავალ მოღვაწეობაში ეხება ბევრ იმგვარ დარგს, სადაც აუცილებლად საჭიროა ცოდნა ფსიხოლოგიისა და ადამიანის ბუნებისა, მაგალ.: „სუდებნაია მედიცინაში“ და „სუდებნაია ექსპერიმენტაში“. ყველა ამას ხელს უწყობს ფსიხო-ნევროლოგიური ინსტიტუტი, სადაც იურისტი პირველ ორ წელიწადს იქნეს ნატურალისტურ ცოდნას.

ზემო მოყვანილი პარალელები, მგონია, საკმარისია ფსიხო-ნევროლოგიური ინსტიტუტის მთავარი პრინციპების გასათვალისწინებლად, მისი შემოქმედებითი ძალის დასასურათებლად... „რუსეთში სხვაღსხვა სასწავლებელია, სთქვა ერთმა ინსტიტუტის პროფესორმა თავის ლექციაში, სადაც სწავლობენ დედა-მიწის აგებულებას,

ვარსკვლავთა ხილვას, დროთა ბრუნვის კანონებს,—სადაც სწავლობენ ყუმბარების და ღრედნოუტების გაკეთებას,—ნუ თუ არ უნდა არსებობდეს სასწავლებელი, რომელსაც დაუსახავს მიზნად **ადამიანის** შესწავლა!?”

რუსეთის განათლებული საზოგადოება, სამშობლოს კულტურულ და სოციალურ აღორძინების მოტრფიალენი დიდის აღტაცებით მიეგებენ ფსიხო-ნევროლოგიურ ინსტიტუტის დაარსებას,—ამას მოწმობს, სხვათა შორის, ის უხვი შემოწირულება, რომელიც ეძლევა ინსტიტუტს სხვა და სხვა პირებისაგან და დაწესებულებისაგან და რის წყალობითაც მას მიეცა შეძლება თვის საკუთარ შენობებში გადასულიყო. საზოგადოებას არც მთავრობა ჩამორჩა: ფინანსთა სამინისტროს ხარჯით ინსტიტუტმა საგანგებოთ მოაწყო „ექსპერიმენტალური კლინიკა ალკოგოლიკე-

ბის და ეპილეპტიკების მოსარჩენად“.. ვერ შერიგებია ინსტიტუტს მხოლოდ ერთი ჯგუფი ახირებული დოგმატიკოსებისა, დახავსებული პედაგოგიური პრინციპების მოტრფიალენი,—რას იზამ—caveant oculus!

ინსტიტუტში იმყოფება 30-დის ქართველი სტუდენტი. ამას წინათ მოხდა კრება სათვისტომოს დაარსების შესახებ; დიდი სჯა-ბაასი გაიმართა (ლაპარაკი ხომ გვიყვარს!) არგუმენტები ერთმანეთს მეტეორებივით ეჯახებოდა, საქმე იქამდის გამწვავდა, რომ მოწინააღმდეგეებმა პარტიული დავთარიც გადმოიღეს და განსვენებულ „სარდლებს“ მყუდროება შეუფოთებს, ბოლოს ბევრი ლაპარაკით ჩახრინწულეებმა დაადგინეს... ქართულ ყურნალ-გიზეთების გამოწერა!

ინგილო.

ბიბლიოგრაფია

ხუცური ანბანი—წამება ცხრათა ძმათა კოლაელთა და ქართული ქორონიკონი გამოცემული დ. კარიჭაშვილის მიერ.—თბილისი 1910 წ. ფ. 5 კ.

საქართველოს წარსულის მკვლევრისათვის ხუცურის ცოდნა რამ საჭიროა ეს ხომ ცხადია. მიუხედავად ამისა ჩვენებურ სკოლებში დაბადში და საშუალოშიც ხუცურ ანბანის სწავლება თითქმის რომ მივიწყებულია¹⁾ და ჩვენი ახლათაობის უმეტესი ნაწილი ხშირად

ისე სცილდება სკოლას, რომ ხუცურის არა გაეგება რა. აღნიშნულ წიგნაკის შემდგენელს სწორედ²⁾ მიზნად ჰქონდა სკოლის ეს ნაკლი შეეკვსო და ქართველ ინტელიგენციის იმ ნაწილისათვის, რომელსაც სკოლამ უდედამთილა და სამშობლოს წარსულის საკვლეპ-საძიებლად საჭირო ცოდნა აღარ მიანიჭა (თუმცა სურვილი და მოთხოვნილება ამაირ კვლევა-ძიებისადმი მასში ვერ კიდეც დიდია) მოკლე სასულემდგანელთა შეატა.

ავტორის განზრახვა, ეკვს გარეშეა, ფრიად

¹⁾ გამონაკლის არც სასულიერო სკოლები შეადგენენ, სადაც ხუცურის სწავლებას—სხვა არა იყოს რა—პროფესიონალური ხასიათი უნდა ჰქონდეს.

²⁾ ვამბობთ სწორედ, ვინაიდან წიგნაკში არც წინასიტყვაობაა და არც ბოლო სიტყვაობა, სადაც ავტორს თვისი განზრახვა ემცნო.

სიმპატიურია. მხოლოდ კი სამწესროდ, ეს განზრახვა მეტად ვიწრო მამტაბითაა თვისი კეთილი განზრახვა და, მარტოაღენ ხუცურ ასომთავრულ (3 — 5 გვ.) და ნუსხურ (5 — 14 გვ.) ასოების ბეჭდურ ნიმუშების გარდა, ვრცელა შრომა ქართულ ზალეოგრაფიიდან ეძღვნა ჩვენთვის (და უოველივე გულწრფელად მეტნიერების მოყვარულისათვისაც რასაკვირველია) დიდად სასიამოვნო იქნებოდა, ნაცვლად აღნიშნულ წიგნაკისა, შემდეგ ბეჭმაზე შედგენილი შრომა გვეჩვენას: —

ა) ალბომით ქართულ ზალეოგრაფიულ ნამუშებისა (როგორც ხუცურ ისე შედრულ ასოებით დაწერილისა) ხრონოლოგიურ თანდათანობით (საუკუნეებით) და ტოპოგრაფიულ სხვადასხვაობით (ადგილის მიხედვით) ¹⁾ დაწობილი. როგორც ვიცით, თითოეულ საუკუნეს და ადგილს თვისი — ცოცხად თუ ბევრად — განსხვავებული წერის უნარი და ასოების მოსახულობის ფორმა აქვს, ასე რომ მარტოაღენ წერის მიხედვითაც (უთარღოთ) დახულოვნებული და გამოცდილი ზალეოგრაფი ადვილად არკვევს — თუ სად და როდის დაიწერა ხელთნაწერი.

ბ) მოკლე ცნობანი მართლ-წერის ხასიათის შესახებ თითოეულ საუკუნეში, ანუ კერედ წოდებული compendium-ი ისტორიულ გრამატიკიდან, რომელს ხელთნაწერის სახანდიზოდ და საზოგადოდ მისი ღირსეულების გამოსარკვევად დიდი რამ მნიშვნელობა აქვს. ასეთია, სხვათა შორის, მაგალითად *ა* და *უ*-ს, *წ* და *ე*, *ო* და *ა*-ს... ურთიერთ შორის დამოკიდებულების განსაზღვრა ძველს მართლწერაში, *კ*, *ჯ*, *ოჯ*-ის, ხმარების წესრიგი და სხ...
 გ) მსგავს ასოთა (რომლებს ერთმანეთთა შორის შეცვლა ადვილია) ზარაღელის მოყვა-

¹⁾ უფრო შესამჩნევი ტოპოგრაფიული ვარიაცია ჩვენებურ ხელთნაწერებისა: საქართველოს, ულუმბო-იერუსალიმისა, ათონისა..

ნა. ასეთები არიან, მაგალითად, ხუცურ ასომთავრულ ასოებში:

1) ზ (ზ)	2) ჩ (წ)	3) ც (თ)
ზ (ლ)	ჩ (წ)	ც (უ)
ზ (ღ),	ჩ (ხ),	
4) ქ (რ)	5) ღ (ტ)	6) ყ (ე)
ქ (ძ),	ღ (ხ),	ყ (შ)
		ყ (ბ)...

ხუცური ნუსხური კია:

1) კ (ბ)	2) ქ (წ)	3) მ (თ)
კ (შ),	ქ (ხ),	მ (ლ)
		მ (ღ)
		მ (ო)
4) ი (რ)	5) ღ (ტ)	6) ქ (ჯ)
ი (ძ),	ღ (ხ)	ქ (ე)... ²⁾
	ღ (ხ),	

დ) განმარტება კითხვებისა ქართულ (ძველ) ორნამენტების, ხვეულების, კერედ წოდებულ კრიპტოგრაფიის შესახებ და სხ. და სხ.³⁾

ერთის სიტყვით, ჩვენი სურვილია, რომ ბ-ნ დ. კარიჭაშვილს ესეუძღვანელა ცნობილ ზალეოგრაფის შრომებით და მოეცა ჩვენთვის მსგავსი რამე (უკეთესი თუ არა) ვატენახის ლათინურ-ბერძნულ ზალეოგრაფიისა ⁴⁾ ანდა

²⁾ არას ვამბობთ აქა ასოების მიმოცვლაზე გაბმულ წერაში, ვგრედ წოდებულ ლიგატურების შესახებ და სხ., ვინაიდან ეს კითხვები მეტად რთულია და მოკლე ბიბლიოგრაფიულ შენიშვნაში მათი გამოკვევა უადგილოა და შეუძლებელიცაა.

³⁾ იხ. Д. Бакрадзе — грузинская палеография въ „Труд. V археол. съезда въ Тифл“ стр. 205. Кн. Г. Г. Гагаринъ — собрание византийскихъ, грузинскихъ и др. — рус. орнам. и памятн. архит. — сиб. 1897 г.

⁴⁾ W. Wattenbach — Anleitung zur griechischen paläographie. — 3 aufl. — Leipzig. — 1895.

რუს შეტყუების პრაქტიკის — სობოლევსკის, შლიანკინის, ჯავროვის, შაიკოვის, კარინსკის... რუსულ-სლავიანურ ზალეოგრაფიულ კლასიკების (განმარტების) ¹⁾...

წიგნაკის ბოლოში (15 16 გვ.) პნი დ. კარინსკილი ქართულ ქრონიკონის გამოანგარიშების წეს რიგს გვაცნობს. სამწუხაროდ ეს წესიც მეტად მოკლედ და სოციალად არის განმარტებული. საჭირო იყო აქაც ავტორს კითხვა ვრცლად დაეკენებია და თვისი მოსახრების გამოეთქვა, სხვათა შორის, შემდეგ კერძო საკითხების შესახებ: რისგან დამოკიდებით და სახელდობრ რატომ 781 წელს იწყება ჩვენი ქრონიკონიური წელთ აღრიცხვის შირველი ციკლი, რა ხაირი წელთაღრიცხვა შესაძლო იქნებოდა ძველ ივერიაში აღნიშნულ წელთაღრიცხვაში (მარტიდან, სექტემბრიდან თუ სხვა რომელიმედან) ²⁾, იხმარებოდა თუ არა საბას მიერ ლექსიკონში ნახვენიები თვეების და დღეების წმინდა ქართული სახელები ³⁾

და თუ იხმარებოდა — რატომ უნდა აიხსნას მათი წარმოშობის ისტორია და სს. და სს... ნამდვილია, უკუაა ამ კითხვების კეთილსინიღისიკრად შესწავლა და მათ შესახებ თავის საკუთარ აზრის შედგენა ხანგრძლივ დაკვირვებულ შრომას მოითხოვს, მაგრამ ეს სიძნელე დასაძლევი იქნებოდა, თუ კი ავტორი ნების ძალას გამოიყენდა და განსრახსულ მიზნის მისაღწევად შრომა უფასო არ მოკრიდებოდა... რაც შეეხება ხელის შემწყობ მასალას — მას სომ ის აუარებელს იშოვნიდა ⁴⁾.

დასასრულ საჭიროდ ვრაცხო შევნიშნათ,

(კვირა), მთოვარისა (ორშაბათი), არიასი (სამშაბათი) etc.

⁴⁾ ჩვენთვის პირველ ყოვლისა საგულისხმიეროა E Dulaurier-ის Recherche sur chronologie Armenienne. — Paris. 1859. და B. B. Болотов-ის — Изъ исторiи церкви сироперсид. экскурсъ Д: Календарь персовъ (Христ. вт. 1901 г. I, стр. 439—515. отд. оттискъ 127—167 стр.) და მისივე — Ижаვე Экскурсъ Е: церковный годъ сирохалдеевъ (938—949. — 169—199).

¹⁾ А. И. Собслевскій — Палеогр. снимки съ рус. рукоп. XII—XVI вѣковъ — Изд. Спб арх. Инст. 1901 г., его же — Новый сборн. палеогр. снимковъ съ рус. рукоп. XI—XVIII вв. Изд. арх. Инст. Спб. 1906 г., его же — Славяно-рус. палеографія — изд. 2-ое Спб. арх. инст. 1908 г.; проф И. А. Шляпкинь — рус. палеографія. Спб 1905-6 г.; П. А. Лавровъ — Палеогр. снимки съ юго-славян. рукоп. бол. и серб. письмо съ XI—XIV в. в. I изд. Спб. арх. Инст. — 1985 г.; В. В. Майковъ — Памятники рус. скорописи 1600—1699 г. изд. Спб. арх. Инст.; М. Каринскій — Славянская палеографія. — Изд. 1904—5 г., его же — Образцы. — Изд. арх. Инст Спб. 1908 г.

²⁾ მაგ. ოკტომბრიდან (როგორც ნესტორიელები (несторіане) და იაკობელები (якобиты), აგვისტოდან (როგორც კობტები)...

³⁾ მაგ. აპანი (იანვარი), სარწყუნისი (ფებერალი), გიოკანი (მარტი) etc., მზისა ან საუფლო

დანარჩენ საჭირო წყაროების შესახებ იხ. იმავე ბოლოტოვის — Лекціи по исторіи древн. церкви I посмерти изд. подъ редакц. проф. А. Бриллиантова. — Спб. 1907 г. стр 66 — 105.

ზედმეტად არ მიგვაჩნია აქ შევნიშნოთ კიდევ შემდეგი: საკითხავ (სავარჯიშო) მასალად ბ-ნ დ. კარიჭაშვილს მოყვანილი აქვს „წამება ცხრ. ყრმ. კოლაელთა“-ს ტექსტი მე-XVIII საუკ. მართლ-წერით. იმ მიზნის მიხედვით კი რომლითაც წიგნაკია გამოცემული, უკეთესი იყო აღნიშნულ ნაშთის პირვანდელ (მეთუ საუკუნის) რედაქციით მოყვანა თვისი განსხვავებული მართლ-წერით (იხ. ტექსტი მხედრ. ნ. მარბის — „Тексты и раз. по арм.-груз. фил.“-ში. кн. V. 55—61 стр.) და თუ მაინცა და მაინც ავტორი საჭიროდ ხედავდა მე-XVIII—XIX ტექსტების მოყვანას, შეეძლო სხვა მასალით ესარგებლა ან და იმავე მასალითაც მხოლოდ კი პარალელურად მე-X ტექსტთან...

რომ იმ მდგომარეობაში და პირობებში, რომელშიც ჩვენ ვცხოვრობთ და ვვითარდებით, როდესაც ცალკე სასკოლმძღვანელო სუცურის ადარ მოკვეთებებს, თუ არ მივიღებთ მსკდველობაში ი. კოკებაშვილის „დედა-ენის“ ბოლოში მოთავსებული სუცურის სანიმუშო გაკვეთილებს, აღნიშნული წიგნაკი ბ-ნ დ. კარიჭაშვილისა, როგორც სუცურის „ხატარა“ სასკოლმძღვანელო, უსარგებლო არ არის.

სამ. ცომიაია.

Давайте рисовать! легкія упражне- нія въ рисованіи для самихъ дѣтей и для ихъ матерей и учительницъ Е. Буше. 1912 г. Москва и. 85 к.

ჩვენს სასწავლებლებშია რომ ხატვის საქმე ცუდაა დაეუბნე, ეს უკვე ვუკვლავსათვის ცნობილია. საშუალო სასწავლებლებში კიდევ ასე თუ ისე მიზანსაღებს ხატვა, პირველ-დაწყებით სასწავლებლებში კი თითქმის ანაფიქსარი უურადდება არ აქვს მიქცეული ამ ფრიად სინ- ტურესო და სჭირო საგანს. ბავშვი ხატა- რაობითვე სიამოვნებით იღებს ფანქარს და ქაღალდსა და თავისი ხატარა ფანტასიით ჭკნის რადაც სურათებს, ხაზებს, რგოლებს. ამ მისწავლებას მის მაგიერ რომ ხელი შეუწყოს მშობლებმა და სკოლამ, თითქმის მომე- ტებულს შემთხვევაში უსზობერ ყოველსავე ხა- ლისს ხატვისადმი, მეტადრე მაშინ, როცა ბავშვი სასწავლებლებში სისტემატიურად იწყებს ხატვის სწავლას.

ერთი უმთავრესი მიზეზი ამ მოვლენისა ის არის, რომ ძალიან ხშირათ მშობლებმა და აღმზრდელებმა თვითონ არ იციან, როგორ დაეხმარონ ბავშვს და როგორ გაუწიონ ხელ- მძღვანელობა, რომ ბავშვს ხატვა უფრო შეაყ- ვარონ.

აი ამ ხაღის საცდენით მშენიერია წიგნი ქმ. ბუშისი; ეს წიგნი ერთსა და იმავე დროს

მშობლებისა და აღმზრდელთათვისაც კარგია სახელმძღვანელოთ და ბავშვებისათვისაც. ქ-ჩ. ბუშე 12 წელიწადია რაც ხატვას ასწავლის ბერლინის პესტალოტი — ფრებელის სახლობი და მშენიერათ ასრულებს ამ ორი გამოსენი- ლი პედაგოგის აზრს, რომელიც ცდილობ- დენ ხატარა ბავშვების სიტყვებში ხელაყ- ნება შეკტანათ. წიგნი ორი საწილისაგან შეს- დგება: პირველში მოთავსებულია დარიცება, როგორ უნდა დაეხმარონ ბავშვს ხატვაში ხელმძღვანელი და მეორეში კი 312 სურათთა- ეს სურათები მეთოდურათ ისე კარგათაა გა- ნაწილებული, რომ ბავშვებს აუცილებლათ გა- უადილებს ხატვის შესწავლას და შეაყვარებს თვით საგანსაც.

წიგნი დანიშნულია ბავშვებისათვის სასკო- ლო ჭასაკამდი, ასე, რომ ქმ. ბუშეს მეთოდით ნასწავლი ბავშვი უკვე კარგათ დაწინაურებული იქნება ხატვაში და, თუ სკოლაშიც კარგა იქნა ეს საგანი დაეუბნე, მაშინ ბავშვის გან- ვითარებასა და წინსვლაში აღარავითარი ეჭვი აღარ იქნება.

ჩვენის აზრით ამ წიგნმა დიდი სამსახური უნდა გაუწიოს ვუკვლავ დედებისა და აღმზრდე- ლებს და ამიტომ ძალიან კარგი იქნებოდა, რომ ჩვენმა ქართულმა დედებმაც მიაქციონ ყურადღება და კარგათ ცაეცნონ ქმ. ბუშეს. მეთოდს, რომ შემდეგ თავის ხატარებს შეაყ- ვარონ და შეასწავლონ ის საგანი, რომელიც ბუნების შესწავლაში ერთს უმთავრეს საშუა- ლებათ უნდა ჩაითვლებოდეს.

წიგნი მშენიერათაა გამოცემული გორბუ- ნოვ-პრესდოვის მიერ, სურათები კარგია მხატვრულია და შედარებით იაფიცა ღირს.

В. Донъ и Ф. Тикнеръ. Наглядная географія. Предметные уроки по міро- вѣдѣнію въ связи съ естествознаніемъ. Руководство для преподавателей. кн. II пер. съ англійскаго А. Тахтаревой. Москва 1912 г. и. 60 к.

ამ უკანასკნელს ხანში მრავალი სასკოლმძღვა-

ნელა იბეჭდება: რუსულ ენაზედ ბუნების მეტეოროლოგიის საცნების სწავლების შესახებ. ერთი ახალი წიგნიც მიემართა ამ ჰელაგოგიურს ბიბლიოთეკას. ეს ინგლისელ ჰელაგოგების ბ. ბ. დონის და ტიკნერის სახელმძღვანელოა გეოგრაფიისა. ბუნების მეტეოლოგიის დაკვირვებით შესასწავლათ. წიგნი დანიშნულია ამ საცნების მასწავლებელთათვის და დაუფილია გაკვეთილებათ. უოველი გაკვეთილის მასალა განსაზღვრულია, დასრულებული; მათს შორის არის კავშირი, ერთი გაკვეთილი მეორედან გამომდინარეობს, ასე რომ შეთადიურის მხრივ არავითარი ნაკლი გაკვეთილების განწყობას და მათს შინაარსის შესახებ არ მოიხდება. ამ წიგნის დირსების შესამჩნევათ ის უნდა ჩაითვალოს, რომ ავტორები უოველი გაკვეთილის წინ ურჩევენ მასწავლებელს რა და რა ხელსაწყო და იარაღი უნდა იხმარონ გაკვეთილის ახსნის დროს, რომ გაკვეთილის შინაარსი ბავშვებმა თვალნათლევ დაინახონ და მისი შეგნება გაიადვილონ. უამისოთ კი ისეთი საგნის ახსნა, როგორც გეოგრაფიას და ბუნების მეტეოლოგია, მეტის-მეტეი მშრალი გამოვიდოდა და ბავშვებსაც ასეთი მშრალი მასალის დამუშავება და შეგნება ძალიან გაუსწავლებოდათ. მაგალითად, თრად მარტივია გაკვეთილი წყარობისებ. ამის გასაადვილებლათ მასწავლებელს უნდა ხელთ ჰქონდეს სხვა და სხვა სურათი და მოდელები, იგილტრის მოდელები ნიმუშები ქვიშისა, ღამისა, მიწისა, ღორლისა და აიხისა და ერთი ხის უუთი, რომელსაც ერთი კედელი მიწისა აქვს. ამ უუთში მიწის ნიადავის და სკადავის მაგვარათ დაწყობილია თიხა, ქვა, მიწა და სხვ. ეველა ეს ნიმუშები და ხელსაწყო გონივრულათ მოხმარებული იმდენათ დიდს დახმარებას გაუწევს მასწავლებელს ამ გაკვეთილის ახსნაში, რომ შედეგი აუცილებლათ მშენიერი იქმნება.

წიგნი 39 გაკვეთილათ არის დაყოფილი, უოველი გაკვეთილი სავსეა ცდითა და ნიმუშებით და ძალიან გასადვილებს მასწავლებელს ამ საცნების სწავლებას. სასურველია ბუნების მეტეოლოგიის და გეოგრაფიის მასწავლებლებმა მიაქციონ ყურადღება ამ ახალს მშენიერს სახელმძღვანელოს, რომელიც მათ დიდს დახმარებას გაუწევს ბუნების მეტეოლოგიის სწავლებაში. წიგნი მშენიერათაა გამოცემული, შიგ მრავალი სურათია მოთავსებული და იათათაც დირს.

ა. ა—ლი.

П. Хлѣбниковъ «Въ дыму и въ огнѣ». Разказы объ Американскихъ пожарныхъ. გამოცემა გორბუნოვ-პოსადოვისა, თასი 40 კ.

ამ წიგნში ავტორმა მარტივად გაგვაცნო, რა ძალა აქვს ცეცხლს. ბევრი მაგალითი მოკვყავს ამერიკის ქალაქების ცხოვრებიდან. ეველასე კარგად არის აღწერილი ცეცხლ-მქრობელი რაზმები, რომელნიც იხენენ თაჟის ვაჟკაცობას, სიმამცეს და ენერჯიას საქმეში. ისინი მუდამ მზად არიან თავი შესწირონ კაცობრიობას. ამასთანავე ავტორი გვაცნობს პირუტყვებს, რომელნიც დებოლობენ მონაწილეობას ცეცხლის ქრობაში. მაგალითად: ცხენებს, ძაღლებს, მაიმუნებს, მათ გამჭრიანობას, მამაცობას, თხუნჯობას და მუშობას. წიგნი მარტივის ენით და სავმად გასაკებად არის დაწერილი, ასე რომ ჩვენებური პირველი კლასის მოწათე ადვილად კაიკებს და სრულ სურათს წარმოიდგენს, როგორც ცეცხლის სიძლიერესე, ატრეთევი პირუტყვების მნიშვნელობასედაც, რომელნიც დიდ როლს ასრულებენ ადამიანის ცხოვრებაში.

Mamia-Valiko.

შინაარსი 1911 წლისა

I. სახალხო განათლების სასოგადო კითხვები

ლ. ბოცვაძე — ოჯახი და მისი დანიშნულება № 3 — 121. სკოლა და მისი აღმზრდელობითი გავლენა № 4 — 185.

კახაბერი — აღმზრდელობითი მნიშვნელობა სკოლის ბავშვისა № 9 — 516.

იპ. ვართაგავა — „ახალ ქართლის“ შედეგები. ფულიდი. № 10 — 577.

ილია ნაკაშიძე — სიცოცხლის ეგზემპლი № 10 — 625.

იაკობ გოგებაშვილი — მოულოდნელი ეპანობა № 10 — 627.

II. პედაგოგიკა, ფსიქოლოგია და მეთოდოლოგია. ფისიკა. აღზრდა.

თ. ლ. — ფურეის პედაგოგიური აზრები № 1 — 3.

დ. ო. ძე — შეგნებით კითხვა № 2 — 63, ვილიამ ჯექსი, საუბარი ფსიქოლოგიაზე № 4 — 189, № 5 — 328.

ლ. ბოცვაძე — არითმეტიკის გაკვეთილები № 3 — 133. ბავშვების თხზულებათა შესახებ № 4 — 198. № 5 — 266. საუბარი, ახუ დაკვირვებითი ოკადასახინო სწავლება № 6 — 313. ბავშვის ზნეობრივი გრძობა № 7 — 737; ხასიათის სასოგადო აღზრდა № 9 — 505. სამხარულო სწავლა № 10 — 589.

ილი. ფერაძე — სპორტის მნიშვნელობა № 5 — 268, ხანგრძლივი სიცოცხლე № 6 — 351; ბავშვის ფიზიკური აღზრდა № 7 — 426; ჭაბუკთა ფიზიკური აღზრდა № 8 — 461; მოზარდ თათბის სულისა და ნერვებსა არა ნორმალური მდგომარეობა № 9 — 519; მოწაფეთა განკარგულება № 10 — 583.

ბარდლა — საოჯახო გიმნასტიკა № 6 — 353

გ. წყალტუბელი — ქართველი ბავი და სისუფთავე № 7 — 423.

კახაბერი — აღზრდის ახალი მიზანი № 8 — 458.

ციაგი — ბელინსკა, რეგორც პედაგოგი № 8 — 468.

ა. ყუმბისთაველი — უცხო ენის სწავლება საშუალო სასწავლებლებში № 9 — 533.

III. სასოგადო ძეგნაყრებ.

ლ. ბოცვაძე — ადამიანის და ცხოველების გრძობათა ორგანოები № 2 — 72; ლაზარავი ცხოველთა შორის № 3 — 144; მექნიკოვი-რძის მიკრობები და მათი მნიშვნელობა № 5 — 249; გამოცდა ცხოველთა სამედიცინო (ფოთფსიხოლოგია) № 1 — 43.

კახაბერი — ინდოელი ბრძენი ბუდა № 2 — 78. ჩინელი ბრძენი კონფუცი № 3 — 127. ჯუზეპე გარიბალდი № 4 — 225; ბავშვის დასჯის მავნებლობა № 6 — 332; სინათლის სამეურნალო გავლენა № 7 — 393; იესო ქრისტე № 10 — 601.

სიმ. ავალიანი — სოციოლოგიის კვლევის საშუალებანი № 2 — 102; სოციოლოგიის მამათავრი ოგიუსტაკანტი № 3 — 174; ჰერბერტ სპენსერი № 5 — 285; დარვინის გავლენა სოციოლოგიაში № 7 — 390.

რევაზ გედევანიშვილი — სოკოების გარეგანა № 3 — 137.

ილია ნაკაშიძე — ეროვნულის ენის შესახებ № 8 — 453.

მტენარეთა სისხლი (ბოტანიკა) № 4 — 203.

მ. ქ. ყიფიანი — ქართული ზმნის ძირითადები და იმათი განკარგულებრივი წამომავლობა № 5 — 288.

IV. ბელეტრისტიკა

თ. რაზიკაშვილი—ზღაპარია? № 1—21; გაზაფხული № 3—166; სიზმარი და ნამდვილი № 5—281, № 6—339.

აკაკი—რამ გამოიწვია „ვეფხისტყაოსნის“ № 1—24; ავადმყოფი № 2—89; სიბერე და სიემსწვილე № 5—271.

დ. კლდიაშვილი—აკაკის ზირკული ჩახვა ჩემგან. № 1—26.

დ. თურდოსპირელი—პოეზიას № 1—27; ბუნების წიაღში № 2—98; ბუღბუღლის ამონაკვეთი № 3—165; მატა № 4—219; სულის სილაღე! № 5—289; სურათი № 6—347; გოდება № 7—414; წყნარ დამეში № 8—487; დასტუნა ვარდი № 9—544; ძღვენი № 10—612.

რუს-იმერელი—ვაჟას № 1—28.

ვაჟა-ფშაველა—ჩვენება № 1—29; ცრუპენტელა აღმზრდელი № 4—214, № 5—272; არწივის დარდი № 7—418.

ი. ევდოშვილი—ჩემი ნუტეში № 1—30; ისმინე, ერო ისრაილისა № 8—474; ცხენში № 9—537; წუთები გაძევებაში № 10—610.

ილ. ფერაძე—ნორმანდიელი ბარონი № 1—31; მუშაკის ხსოვნას. № 3—167; მკობარს (ხადსონიდან) № 4—224; ნისღში (ხადსონიდან) № 8—481.

ზ. ედილი—ზაქაღის თაღა № 1—32; ზღაპარი № 3—176; ფურთხი მოღალატე № 4—220 ბრინჯის თესვაზედ № 5—277; ბიძის თაროღას ხაამბობი № 8—475.

დუტუ მეგრელი—თახიანი № 2—91.

ვალეკო—ბნელი ძაღა № 2—93.

თ. მაგამაძე—წუწკი შშიერის მსპინძელი № 2—96; ვაჭარი და მეზობელი № 3—169; გვატა და მოვარე № 4—218.

მ. კაკაბაძე—შენაწიბული ვირი (ტოლს-ტოიდან) № 2—98.

ლადო გეგეჭკორი—სადა ხარ? № 2—100; ქალი № 3—164; ვერ მივინს სიხა-

რულს მე გაზაფხული № 4—220; არ დამივიწყო № 5—285; მტრედი № 6—344; შენ შემოიფარდი (სოსტე) № 8—489, სამთარი № 10—611.

ზაჩანა—სიზმრად № 2—101; ჩემი სავადმუშედი № 10—619.

ეკ. გაბაშვილისა—ლიტერატორთა მოგზაურობა № 3—156.

დ. თომაშვილი „ვერას კავსდები“ № 3—166.

ი. გოგებაშვილი—ზატარა სიღუმლოუბა № 4—206.

გოგია უიშვილი—სიკვდილი № 3—168.

ილ. რუხაძე—სიმღერა № 4—212.

მილიცა გვარამაძე—ვეზირი (ლ. ტოლსტოიდან) № 10—625.

ტონკმელი—აკაკის № 4—213, ჩემს მუზას № 5—276.

Mamia-Valiko სკოლა 1789 წ. (ფრანგულიდან) № 10—624.

გ. უბედური—ჭეიხუდან, № 4—218; დანთხეული სისხლი № 621.

გ. ტაბიძე—პირველი ენკენისთვე № 7—419; შემადგომა № 10—618.

კატო ბაქ—ძე ჭეიხუდან № 5—219.

ტ. ტაბიძე—ოცნების ფრთებზე № 10—620.

ბრანდი—ჭეიხუდან, № 5—284; მოას № 6—350.

თეო კანდელაკი—დეპირ-ჭია (აღმოსავლეთის თქმულება) № 6—337.

Ratti ეველასე უძვიროფასესი № 7—422.

გ. პაპიტაშვილი უფესვო მცენარე № 6—341.

ლეო კ. ნუ, ნუ მკითხავ, მე № 6—350.

ი. მჭედლიშვილი ვინ არის იგი? № 6—345; სული წმინდა № 9—543.

ასკილი—იმედი №—623.

ს. აბულაძე—ეღვთისა № 6—346; ტარას შეგნებო № 7—421; მეგობარს № 9—548.

ცხავრების ზღვას № 10—621.

მესხი კ. გვარამაძე—ხაკადული № 6—347, № 7—415.

ი გრიშაშვილი—შკრთალი ჰინგი № 7—423.

ს. ფირცხალავა—იფანე კესარიელის და მისი შვილის თეოფილეს ამბავი № 8—482.

ვლ. ე—ლი—პირველი დღე (სეშინარელების ცხოვრებიდან) № 9—538; № 10—612.

კოწოლაური—დედა-ენის გაკვეთილი № 9—544.

იასამანი—უკრაინის პოეზიიდან № 9—547.

ნ—ური—შესე შეშინებულს № 9—549.

ა. ყუმბისთაველი—ვირების არხუვანი (ჰეიხედან) № 10—608.

V. შინაური მიძინილება

რედაქციისაგან № 1—1.

იბ. ვართავა—ნიმუშები ჩვენის და ავადმყოფებისა № 1—34; საკითხი სტიპენდიების დანიშნისა № 2—104; თოვლიანობა დასავლეთ საქართველოში № 3—170.

ი. გოგებაშვილი—როგორ დარსდა წყარო-კითხვის საზოგადოება № 2—57.

ზ. ედილი—სხვა და სხვა ჩუქულებანი საინგილოში № 2—86.

დედა—მცირე შენიშვნა საყურადღებო საგანზე № 2—106; ბატანუობა და კლეხების განთავისუფლება ჩვენში № 3—151.

ლადო ბზვანელი—სახალხო მასწავლებლთა საყურადღებოდ № 4—231.

დეკ. კ. ცინცაძე—სიტყვა თქმული თეპერელის 18 ტფ. ქართულ გიმნაზიაში № 4—243.

ია—ჩვენი მომავალი ეროვნული სახალხო სკოლები № 6—368.

განი—ცოტა რამ ტიფლისის დასაწყისის სკოლებზე № 7—432.

კი—სამრეწლო სკოლების მოღვაწეთა კრება, თეფლისის კურსები, სამრ. სკ. მასწავლებლები. რუსული ენის სახელმძღვანელოები № 8—490.

ფარი—ჩვენი დათქვების ნიმუშები, ტოპოგრაფიული ინსტიტუტი. ქართული ენის უცხოენობის მასწავლებლები; სონის სახალხო პედაგოგი, საბავშვო ბაღები № 9—549.

სიმონ ჯორბენაძე—მამუდიან ქართული ენის უნუგეშო მდგომარეობა № 10—634.

მიორე მასწავლებელი—პატარა შენიშვნა № 10—637.

რედაქციისაგან № 10—638.

VI. უცხოეთის მიძინილება

თ. კ. ლი—მოზლანკეთა ეროვნული კავშირი ამერიკაში № 1—38.

ნდაბის შინიშენელ. აღზრდაში № 2—116; ისტორიის სწავლება დასაწყისის სკოლებში № 4—238.

მ. მარკოზიშვილი—სასკოლო სისტემის შესწავლაში № 5—295. სამხედრო აღზრდაში გამო № 5—299.

ლ. ბზვანელი—პირველ-დაწყებითი სასკოლო განათლება ინგლისსა და ბრანზილიაში № 5—300.

სკოლის შემდეგ განათლება; მეოჯახეობის სკოლა, წმინდა წიგნური განათლება; საშუალო განათლება მუშათათვის; საკითხი საშუალო სკოლების გერმანიაში № 7—437.

ფარი—სახალხო ბიბლიოტეკები შვეიცარიაში № 10—640.

VII. რუსეთის ცხოვრებიდან

დასაწყისი სკოლების მასწავლებლთა შეხსია № 1—41.

კიდევ დასაწყის სკოლების მასწ. შესისის შესახებ № 2—107.

ტრასი გრიგოლის ძე შეგხენკო № 5—235.

ინგილო—პეტ. ფსნიხ-ნეგროლოგი. ინს. № 10—642.

VIII. მოწერილი ამბები

ბ. ოცხანელი—წერილი გურიიდან № 2—117.

მესხი კ. გვარამაძე—(წერილი სამეხვე

ოდან) რას აკეთებს სოფლის მსწავლებელი
ენში № 2—119.

ვარლამ იმერელი—წერილი რედაქციის
ისართ. № 2—119. № 6—375.

ბ. ოცხანელი—სწავლა-განათლების საქ-
მეში № 3—181.

ს. რეზინიძე—მსწავლებლები (წერილი
წერიდან) № 3—182.

ი. გ. ია—წერ. ზემო რაჭიდან № 4—245

ალავიძე—წერილი ბათუმიდან № 5—307

მატრონა შვილი—წერილი სამეგრელო-
დან № 5—309.

რ. რამიშვილი—ბათუმის ქართული სკო-
ის ტიფლისში № 6—371; სსსკოლა სუ-
რულა დღესასწაული ს. სურებში № 8—495.

ვინძე—წერილი გურიიდან. სსსკოლა მს-
წავლების უნუგუშო მდგომარეობა № 6—373.

პ. ჩ.—მცირე შენიშვნა (წერილი ხონიდან)
№ 2—435.

X. კრიტიკა და ბიბლიოგრაფია

ი. ფანცხავა—ფაუსტი. დრამატიული
ოპერა ორ ხაზიდან № 1—46.

დ. ქაღვიძე—არიამეტიკის სხედმძღვა-
ლო ე. ხრამელაშვილის № 2—110.

ხრამელაშვილის მასუხის მს. № 6—359.

სამ. ცომია—მეფე იმერეთის სოლო-
ნი II მრ. აღ. ხსხსაშვილის კიდევ ს. ქვა-
თისის „ისტორიის“ შესახებ № 5—301.

ს. ქვარიანი—დაგვიანებული მასუხი №
7—241; მასუხად სამ. ცომიას № 8—501.

კოტე—სახმ. წესით კითხვის სწავლებ-
ის. შუბლაძის № 4—247.

გენ. ხრამელაშვილი—მასუხად ბ-ნ დ.
ქაღვიძის № 5—304; № 6—356.

სიმ. ავალიანი—Е. А. Пахомовъ,
Понеты грузинъ, О. Семинъ Великая
Кавказщина, проф. Ковалевскій. За-
воевание кавказа № 5—311.

ი. პ. ვართაგავა—ლიტერატურული შე-
ნიშვნები. მოქალაქობრივი მოტივები ჩვენს
ოპერაში № 6—316.

სამშობლო ქვეყნის სარკე, ივანე ელია-

შვილისა, ლევ ტოლსტოის მოთხრობები,
„ცისკრის“ გამოცემა № 7—440.

ვაჟაფშაველა—ფიქრები „ეკვხის ტყაოს-
ნის“ შესახებ №—441.

გრ. ყიფშიძე—ქართული მართლ-წერა №
8—497; მს. ბ-ნ სილ. სურდაძის № 9—553.

იმერელი—განჯაე ხორცმეცია? № 8—503.

სილ. ხუნდაძე—ქართული თუ ქართულ-
რი? № 9—527.

მასწავლებელი—მცირე შენიშვნა გაზ-
„კალხიდის“, „ნედავგის“. № 9—569.

„ფუტკარი და მეფუტკრეობა“ ახ წულაძი-
ისა № 9—576.

ა. ა.—ლორ Тикнеръ Наглядная гео-
графія, Давайте рисовать № 10—649

Mamia-Valiko Хлебниковъ въ дыму и
огнѣ № 10—649.

X. სამშობლო ქვეყნის ძოღვაწვეები

გიგიბერია—ლეკსი ბესარიონ ძე ჭიჭი-
ნაძე № 1—10.

ალ. ხახანაშვილი—თავ. მის. თუმნი-
შვილის ცხოვრება და მოღვაწეობა № 2—
83; კატერინე ვაბაშვილისა № 3—160.

XI. ნეკროლოგები

† დეკანოზი დავით დამასიძე № 1—55.

† დ. ზ. სარაჯიშვილი № 7—396; მისი
ბიოგრაფია გვ. 398. ანდერძის ხაწილი გვ.
400 სიტყვები ფ. გოგიჩაიშვილის გვ. 401;

აღ. ხსხსაშვილის გვ. 403; არ. ხსხსარა-
ვისა გვ. 403, აკაკისა გვ. 406, ებ. ლეო-
ნიდისა გვ. 408, კარლო ჩხეიძისა გვ. 409,

ლადო ბებეჭორისა გვ. 412, ლეპ. პ. ცინ-
ცაძისა გვ. 413, ლ. ბოცვაძისა გვ. 396.

† მღვდელი მიქელ თამარაშვილი № 9—572.

† ნიკოლოზ ზებედაძის ძე ცხვედაძე № 9—573.

სიტყვა ნ. ზ. ცხვედაძეზე ლეპ. პ. ცინც-
აძისა № 10—630.

სიტყვა ილია ფერაძისა № 10—632.

რედაქტორ-გამომცემელი
ლ. გ. ბოცვაძე.

განცხადებანი

მიიღება ხელის მოწერა 1912 წ.

„კოლხიდი“

(წელიწადი მეორე)

რედაქციის ადრესი: ალექსანდრეს ქუჩა, თევდორაძის სახლი. ხელმოსაწერი ფული უნდა გამოიგზავნოს ქ. ქუთაისს რედაქციის სახელზე.

გაზეთის ფასი: ერთი წლით 7 მან. ნახევარი წლით 4 მან. ერთი თვით 4 აბაზი.

წლიურ ხელის მომწერთ გაზეთის ფასი ამნაირად შეუძლიათ გადაიხადონ: ხელის მოწერის დროს 3 მან. პირველ მარსს 2 მან. პირველ ენკენისთვის 2 მან.

თითო ნომერი ერთი შაური

ადრესის გამოცვლა: ქუთაისისა ქუთაისზე—ორი შაური, დანარჩენ შემთხვევებში ათი შაური. სოფლის უფასო წიგნსაცავ-სამკითხველოებს, სტუდ. სათვისტომოებს, სოფლის მასწავ. და სკოლებს გაზეთი ნახევარ ფასად დაეთმობათ

რედაქტორ-გამომცემელი ა. ჭუმბაძე.

Принимается подписке на 1911–12 годъ.

Педагогическія журналь

„ОБНОВЛЕНІЕ ШКОЛЫ“

(первый годъ изданія.)

Для учителей и родителей.

Отдѣлъ экспериментальной педагогикѣ подъ редакціей пр. доцу. Нью-Йоркскаго Университета, д-ра философій и педагогикѣ П. Р. Радосавельевича.

Журналь „Обновленіе Школы“ задается цѣлью разрабатывать вопросы воспитанія въ нашихъ дѣтяхъ дѣятельной творческой личности.

Въ связи съ этимъ журналь стремится по мѣрѣ силъ и возможности выяснять задачи общаго образованія и способы индивидуализаціи обученія.

Программа:

1) Статьи, очерки, наброски, опыты по психологій дѣтства и экспериментальной педагогикѣ, 2) Опыты, статьи, очерки, наброски по экспериментальной методикѣ обученія. 3) Статьи, очерки, наброски и опыты по гигиенѣ и физическому воспитанію дѣтей. 4) Очерки по народному образованію. 5) Критика и библиографія. 6) Педагогическая хроника. 7) Объявленія.

Въ журналѣ принимаютъ участіе ученые русскіе и иностраанные, психологи, педагоги, врач-гигиенисты и художники

Кромѣ того, время отъ времени въ журналѣ „Обновленіе Школы“ будутъ помѣщаться труды „Передвижныхъ курсовъ обновляющейся школы“, организуемыхъ редакціей журнала для чтенія лекцій учителямъ, воспитателямъ и родителямъ (въ столицахъ и въ провинціи).

Журналь выходитъ 10 книжками въ годъ.

Адресъ редакцій и кон.: Спб. Москва, 54.

Подписанія цѣна 2 рубля въ годъ.

Ред.-Изд. Александръ Заичневъ.

Принимается подписка на 1911—12 год.

(с сентября 1911 по сентября 1912 г.)

(Годь пятый).

НА ЕЖЕМЕСЯЧНЫЙ ЖУРНАЛЪ
(Органъ педагогической реформы)

„СВОБОДНОЕ ВОСПИТАНИЕ“

подъ редакціей И. Горбунова-Посадова,

для городскихъ и сельскихъ учителей и для родителей.

Цѣль журнала — разработка вопросовъ о такомъ воспитаніи и образованіи, которое основано на самостоятельности, на удовлетвореніи свободныхъ запросовъ дѣтей и юношества и на производительномъ трудѣ, какъ необходимой основѣ жизни.

Программ журналу:

1) Статьи по вопросамъ умственнаго, нравственнаго и физическаго воспитанія, образованія и самообразованія; 2) изъ семейной, школьной и общественной жизни съ точки зрѣнія интересовъ воспитанія и образованія; 3) о материальствѣ и воспитаніи ребенка въ первые годы жизни; 4) по вопросамъ защиты дѣтей отъ жестокости и эксплуатаціи; 5) о свободно-образовательныхъ начинаніяхъ для трудового населенія; 6) по ручному труду (земледѣльческому, ремесленному и т. д.); 7) по природовѣдѣнію, устройству экскурсій и т. д.; 8) по вопросамъ гигиены дѣтства и юношества; 9) „Изъ книги и жизни“: обзоръ журналовъ, книгъ и газетъ по вопросамъ воспитанія и образованія; 10) переписка между людьми, интересующимися вопросами реформы воспитанія и образованія; 11) вопросы и отвѣты читателей; 12) Библиографія.

Въ журналъ принимаютъ участіе:

Е. М. Бѣмъ, И. А. Бенарскій, д-ръ Г. М. Беркенгеймъ, П. И. Бирюковъ, д-ръ А. С. Буткевичъ, проф. Ю. Н. Вагнеръ, В. М. Велчкина, К. Н. Вентцель, М. В. Веселовская, Ю. А. Веселовскій, А. М. Вихровъ, Е. Е. Горбунова, И. И. Горбунов-Посадовъ, А. А. Громбахъ, Н. Н. Гусевъ, А. Г. Лауге, д-ръ А. Дернова-Ярмоленко, Е. А. Дунаева, С. Н. Дурыйнъ, Н. И. Живаго, А. У. Зеленко, А. С. Зеновъ, д-ръ Н. А. Кабаковъ, О. В. Кайданова, Е. А. Каравяева, акад. Н. А. Касаткинъ, М. В. Квятковская, Н. С. Киричко, А. Китаевъ, М. М. Ключковскій, А. Н. Коншинъ, П. В. Кротковъ, Н. Крунская, С. А. Левицкій, В. И. Лукьянская, Ю. И. Менжинская, И. П. Накашидзе, Н. Оетли, Сергій Орловскій, А. П. Печковскій, О. В. Полетаева, Е. И. Поповъ, С. А. Перухинъ, А. Б. Петрищевъ, В. В. Петровъ, С. А. Порыцкій, А. С. Пругавицъ, Ф. А. Рау, д-ръ В. В. Рахмановъ, Н. А. Губакинъ, И. Е. Рѣвиль, М. Х. Святицкая, И. М. Соловьевъ, Е. К. Соломицъ, В. М. Сухова, Е. Я. Фортунатова, А-д-ръ А. Фортунатовъ, К. А. Фортунатовъ, А. М. Хирьяковъ, Г. Г. Черезовъ, С. Г. Чефрановъ, Е. И. Чижовъ, С. Т. Шацкій, Л. К. Шлегоръ, д-ръ А. Шкарванъ и др.

Въ 1911—1912 г. въ „Свободномъ Воспитаніи“ появятся, между прочимъ: 1) рядъ статей, А. У. Зеленко, содержащихъ въ себѣ описаніе постановки и дѣятельности передовыхъ школъ Европы и Америки (по личнымъ наблюденіямъ), характеристика самыхъ выдающихся современныхъ европейскихъ и американскихъ педагоговъ-реформаторовъ и изложеніе проводимыхъ ими реформъ образованія и воспитанія; 2) рядъ статей (О. В. Кайдановъ и др.), описывающихъ школьную работу некоторыхъ передовыхъ новыхъ школъ въ Россіи; 3) статьи (Н. Крунской, С. Дурыйнъ и др.) по вопросу о свободѣ и дисциплинѣ въ воспитаніи, о школьномъ самоуправленіи и т. д.; 4) статьи, излагающія новые методы преподаванія родного языка, математики, естествознанія, рисованія и т. д.; 5) по вопросу объ обученіи отстающихъ и ненормальныхъ дѣтей; 6) по вопросу полового воспитанія, школьнаго алкоголизма и т. д. — Вообще же постоянною задачею журнала и родителей практическими указаніями для ихъ работы съ дѣтьми.

Подписная цѣна: на 1 годъ съ пересылкой 3 р., на полгода—1 р. 50 к., за границу 3 р. 60 к. Для сельскихъ учителей 2 р., на полгода 1 р. Подписка принимается: Москва, Дѣвичье поле, Трубенной пер., 8, редакция журнала «Свободное Воспитаніе».

Издатель А. Н. Коншинъ.

Редакторъ И. Горбуновъ-Посадовъ.

განათლება

1912 წლის იანვრიდან ჟურნალი „განათლება“ გამოვაყოველთვის შუა რიცხვებში გარდა ზაფხულის ორის თვისა. ჟურნალის მიზანია ხელი შეუწყოს სწავლა-განათლების საქმეს ჩვენებურს სკოლებში და რჯახებში. ჟურნალი აწვდის მკითხველებს საკითხავ მასალას, როგორც სწავლა-განათლების შესახებ, აგრეთვე მეცნიერების სხვა და სხვა დარგიდან და სიტყვა-კაზმულ მწერლობიდან. ჟურნალი გამოვა დასურათებულად.

ამ ჟამად „განათლება“ ერთად ერთი თვიური ჟურნალია ქართულ ენაზე და შეიცავს სხვა და სხვაგვარ სპეციალ საკითხავ მასალას და ჭვიურის ჟურნალის ყველა განყოფილებას.

ჟურნალში მონაწილეობას იღებენ ჩვენი საუკეთესო მქცნიერები, მწერლები, პედაგოგები და პოეტები.

ჟურნალი „განათლება“ შედარებით იაფი გამოცემაა და ყველასათვის ხელმისაწვდენი, ხელის მომწერთათვის წლიურად ღირს სამი მანეთი და ათი შაური (3 მან. 25 კ.); ნახევარი წლით ორი მანეთი (2 მ.); მხოლოდ სოფლის მასწავლებლებს და სასოფლო სამკითხველოებს ჟურნალი დაეთმობათ ორ მანეთად და ათ შაურად (2 მ. 50 კ.); საზღვარ გარეთ ჟურნალი ეღირება 5 მანეთი.

რედაქცია სთხოვს ხელის მომწერლებს დროზე დაიკვეთონ ჟურნალი.

ხელის მოწერა მიიღება ტფილისში „ქ. შ. წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების“ წიგნის მაღაზიაში ივანე ავალიშვილთან და „ნაკადულის“ რედაქციაში. ქუთაისში წიგნების და გაზეთების კანტორა „იმერეთი“ ისილორე კვიციანიძესთან; ბათუმში წიგნის მაღაზია „განთიადი“, ამ ორ ადგილას იყიდება ცალკე ნომრებიც.

1912 წლის იანვრიდან ჟურნალი ნისიად არაფის გაეგზავნება.

რედაქცია უბოძებს ღონისძიებას სპარობს ჟურნალის თანდათან გასაქმჯობესებლად.

მისამართი: Тифлисъ Дворянская Грузинская
Гимназія Л. Г. Бодвадзе.

რედაქტორ-გამომცემელი ლ. გ. ბოცვაძე.

გამოვა 1912 წ. საშუაფვილო ჟურნალი

ნაკადული

(წელიწადი მერვე)

ხელის მოწერა მიიღება ჟურნალ „ნაკადულის“ რედაქციაში. გოლოვინის პრასექტზე სუბადაშვილის სახლში № 8. და წერაკითხვის გამავრც. საზოგადოების მაღაზიაში, თავ. აზნ. ქარვასლა).

1912 წლის 1-ლ იანვრიდან 1913 წლის 1-ლ იანვრამდე. წლიური ხელის-მომწერლებს მიეცემა: მოზრდილთათვის 12 წიგნი 3 მან. მცირე წლოვანთათვის 24 წიგნი 3 მან. ნახევარი წლით ვინც გამოიწერს ორივეს ერთად—3 მან.

О ПОДПИСКЪ ВЪ 1912 ГОДУ

на еженедельн. иллюстрированн. журналъ

ВОКРУГЪ

XXVIII СВѢТА XXVIII

Въ 1912 году подписчики получаютъ:

50 №№ журнала путешествий и приключеній „ВОКРУГЪ СВѢТА“, содержащаго цѣлый рядъ научно-популярныхъ отдѣловъ: географія, этнографія, естествознаніе, научныя открытія, техническія изобрѣтенія и т. д.

12 КНИГЪ собранія сочиненій неподаваемого англійскаго импориста **ДЖЕРОМА К. ДЖЕРОМА.**

Англійскій юморъ — лучший юморъ въ мірѣ. Самое цѣнное у юмориста, это когда онъ рассказываетъ смѣрныя вещи съ попомутно-серьезнымъ, априоръ. Таково именно епопейство англійскаго юмора вообще и Джерома К. Джерома — его лучшаго представителя — въ частности.

6 великопѣтно иллюстрированныхъ сборниковъ новѣйшихъ романовъ, повѣстей и ра сказывъ путешествий и приключеній **На Сушѣ и на Морѣ,**

издающихся по образцу лучшихъ англійскихъ изданій этого рода. Убористая печать въ 2 колонки. Уникальнейшій матеріалъ для чтенія.

6 КНИГЪ иллюстрированной научно-популярной библиотечки: научно-литературные рассказы нѣмецкаго популяризатора **Вильгельма Бельше.**

„Первобытнй человѣкъ“. — „Тайны природы“. — „Гибель міра“. — „Сказки жизни“. — „Дни творенія“. — „Въ недрахъ земли“. — „Тайна южнаго полюса“. — „Языки обезьянъ“. — „Сказки о драконахъ“ и т. д.

Наконецъ, съ доплатою 1 руб. подписчики получаютъ цѣнную премію:

12 ВЫПУСКОВЪ замѣательно-интереснаго изданія совершенно новаго типа: **„ЧУДЕСА МІРА“.**

Описание всѣхъ чудесъ міра, созданныхъ природой и человѣческими руками по всѣмъ частямъ свѣта и во всѣхъ странахъ. Текстъ принадлежитъ известнымъ путешественникамъ. Въ текстѣ много иллюстрацій.

ЦѢНА на журн. „Вокругъ Свѣта“ **НА ГОДЪ:** съ доставкой и пересылкой: **12** книгами сочиненій Джерома К. Джерома, 6 сборниками „На сушѣ и на морѣ“ и 6 книгами „Научно-популярной библиотечки“ **„ЧУДЕСА МІРА“.**

4 Р. Разрочна: при подпискѣ 2 р., въ 1 апрѣля 2 р. и въ 1 июля 1 р. **5** Р. Адресъ коимъ ж. „Вокругъ Свѣта“: Москва, Тверская, домъ 48, Т-ва И. Д. Сытина. Изданіе Т-ва И. Д. Сытина.

О подпискѣ въ 1912 г. на еженедельный дѣтскій журналъ **МІРОКЪ** XI г. изданія.

МІРОКЪ 1 Р. 50 К. въ годъ съ пер. Кроме 12 книгъ журнала, все подписчики „Мірка“ получаютъ въ 1912 году бесплатно замѣательно-веселую и замѣательно иллюстрированную книгу: **ПРИКЛЮЧЕНІЯ ФИСТАШКИ** — живописаніе петрушки — маршкетки. Сверхъ того, выдвигается до 1 февраля 1912 г. получать **СТѢННОЙ ОТРЫВНОЙ КАЛЕНДАРЬ** съ дѣтскими картинками, загадками и анекдотами. Подписка на журналъ „Мірокъ“ принимается въ конторѣ журн. „Вокругъ Свѣта“.

ОТКРЫТА ПОДПИСКА на 1912 г. на ГАЗЕТУ

„Закавказская Рѣчь“

Годъ изданія четвертый.

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА

съ доставк. на домъ: Въ Тифлисѣ Въ пробѣ
На годъ 8 руб. — коп.
„ полгода 3 руб. 50 коп. 4 р. 50
„ 3 мѣсца 2 руб. — коп. 2 р. 25
„ 1 мѣсць 70 коп. 1 — 75

АДРЕСЪ: Тифлисъ, редакция газ. „Закавказская Рѣчь“ Дворцовая ул., домъ Д. Сараджева.

Для телеграммъ: Тифлисъ, „Закавказская Рѣчь“.

Редакторъ ин. Г. И. Палавандовъ.

Издатель Э. Д. Горделадзе.

1912 წლის 1 იანვრიდან გამოცემის შემთხვევაში დიდი ლიტერატურული და პოლიტიკური გაზეთი

თ ე გ ი

(წელ. მეორე)

წლეთურათ 2 მან. 50 კაპ. ნახევარი
წლით 1 მან. 25 კაპ. 1 თვეით 25 კაპ.
ცალკე ნომერი 5 კაპ.

რედაქციისა და კანტორის ადრესი
Дворцовая, 6 д. насл.

Д. З. Сараджева

რედაქტორ-გამომცემელი
გ. დიასამიძე